

TÜBİTAK TÜRKİYE SANAYİ SEVK VE İDARE ENSTİTÜSÜ

BİTKİSEL ÜRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Zeytin ve Zeytinyağı Sektörü Ulusal Kümelenme Stratejileri

Literatür Araştırması Raporu

Uluslararası Pazar Analizi

17 Aralık 2014

İÇİNDEKİLER

Sunuş	1
1. Sofralık Zeytin.....	4
1.1. Sofralık Zeytin Uluslararası İhracat.....	4
1.2 Türkiye'nin Sofralık Zeytin İhracatı	13
1.3 Uluslararası Sofralık Zeytin İthalat.....	21
2. Natürel Zeytinyağı	29
2.1 Natürel Zeytinyağının Uluslararası İhracatı	29
2.2 Türkiye'nin Natürel Zeytinyağı İhracatı	38
2.3 Uluslararası Natürel Zeytinyağı İthalatı	46
3. Diğer Zeytinyağları (Rafine ve Riviera)	54
3.1. Diğer Zeytinyağların Uluslararası İhracatı.....	54
3.2 Diğer Zeytinyağları Türkiye'nin İhracatı.....	63
3.1. Diğer Zeytinyağlarının Uluslararası İthalatı	71
4. Pirina Yağı.....	79
4.1. Uluslararası Pirina Yağı İhracatı	79
4.2. Türkiye'nin Pirina Yağı İhracatı	88
4.3. Uluslararası Pirina Yağı İthalatı	96
5. Hedef Pazar Analizi.....	104

ŞEKİLLER

Şekil 1. Zeytin ve Zeytinyağı Ürünleri.....	2
Şekil 2. Sofralık Zeytin İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Dünya İhracatındaki Oranı (%).....	8
Şekil 3. Sofralık Zeytin İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Miktarı (Ton)	10
Şekil 4. Sofralık Zeytin İhracatçısı Ülkelerin Birim Fiyatı ve İthalatçı Ülkelere Olan Ortalama Uzaklığı.....	12
Şekil 5. Türkiye Sofralık Zeytin İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı (%)	16
Şekil 6. Türkiye'nin En Fazla Sofralık Zeytin İhracatı Yaptığı Ülkeler (Ton)	18
Şekil 7. Türkiye Sofralık Zeytin İhracatı Birim (Ton) Fiyatı ve 2009-2013 Yılları Arasındaki Büyüme.	20
Şekil 8. Sofralık Zeytin İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Dünya İthalatındaki Oranı (%)	24

Şekil 9. Sofralık Zeytin İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Miktarı (Ton).....	26
Şekil 10. En Büyük Sofralık Zeytin İthalatçısı Ülkelerin Birim Fiyatı ve Rekabet Yoğunluğu	28
Şekil 11. Natürel Zeytinyağı İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Dünya İhracatındaki Oranı	33
Şekil 12. Natürel Zeytinyağı İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Miktarı (Ton)	35
Şekil 13. Natürel Zeytinyağı İhracatçısı Ülkelerin Birim Fiyatı ve İthalatçı Ülkelere Olan Ortalama	37
Şekil 14. Türkiye'nin Natürel Zeytinyağı İhracatın Ülkelere Göre Dağılımı (%).....	41
Şekil 15. Türkiye'nin En Fazla Natürel Zeytinyağı İhracatı Yaptığı Ülkeler (Ton)	43
Şekil 16. Türkiye Natürel Zeytinyağı İhracatının 2013 Birim (Ton) Fiyatı ve 2009-2013 Yılları Arasındaki Büyüme Oranı (\$).....	45
Şekil 17. Natürel Zeytinyağı İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Dünya İthalatındaki Oranı (%).....	49
Şekil 18. Natürel Zeytinyağı İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Miktarı (Ton)	51
Şekil 19. En Büyük Natürel Zeytinyağı İthalatçısı Ülkelerin Birim Fiyatı ve Rekabet Yoğunluğu.....	53
Şekil 20. Diğer Zeytin Yağlarının İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Dünya İhracatındaki Oranı (%)58	
Şekil 21. Diğer Yağlar İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Miktarı (Ton).....	60
Şekil 22. Diğer Zeytin Yağların İhracatçısı Ülkelerin Birim Fiyatı ve İthalatçı Ülkelere Olan Ortalama	62
Şekil 23. İhracatın (Diğer Yağlar) Ülkelere Göre Dağılımı (%)	66
Şekil 24. Türkiye'nin En Fazla İhracat Diğer Zeytinyağları Yaptığı Ülkeler (Ton).....	68
Şekil 25. Türkiye'nin Diğer Zeytinyağları İhracatı Yaptığı Ülkelere Göre 2013 Birim (Ton) Fiyatı ve 2009-2013 Yılları Arasındaki Büyüme Oranı (\$)	70
Şekil 26. İthalatçı Ülkelerin Diğer Zeytin Yağları İthalatının Dünya İthalatındaki Oranı (%)	74
Şekil 27. Diğer Zeytin Yağları İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Miktarı (Ton)	76
Şekil 28. En Büyük Diğer Zeytin Yağları İthalatçısı Ülkelerin Birim Fiyatı ve Rekabet Yoğunluğu	78
Şekil 29. Pirina İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Dünya İhracatındaki Oranı (%)	83
Şekil 30. Pirina İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Miktarı (Ton).....	85
Şekil 31. Pirina İhracatçısı Ülkelerin Birim Fiyatı ve İthalatçı Ülkelere Olan Ortalama Uzaklığı.....	87
Şekil 32. Türkiye'nin Pirina Yağı İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı.....	91

Şekil 33. Türkiye'nin En Fazla Pirina İhracatı Yaptığı Ülkeler (Ton).....	93
Şekil 34. Türkiye'nin Ülkelere Göre Pirina İhracatı Trendi ve Durumu	95
Şekil 35. Pirina İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Dünya İthalatındaki Oranı (%)	99
Şekil 36. Pirina İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Miktarı (Ton)	101
Şekil 37. En Büyük İthalatçı Ülkelerin İthalat Trendleri ve Durumları.....	103

TABLolar

Tablo 1. Zeytin ve Zeytinyağı Ana ve Yan Ürünler GTİP Kodları	1
Tablo 2. Zeytin ve Zeytinyağı Ana ve Yan Ürünler Özet Bilgiler	3
Tablo 3. Sofralık Zeytin İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Parasal Değeri	6
Tablo 4. Sofralık Zeytin İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın	7
Tablo 5. Sofralık Zeytin İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Miktarı (Ton)	9
Tablo 6. En Büyük Sofralık Zeytin İhracatçısı Ülkelerin İhracat Trendleri ve Durumları.....	11
Tablo 7. Türkiye'nin En Fazla Sofralık Zeytin İhracatı Yaptığı Ülkeler (1000\$)	14
Tablo 8. Türkiye Sofralık Zeytin İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı (%)	15
Tablo 9. Türkiye'nin En Fazla Sofralık Zeytin İhracatı Yaptığı Ülkeler (Ton)	17
Tablo 10. Türkiye'nin Ülkelere Göre Sofralık Zeytin İhracat Trendi ve Durumu	19
Tablo 11. Sofralık Zeytin İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın.....	22
Tablo 12. Sofralık Zeytin İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Dünya İthalatındaki Oranı (%)	23
Tablo 13. Sofralık Zeytin İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Miktarı (Ton).....	25
Tablo 14. En Büyük Sofralık Zeytin İthalatçısı Ülkelerin İthalat Trendleri ve Durumları	27
Tablo 15. Natürel Zeytinyağı İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Parasal Değeri (1000 \$)	31
Tablo 16. Natürel Zeytinyağı İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Dünya İhracatındaki Oranı (%)	32
Tablo 17. Natürel Zeytinyağı İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Miktarı (Ton)	34
Tablo 18. En Büyük Natürel Zeytinyağı İhracatçısı Ülkelerin İhracat Trendleri ve Durumları	36
Tablo 19. Türkiye'nin En Fazla Natürel Zeytinyağı İhracat Yaptığı Ülkeler (1000\$)	39

Tablo 20. Natürel Zeytinyağı İhracatın Ülkelere Göre Dağılımı (%).....	40
Tablo 21. Türkiye'nin En Fazla Natürel Zeytinyağı İhracatı Yaptığı Ülkeler (Ton)	42
Tablo 22. Türkiye'nin Ülkelere Göre Natürel Zeytinyağı İhracat Trendi ve Durumu.....	44
Tablo 23. Natürel Zeytinyağı İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Parasal Değeri (1000 \$).....	47
Tablo 24. Natürel Zeytinyağı İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Dünya İthalatındaki Oranı (%).....	48
Tablo 25. Natürel Zeytinyağı İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Miktarı (Ton)	50
Tablo 26. En Büyük Natürel Zeytinyağı İthalatçısı Ülkelerin İthalat Trendleri ve Durumları.....	52
Tablo 27. Diğer Zeytin Yağların İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Parasal Değeri (1000 \$)	56
Tablo 28. Diğer Zeytin Yağlarının İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Dünya İhracatındaki Oranı (%)57	
Tablo 29. Diğer Zeytin Yağları İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Miktarı (Ton).....	59
Tablo 30. En Büyük Diğer Zeytinyağları İhracatçısı Ülkelerin İhracat Trendleri ve Durumları	61
Tablo 31. Türkiye'nin En Fazla İhracat Yaptığı (Diğer Yağlar) Ülkeler (\$)	64
Tablo 32. İhracatın (Diğer Yağlar) Ülkelere Göre Dağılımı (%)	65
Tablo 33. Türkiye'nin En Fazla Diğer Zeytinyağları İhracatı Yaptığı Ülkeler (Ton).....	67
Tablo 34. Türkiye'nin Ülkelere Göre İhracat (Diğer Yağlar) Trendi ve Durumu	69
Tablo 35. İthalatçı Ülkelerin Diğer Zeytin Yağları İthalatının Parasal Değeri (1000 \$)	72
Tablo 36. İthalatçı Ülkelerin Diğer Zeytin Yağları İthalatının Dünya İthalatındaki Oranı (%)	73
Tablo 37. Diğer Zeytin Yağları İthalatçısı Ülkelerin İthalatın Miktarı (Ton)	75
Tablo 38. En Büyük Diğer Zeytin Yağları İthalatçısı Ülkelerin İthalat Trendleri ve Durumları	77
Tablo 39. Pirina İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Parasal Değeri (1000 \$)	81
Tablo 40. Pirina İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Dünya İhracatındaki Oranı (%)	82
Tablo 41. Pirina İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Miktarı (Ton).....	84
Tablo 42. En Büyük Pirina İhracatçısı Ülkelerin İhracat Trendleri ve Durumları	86
Tablo 43. Türkiye'nin En Fazla İhracat Yaptığı Ülkeler (\$)	89
Tablo 44. Türkiye'nin Pirina Yağı İhracatın Ülkelere Göre Dağılımı (%)	90
Tablo 45. Türkiye'nin En Fazla Pirina İhracatı Yaptığı Ülkeler (Ton).....	92

Tablo 46. Türkiye'nin Ülkelere Göre Pirina İhracatı Trendi ve Durumu	94
Tablo 47. Pirina İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Parasal Değeri (1000 \$)	97
Tablo 48. Pirina İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Dünya İthalatındaki Oranı (%)	98
Tablo 49. Pirina İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Miktarı (Ton)	100
Tablo 50. En Büyük İthalatçı Ülkelerin İthalat Trendleri ve Durumları.....	102
Tablo 51. Faktörleri Karşılaştırmada Kullanılan Ölçekleme Sistemi	104
Tablo 52. Hedef Ülke Seçim Faktörleri ve Ağırlıkları	105
Tablo 53. Sofralık Zeytin Hedef Pazar Ülkeleri	106
Tablo 54. Natürel Zeytinyağı Hedef Pazar Ülkeleri.....	107
Tablo 55. Diğer Zeytin Yağları (Rafine ve Riviera) Hedef Pazar Ülkeleri.....	108
Tablo 56. Pirina Yağı Hedef Pazar Ülkeleri	109

Sunuş

Zeytin ve zeytinyağı sektörüne yönelik olarak oluşturulacak kümelenme stratejileri için Dünya ve Türkiye'nin ticari trendlerinin gözden geçirilmesi önem arz etmektedir. Bu raporda aşağıdaki başlıklarda veriler sunulmuş ve analiz edilmiştir.

- Zeytin-zeytinyağı ana ürün ve yan ürün türlerine göre dünya ihracat hacmi ve değişim trendi,
- Zeytin-zeytinyağı ana ürün ve yan ürün türlerine göre dünya ithalat hacmi ve değişim trendi,
- Türkiye'nin zeytin-zeytinyağı ana ürün ve yan ürün türlerine göre ithalatı ve değişim trendi,
- Türkiye'de üretimi olan zeytin-zeytinyağı ana ürün ve yan ürünlerin uluslararası pazardaki en büyük alıcıları,
- Türkiye'de üretimi olan zeytin-zeytinyağı ana ürün ve yan ürünlerin uluslararası pazardaki en büyük satıcıları,
- Ülkemiz ve diğer ihracatçı ülkeler bazında zeytin-zeytinyağı ana ürün ve yan ürünlerinin ihracat fiyatı kıyaslaması,
- Zeytin-zeytinyağı ana ürün ve yan ürün türlerine göre potansiyel hedef pazarlar raporun temelini oluşturan hususlardır.

Zeytinyağı ve zeytin ile ilgili temel ve yan ürünler, aşağıdaki GTİP kodlarına uygun olarak tanımlanmıştır (Tablo 1). Hangi ana ürün ve yan ürünlerin analize dahil edileceğine, teknik komite ile yapılan toplantılarda karar verilmiştir.

Tablo 1. Zeytin ve Zeytinyağı Ana ve Yan Ürünler GTİP Kodları

GTİP KODU	Açıklama
1509.10	Natürel Zeytinyağı (Natürel Sızma, Natürel 1., Natürel 2. ve Ham Zeytinyağı)
1509.90	Diğer Zeytinyağları (Rafine ve Riviera)
1510.00	Pirina Yağı (Rafine Pirina Yağı, Yemeklik Pirina Yağı ve Ham Pirina Yağı)
2005.70	Zeytin (5 kilogramı geçmeyen işlenmiş yeşil ya da siyah zeytin)

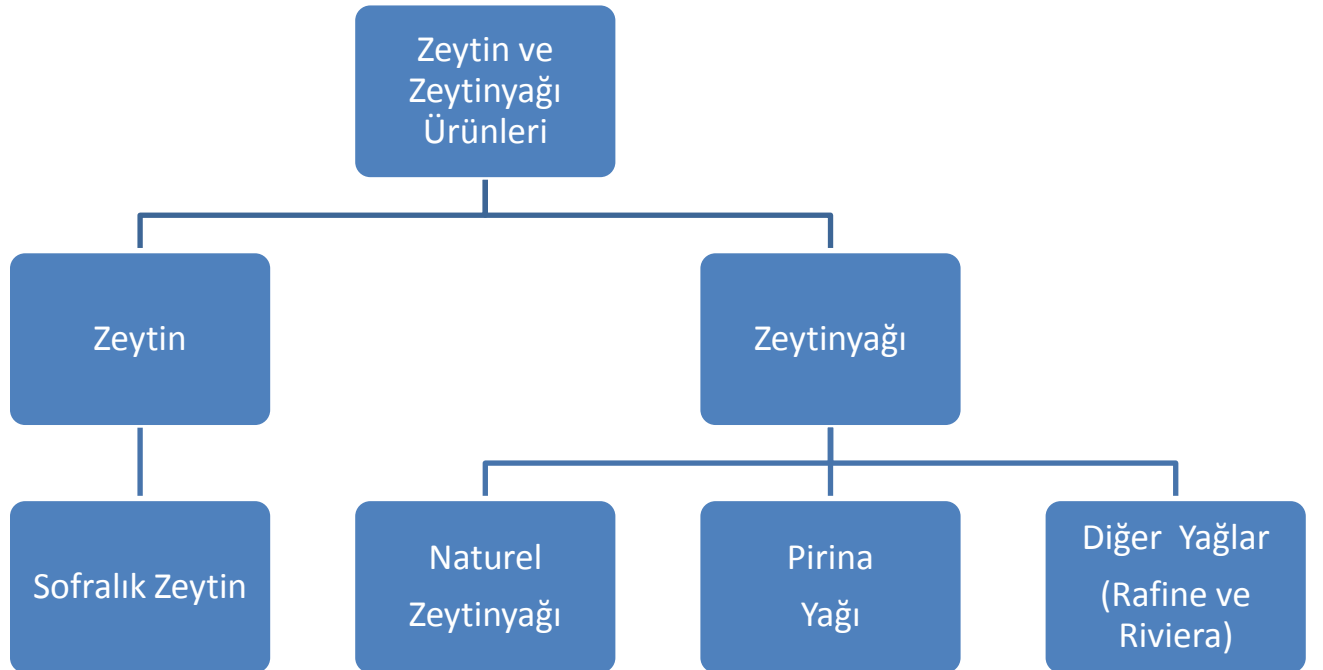
Gerek dünya ticaret hacimleri gerekse Türkiye'deki ihracat hacimleri oldukça düşük olduğu için, 0709.92¹ ve 0711.20² kodlu ürünler analize dahil edilmemiştir.

Analizlerde ortaya çıkan parasal değerler "1000 \$ (Bin Dolar) ", miktarsal değerler ise "ton" üzerinden verilmiştir. Uluslararası analizlerde ise ön plana çıkan ilk 10 - 15 ülkenin yanında, Türkiye'ye de yer verilmiştir. Trendler analiz edilirken 3-5 yıllık verilere bakılarak raporlama yapılmıştır.

Türkiye'nin zeytin ana ve yan ürün ithalatı önemsenmeyecek kadar az olup, ithalat kaleminde genellikle iadelerden ibarettir.

Yan ürünler bazında ayrıntılı çalışmalar yapacak incelikte verilere ulaşılamamıştır. Örneğin kozmetik sanayi ve zeytin fidanı ihracatı gibi yan ürünler uluslararası ticaret içinde özel kodlar ile belirtilmediği için bu çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Bu raporda değinilen zeytin ve zeytinyağı ana ürün ve yan ürünleri Şekil 1'de verilmiştir.

Raporda kullanılan veriler www.trademap.org adresinden ve www.tuik.gov.tr adresinden alınmıştır. Bunun dışında alınan veriler alt bilgi not olarak verilecektir.

Şekil 1. Zeytin ve Zeytinyağı Ürünleri

¹ 0709.92: Zeytin ve zeytinyağı imalinde kullanılmayan taze soğutulmuş zeytin

² 0711.20: Zeytin ve zeytinyağı imalinde kullanılmayan, geçici olarak konserve edilmiş zeytin

Belirlenen 4 (dört) ürün ile ilgili özet bilgiler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Zeytin ve Zeytinyağı Ana ve Yan Ürünler Özet Bilgiler

	Dünya Pazarı (\$)	Türkiye’nin Pazar Payı (%)	Türkiye’nin İhracatı (\$)	Dünya Ortalama Fiyatı \$	Türkiye Ortalama Fiyat\$
Sofralık Zeytin	1.853.719	%6,2	115.003	2817	1664
Natürel Zeytinyağı	5.360.337	%2,6	140.811	4013	3331
Diğer Zeytin Yağları	1.292.279	%11,9	153.495	3821	3086
Pirina Yağı	424.712	%2,5	10.809	2510	2389

1. Sofralık Zeytin

1.1. Sofralık Zeytin Uluslararası İhracat

Dünyadaki ihracat rakamlarına parasal olarak bakıldığında 2013 yılında sofralık zeytin ihracatı dünyada toplam **1,85** milyar \$ olarak gerçekleşmiştir (Tablo 3). Miktersal olarak toplam ihracat ise **847.602** ton olarak ortaya çıkmıştır (Tablo 5) . Dünya sofralık zeytin ihracatı parasal olarak 2009 – 2013 yılları arasında **%4** büyürken, miktersal artış **%5** düzeyinde olmuştur (Tablo 6).

Dünyada parasal büyüklük olarak en büyük ihracatçı ülke İspanya'dır. İspanya parasal olarak Dünya ihracatının **%41,9'**una sahiptir (Tablo 4). Diğer büyük ihracatçı ülke ise Yunanistan olup, **376** milyon \$ ihracat yapmakta (Tablo 3) ve pazarın **%20,3'**üne sahiptir (Tablo 4). İhracatın son 3 yıllık trendi en büyük ihracatçı (İspanya ve İtalya) İspanya'nın Yunanistan lehine pazar kaybettiğini göstermektedir (Tablo 4).

Türkiye ise 2013 yılında **115** milyon \$ ihracatı ile dünya sıralamasında 4. olmuştur (Tablo 6). Türkiye'nin toplam satış miktarı ise 2013 yılında **69.133** ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo 6). Türkiye'nin dünyadaki pazar payı 2013 yılında parasal olarak **% 6,2** (Tablo 6) olmuştur. Türkiye dünya ihracatında son 5 yıl içinde **%5'lik** parasal **%3'lük** miktersal büyüme sağlamıştır (Tablo 6) .Türkiye'nin küresel sofralık zeytin ihracatının pazar payı **%5,9'dan** (2009) **%6,2'ye** (2013) çıkmıştır (Tablo 4) . Bu ihracatın büyük kısmı etnik pazar³ ve Irak'a yapılmıştır.

İtalya'nın aynı zamanda en büyük ithalatçılardan biri olması nedeni ile net ihracatı negatiftir. Türkiye'nin ise ithalatı önemsenmeyecek kadar az olup, ihracatı ve net ihracatı birbirine eşittir (Tablo 6). Ton başına ihracatta birim fiyat konusunda Belçika (**5071\$**), İtalya en iyi rakama (**3986 \$**) ve Yunanistan (**3579 \$**) ulaşmıştır. Belçika aynı zamanda en yakın mesafeye en pahalı fiyattan satabilen bir ülkedir (Tablo 6). Dünya ortalaması ton başına **2187** dolardır (Tablo 6) . Türkiye'nin ton başına aldığı fiyat **1664 \$** olup, ilk 10 ülke arasında sadece Portekiz ve Arjantin'den yüksektir (Tablo 6). Türkiye'nin ihracatının Almanya ve Irak'ta önemli bir yer tutması nedeni ile ortalama mesafe açısından **2318** km'lik bir pazara hitap etmektedir (Tablo 6). Türkiye'nin ihracatı Ortadoğu ve Avrupa ülkeleri olduğu için km mesafe daha az kalmıştır. Ama Avrupalı ülkeler de Amerika ve Brezilya'ya sattıkları için mesafeleri daha uzak kalmaktadır (Tablo 6). HHI indeksi açısından Türkiye'nin ihracat pazarının oldukça çeşitli olduğunu (Tablo 6), belirli pazarlara mahkûm olmadığı görülmektedir (HHI=0,15). Örneğin

³ Yurtdışında göçmen işçi veya vatandaş olarak yaşayan Türkler (Almanya, Hollanda, Fransa vb.)

Arjantin ihracat bakımından Brezilya'ya bağımlıdır (%85,2) ve HHI indeksi 0,73'dür. Benzer bağımlılık Peru'da da görülmektedir (%75'ini Brezilya'ya).

Tablo 3'te son 5 yıl verilerine göre ihracatçı ülkelerin (bin) \$ bazında ihracat değerleri verilmiştir.

Tablo 4'te ve Şekil 2'de dünya ihracatı içindeki ülkelerin dünya ihracatı paylarının değişim trendi verilmiştir.

Tablo 5 ve Şekil 3'te ise ülkelerin ton olarak yaptıkları işlenmiş zeytin ihracatları verilmiştir.

Tablo 6'nın ayrıntılı açıklaması aşağıdaki gibidir.

- 2013 İhracat (\$): 2013 yılı ihracat büyüklüğünün parasal karşılığı
- 2013 Net İhracat (\$): 2013 yılı İhracat – İthalat rakamının parasal karşılığı
- 2013 İhracat Miktar(Ton): 2013 yılında yapılan ihracatın ton karşılığı
- 2013 Birim Fiyat: İhracatın ortalama birim fiyatı
- 2009-2013 Büyüme (\$) %: İhracatın 2009 -2013 ortalama parasal büyüme oranı
- 2009-2013 Büyüme (Ton) %: İhracatın 2009 -2013 ortalama ton büyüme oranı
- 2012- 2013 Büyüme (\$) : 2012-2013 arası parasal büyüme oranı
- Dünya Ticaretindeki Pay (%): Ülkenin ürün ile ilgili global pazardaki Pazar payıdır.
- İthalat Yapan Ülkelerin Ortalama Uzaklığı: İthalat yapan ülkelerin ortalama uzaklığının KM ölçüsüdür.
- İhracat Yapılan Ülkelerin Çokluk İndeksi (İhracat için HHI): İhracat yapılan ülkelerin çeşitliliğini göstermektedir. 1'e yakın değerler ihracatın çok az sayıda ülkeye yapıldığını belirtirken, 0'a yakın değerler ihracatın çok sayıda ülkeye yapıldığını belirtmektedir. Büyük olması ihracatın pazar bağımlılığını belirtir. Bu indeks, HHI indeksi olarak da bilinir. İhracatçı ülkenin her ülkeye yaptığı ihracatının oransal değerlerinin kareleri toplamı hesaplanır. Örneğin Türkiye'den bir ürün sadece 3 ülkeye ihraç ediliyor. Bu 3 ülkeye yapılan ihracat, Türkiye'nin toplam o ürün ile ilgili ihracatının sırasıyla %50, %30 ve %20'sini oluşturuyor. Bu durumda $HHI = 0,5^2 + 0,3^2 + 0,2^2 = 0,38$. Büyük olması ihracatın birkaç ülkeye bağımlı olduğunu göstermektedir.

Şekil 4'te ise fiyat/ton (\$) ve ithalatçı ülkelerin ihracatçı ülkeye ortalama uzaklığı (km) grafiksel olarak verilmiştir.

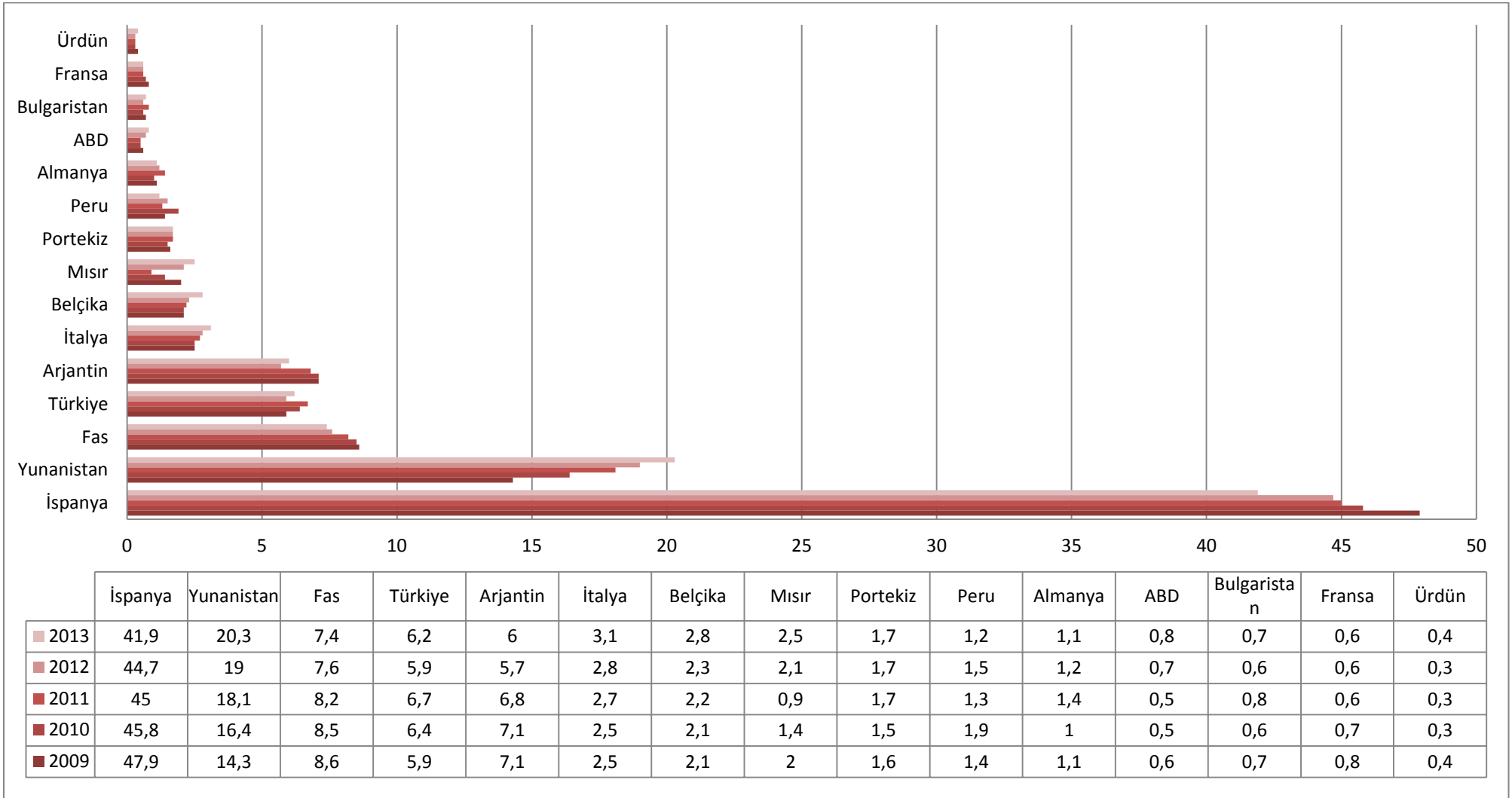
**Tablo 3. Sofralık Zeytin İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın
Parasal Değeri (1000 \$)**

İhracatçı Ülke	2009	2010	2011	2012	2013
<u>Dünya</u>	<u>1.531.836</u>	<u>1.682.102</u>	<u>1.763.515</u>	<u>1.735.765</u>	<u>1.853.723</u>
1. İspanya	733.660	770.841	794.057	776.669	776.026
2. Yunanistan	218.324	275.087	318.812	330.231	376.053
3. Fas	131.770	142.577	143.775	131.498	137.114
4. <u>Türkiye</u>	<u>89.779</u>	<u>107.655</u>	<u>118.030</u>	<u>103.090</u>	<u>115.003</u>
5. Arjantin	109.228	119.367	119.289	99.439	110.322
6. İtalya	38.503	41.777	47.250	47.767	57.728
7. Belçika	31.648	35.667	38.754	39.261	51.239
8. Mısır	29.953	22.791	16.189	36.272	47.205
9. Portekiz	23.843	24.652	29.238	28.895	31.474
10. Peru	21.082	32.438	22.763	26.579	22.557
11. Almanya	17.493	16.612	24.328	20.359	20.648
12. ABD	8.470	8.013	8.930	11.822	13.937
13. Bulgaristan	10.325	10.641	13.518	10.795	12.632
14. Fransa	11.802	12.082	11.357	10.792	11.839
15. Ürdün	5.440	4.603	5.555	5.973	6.767

**Tablo 4. Sofralık Zeytin İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın
Dünya İhracatındaki Oranı (%)**

İhracatçı Ülke	2009	2010	2011	2012	2013
1. İspanya	47,9	45,8	45	44,7	41,9
2. Yunanistan	14,3	16,4	18,1	19	20,3
3. Fas	8,6	8,5	8,2	7,6	7,4
4. <u>Türkiye</u>	<u>5,9</u>	<u>6,4</u>	<u>6,7</u>	<u>5,9</u>	<u>6,2</u>
5. Arjantin	7,1	7,1	6,8	5,7	6
6. İtalya	2,5	2,5	2,7	2,8	3,1
7. Belçika	2,1	2,1	2,2	2,3	2,8
8. Mısır	2	1,4	0,9	2,1	2,5
9. Portekiz	1,6	1,5	1,7	1,7	1,7
10. Peru	1,4	1,9	1,3	1,5	1,2
11. Almanya	1,1	1	1,4	1,2	1,1
12. ABD	0,6	0,5	0,5	0,7	0,8
13. Bulgaristan	0,7	0,6	0,8	0,6	0,7
14. Fransa	0,8	0,7	0,6	0,6	0,6
15. Ürdün	0,4	0,3	0,3	0,3	0,4

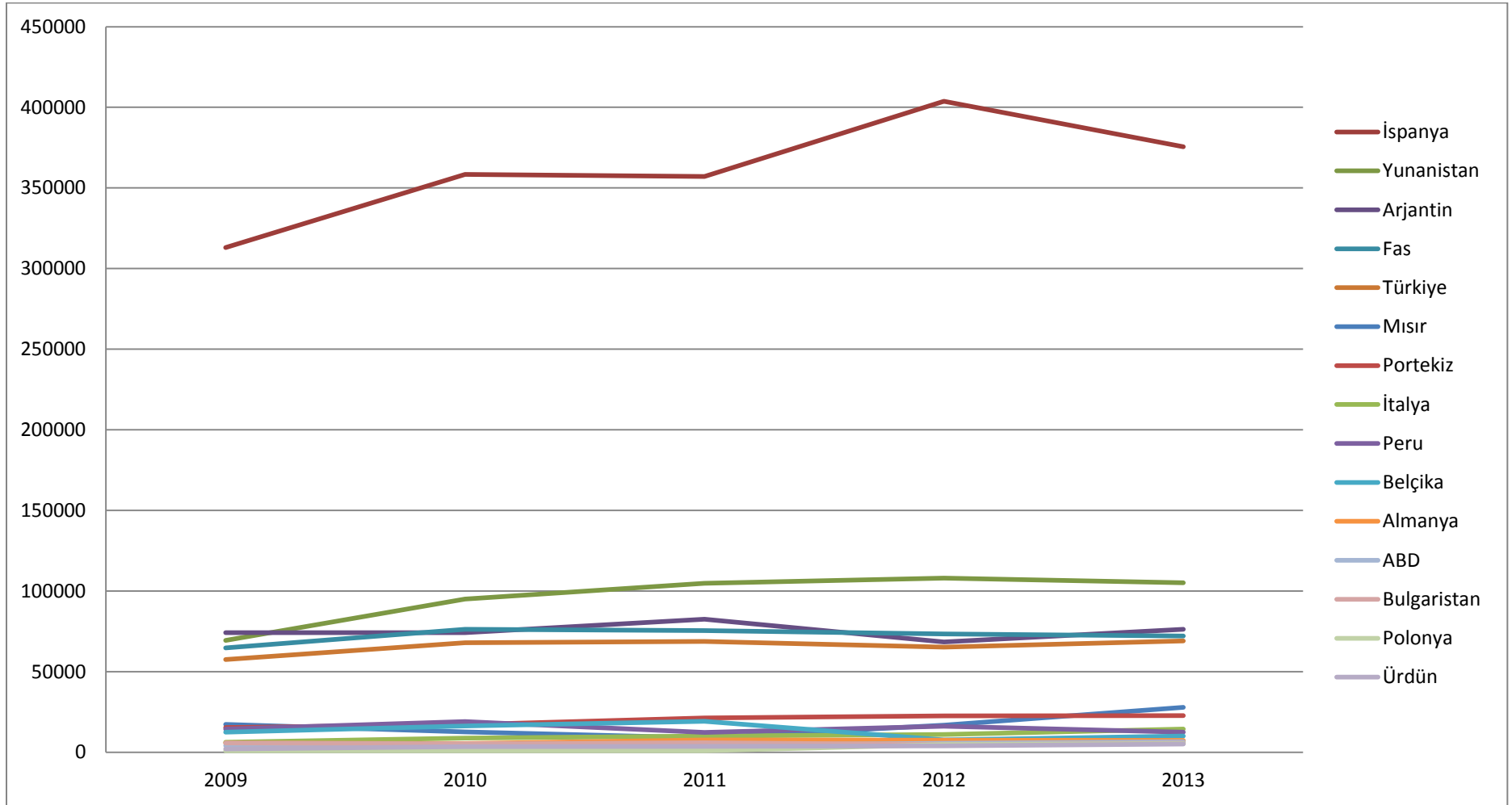
Şekil 2. Sofralık Zeytin İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Dünya İhracatındaki Oranı (%)

Tablo 5. Sofralık Zeytin İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Miktarı (Ton)

İhracatçı Ülke	2009	2010	2011	2012	2013
<u>Dünya</u>	<u>690.403</u>	<u>800.508</u>	<u>809.284</u>	<u>848.984</u>	<u>847.602</u>
1. İspanya	313.064	358.407	357.055	403.829	375.533
2. Yunanistan	69.444	95.005	104.9	108.015	105.082
3. Arjantin	74.201	74.276	82.504	68.447	76.318
4. Fas	64.717	76.274	75.571	73.379	72.141
5. Türkiye	<u>57.536</u>	<u>67.971</u>	<u>68.72</u>	<u>65.239</u>	<u>69.133</u>
6. Mısır	17.254	12.646	8.913	16.903	27.904
7. Portekiz	15.348	17.131	21.294	22.522	22.719
8. İtalya	6.195	8.751	10.109	11.079	14.482
9. Peru	14.448	19.182	12.266	16.208	12.562
10. Belçika	12.573	16.287	19.182	7.733	10.104
11. Almanya	5.818	5.421	7.724	7.481	7.398
12. ABD	4.171	3.984	4.444	5.613	6.614
13. Bulgaristan	5.738	5.359	5.869	4.793	5.751
14. Polonya	979	971	959	4.852	5.489
15. Ürdün	2.161	3.472	3.693	3.992	5.053

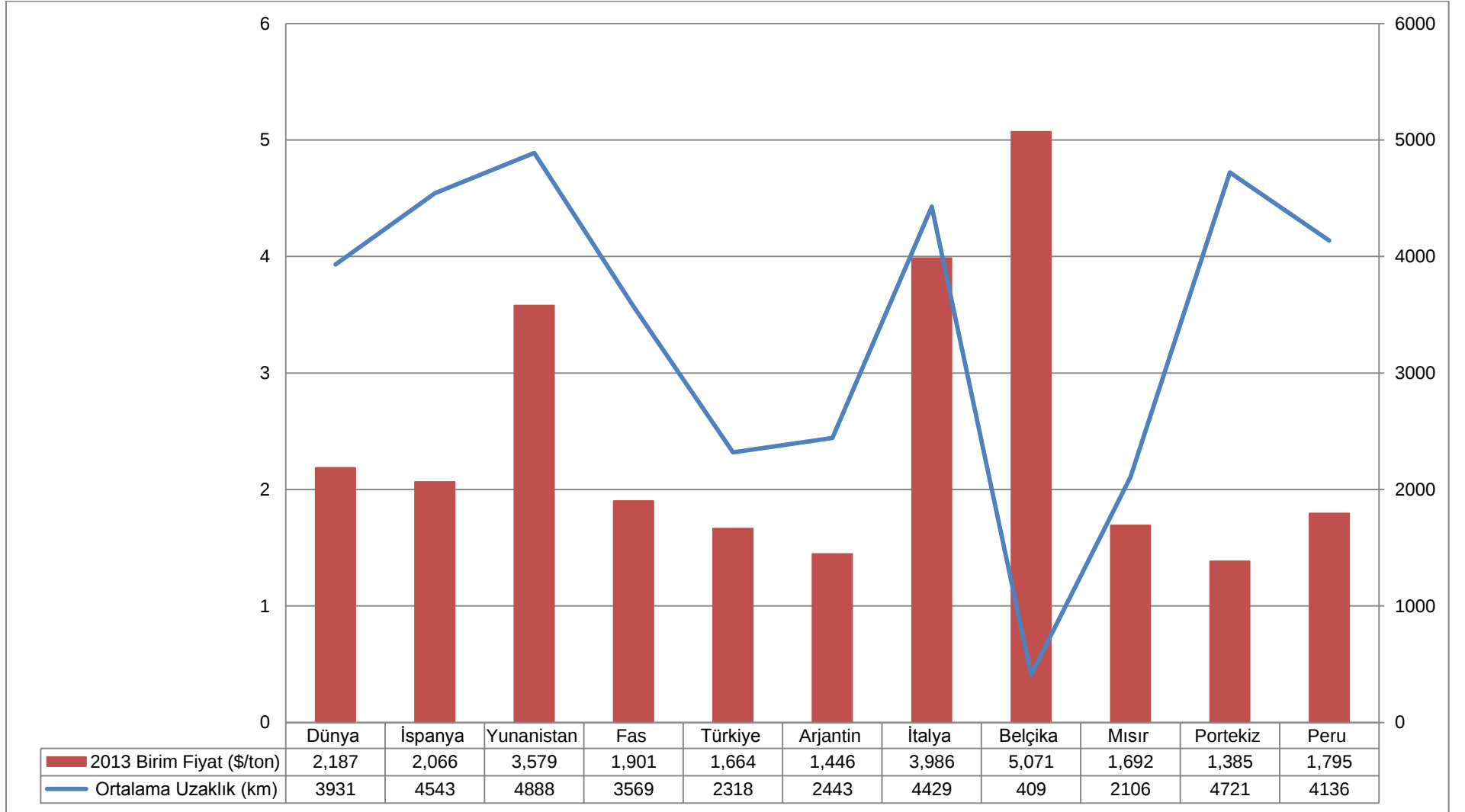
Şekil 3. Sofralık Zeytin İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Miktarı (Ton)

Tablo 6. En Büyük Sofralık Zeytin İhracatçısı Ülkelerin İhracat Trendleri ve Durumları

İhracatçı Ülke	2013 İhracat (\$)	2013 Net İhracat (\$)	2013 İhracat Miktar (ton)	2013 Birim Fiyat (\$/ton)	2009 – 2013 Büyüme %(\$)	2009 – 2013 Büyüme % (Ton)	2012 - 2013 Büyüme %(\$)	Dünya İhracatındaki Payı (%)	İthalat Yapan Ülkelerin Ortalama Uzaklığı (km)	İhracat Yapılan Ülkelerin Çokluk İndeksi
Dünya	1.853.719	18.562	847.599	2.187	4	5	7	100	3.931	0,07
1. İspanya	776.026	759.601	375.533	2.066	1	5	0	41,9	4.543	0,1
2. Yunanistan	376.053	362.309	105.082	3.579	14	10	14	20,3	4.888	0,11
3. Fas	137.114	136.776	72.141	1.901	0	2	4	7,4	3.569	0,22
4. Türkiye	115.003	114.087	69.133	1.664	5	3	12	6,2	2.318	0,15
5. Arjantin	110.322	110.216	76.318	1.446	-2	0	11	6	2.443	0,73
6. İtalya	57.728	-44.749	14.482	3.986	10	21	21	3,1	4.429	0,14
7. Belçika	51.239	-1.503	10.104	5.071	11	-11	31	2,8	409	0,26
8. Mısır	47.205	4.643	27.904	1.692	15	13	30	2,5	2.106	0,16
9. Portekiz	31.474	22.013	22.719	1.385	7	11	9	1,7	4.721	0,12
10. Peru	22.555	22.387	12.562	1.795	1	-3	-18	1,2	4.136	0,48

Şekil 4. Sofralık Zeytin İhracatçısı Ülkelerin Birim Fiyatı ve İthalatçı Ükelere Olan Ortalama Uzaklığı

1.2 Türkiye'nin Sofralık Zeytin İhracatı

Türkiye'nin sofralık zeytin ihracatı Tablo 7'de parasal olarak verilmiştir. Türkiye'nin dünya ihracatındaki payı geçmiş 5 yıllık ihracatta **%6-7** arasında değişmektedir (Tablo 8). 2009 yılında sadece **89,7** milyon (\$) olan ihracat, 2013 yılında **115** milyon (\$)’a çıkmıştır. Özellikle Irak’a yapılan ihracatta büyük artış gözlenmiştir (Tablo 7). Türkiye'nin sofralık zeytin ihracatı Rusya’da önemli bir konuma gelmiştir (Tablo 7).

Türkiye'nin en fazla sofralık zeytin ihracatı yaptığı ülkeler sırasıyla Almanya (%26,9) ve Irak (%21,1) olup, bu ülkeleri Romanya (%13,3) takip etmektedir (Tablo 8). Türkiye'nin ihracat yaptığı ülkeler arasında fiyat/ton (\$) bazında önemli farklılıklar görülmektedir. Ortalama ihracat fiyatımız **1664** (\$) iken, özellikle 3 ülke bu fiyatın altında Türkiye’den ithalat yapmaktadır. Romanya ton başına **1100** (\$), Bulgaristan **738** (\$), Rusya **1309** (\$) ödeme yapmıştır. Diğer ülkelere olan ihracatın ton fiyatı (özellikle Avrupa Birliği ülkeleri) 3000 dolara yakındır (Tablo 10).

Tablo 7’de Türkiye'nin parasal olarak en çok sofralık zeytin ihracatı yaptığı ülkeler sırasıyla verilmiştir.

Tablo 8 ve Şekil 5’de Türkiye'nin ihracatının ülke bazında % dağılımı verilmiştir.

Tablo 9 ve Şekil 6’da Türkiye'nin ihracatının ülke bazında miktarsal rakamları verilmiştir.

Tablo 10’da ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

- 2013 İhracat (\$): 2013 yılı ihracat büyüklüğünün parasal karşılığı
- 2013 Net İhracat (\$): 2013 yılı İhracat – İthalat rakamının parasal karşılığı
- Türkiye'nin İhracatında Pay %
- 2013 İhracat Miktar(Ton): 2013 yılında yapılan ihracatın ton karşılığı
- 2013 Birim Fiyat: İhracatın ortalama birim fiyatı
- 2009-2013 Büyüme (\$) %: İhracatın 2009 -2013 ortalama parasal büyüme oranı
- 2009-2013 Büyüme (Ton) %: İhracatın 2009 -2013 ortalama Ton büyüme oranı
- 2012- 2013 Büyüme (\$) : 2012-2013 arası parasal büyüme oranı
- İthalatçı ülkenin Dünya’da ithalatındaki sırası
- İthalatçı ülkenin Dünya ithalatındaki payı %
- İthalatçı ülkenin Türkiye’ye uyguladığı gümrük %

Şekil 7’de fiyat/ton (\$) ve ithalatçı ülkelerin Türkiye’den olan talebinin 2009 – 2013oranı (%) olarak verilmiştir.

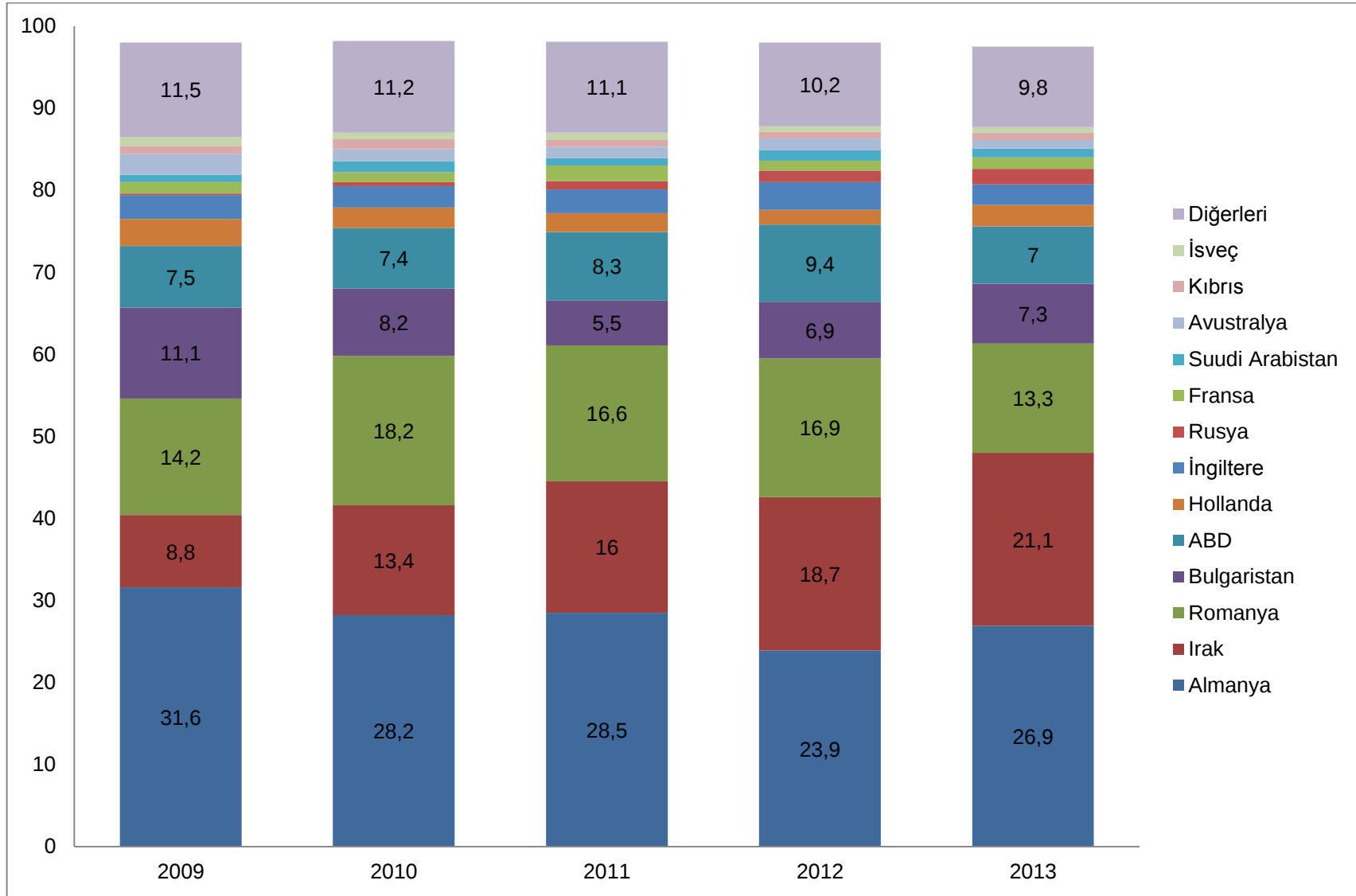
Tablo 7. Türkiye'nin En Fazla Sofralık Zeytin İhracatı Yaptığı Ülkeler (1000\$)

İthalatçı Ülke	2009	2010	2011	2012	2013
1. Almanya	28.362	30.368	33.608	24.658	30.974
2. Irak	7.942	14.458	18.903	19.289	24.271
3. Romanya	12.716	19.546	19.614	17.415	15.263
4. Bulgaristan	9.927	8.810	6.533	7.152	8.439
5. ABD	6.752	7.987	9.840	9.739	8.057
6. Hollanda	2.990	2.702	2.677	1.846	3.006
7. İngiltere	2.641	2.842	3.418	3.464	2.917
8. Rusya	206	507	1.192	1.492	2.162
9. Fransa	1.275	1.271	2.270	1.204	1.633
10. Avusturya	1.388	1.264	1.501	1.464	1.582
11. Suudi Arabistan	803	1.430	1.028	1.385	1.272
12. Serbest Bölgeler	478	596	762	665	1.270
13. Avustralya	2.206	1.595	1.623	1.455	1.098
14. Kıbrıs	929	1.311	912	825	1.009
15. İsveç	988	856	1.016	752	858

Tablo 8. Türkiye Sofralık Zeytin İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı (%)

İthalatçı Ülke	2009	2010	2011	2012	2013
1. Almanya	31,6	28,2	28,5	23,9	26,9
2. Irak	8,8	13,4	16	18,7	21,1
3. Romanya	14,2	18,2	16,6	16,9	13,3
4. Bulgaristan	11,1	8,2	5,5	6,9	7,3
5. ABD	7,5	7,4	8,3	9,4	7
6. Hollanda	3,3	2,5	2,3	1,8	2,6
7. İngiltere	2,9	2,6	2,9	3,4	2,5
8. Rusya	0,2	0,5	1	1,4	1,9
9. Fransa	1,4	1,2	1,9	1,2	1,4
10. Avusturya	1,5	1,2	1,3	1,4	1,4
11. Suudi Arabistan	0,9	1,3	0,9	1,3	1,1
12. Serbest Bölgeler	0,5	0,6	0,6	0,6	1,1
13. Avustralya	2,5	1,5	1,4	1,4	1
14. Kıbrıs	1	1,2	0,8	0,8	0,9
15. İsveç	1,1	0,8	0,9	0,7	0,7

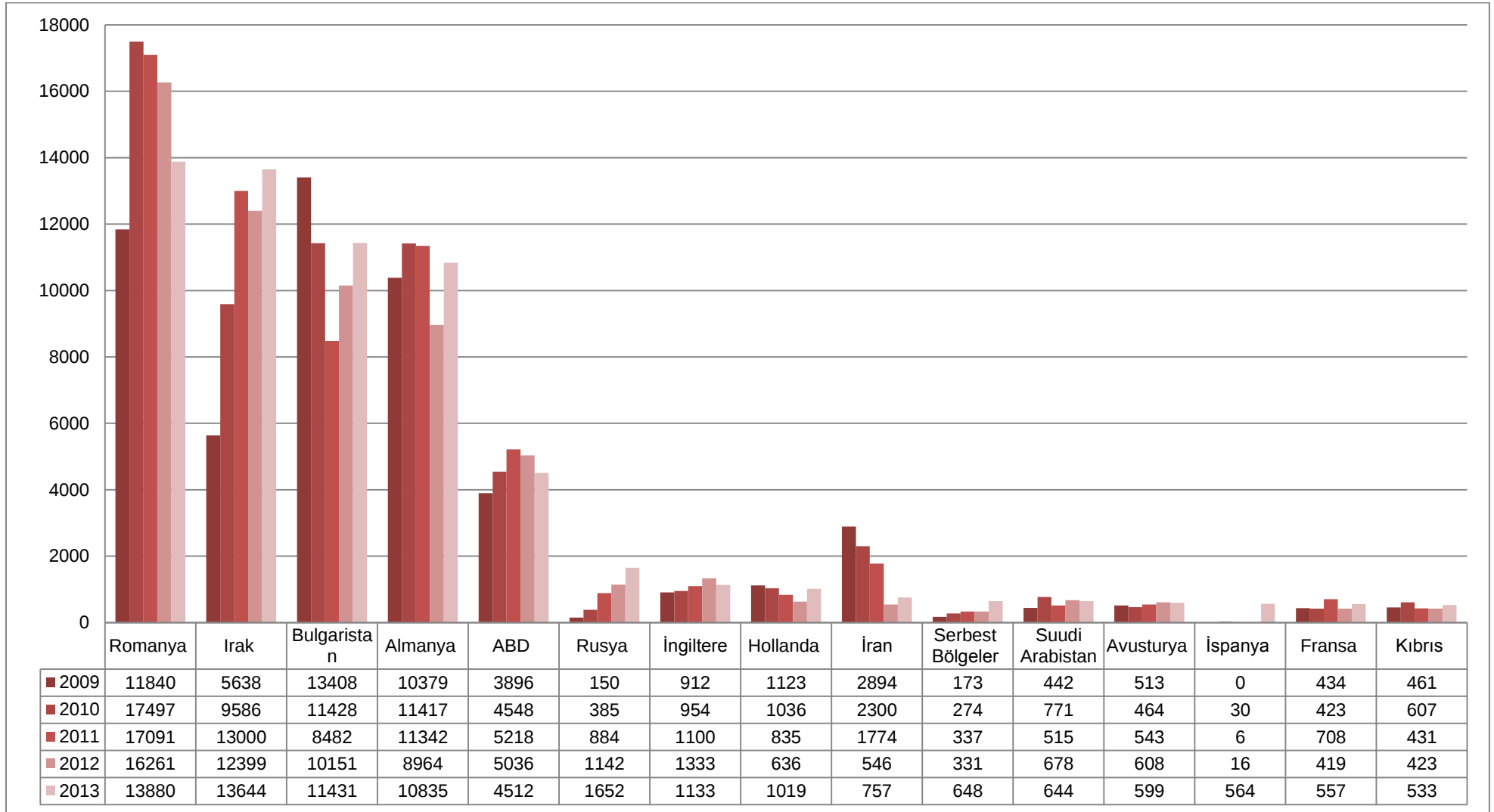
Şekil 5. Türkiye Sofralık Zeytin İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı (%)

Tablo 9. Türkiye'nin En Fazla Sofralık Zeytin İhracatı Yaptığı Ülkeler (Ton)

İthalatçı Ülke	2009	2010	2011	2012	2013
1. Romanya	1.184	17.497	17.091	16.261	1.388
2. Irak	5.638	9.586	13	12.399	13.644
3. Bulgaristan	13.408	11.428	8.482	10.151	11.431
4. Almanya	10.379	11.417	11.342	8.964	10.835
5. ABD	3.896	4.548	5.218	5.036	4.512
6. Rusya	150	385	884	1.142	1.652
7. İngiltere	912	954	11	1.333	1.133
8. Hollanda	1.123	1.036	835	636	1.019
9. İran	2.894	23	1.774	546	757
10. Serbest Bölgeler	173	274	337	331	648
11. Suudi Arabistan	442	771	515	678	644
12. Avusturya	513	464	543	608	599
13. İspanya	0	30	6	16	564
14. Fransa	434	423	708	419	557
15. Kıbrıs	461	607	431	423	533

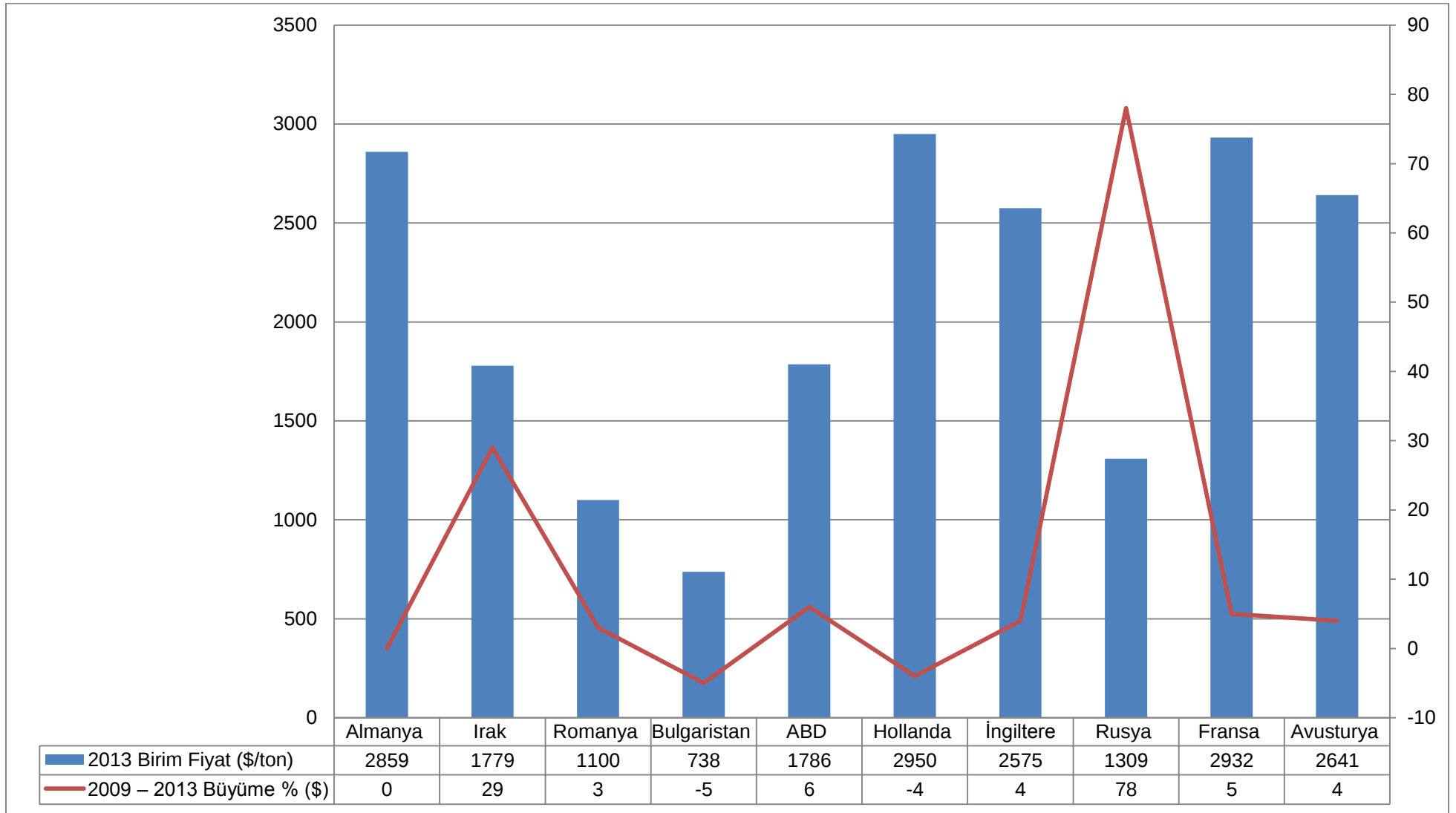
Şekil 6. Türkiye'nin En Fazla Sofralık Zeytin İhracatı Yaptığı Ülkeler (Ton)

Tablo 10. Türkiye'nin Ülkelere Göre Sofralık Zeytin İhracat Trendi ve Durumu

İthalatçı Ülke	2013 İhracat (\$)	2013 Net İhracat (\$)	Türkiye'nin İhracatındaki Payı (%)	2013 İhracat Miktar (ton)	2013 Birim Fiyat (\$/ton)	2009 – 2013 Büyüme % (\$)	2009 – 2013 Büyüme % (Ton)	2012 - 2013 Büyüme % (\$)	İthalatçı Ülkenin Dünya İthalatındaki Sırası	İthalatçı Ülkenin Dünya İthalatındaki Oranı (%)	Gümrük (%)
1. Almanya	30.974	30.953	26,9	10.835	2.859	0	-2	26	3	6,7	0
2. Irak	24.271	23.942	21.1	13.644	1.779	29	22	26	12	1,9	
3. Romanya	15.263	15.263	13.3	13.880	1.100	3	2	-12	13	1,8	0
4. Bulgaristan	8.439	8.439	7.3	11.431	738	-5	-4	18	15	1,4	0
5. ABD	8.057	7.716	7	4.512	1.786	6	4	-17	1	23,6	1,6
6. Hollanda	3.006	2.940	2.6	1.019	2.950	-4	-7	63	19	1	0
7. İngiltere	2.917	2.893	2.5	1.133	2.575	4	8	-16	7	3,8	0
8. Rusya	2.162	2.162	1.9	1.652	1.309	78	80	45	5	5,8	11,2
9. Fransa	1.633	1.633	1.4	557	2.932	5	5	36	4	6,7	0
10. Avusturya	1.582	1.582	1.4	599	2.641	4	6	8	27	0,7	0

Şekil 7. Türkiye Sofralık Zeytin İhracatı Birim (Ton) Fiyatı ve 2009-2013 Yılları Arasındaki Büyüme Oranı

1.3 Uluslararası Sofralık Zeytin İthalat

Dünya'nın en büyük sofralık zeytin ithalatçısı ABD'dir. ABD'yi Brezilya. Almanya. Fransa takip etmektedir (Tablo 11). İlk 4 ülke toplam ithalatın %45'ini yapmaktadır (Tablo 12). İthalatçı ülkeler arasında en fazla büyüme oranı Suudi Arabistan'da (%10) gerçekleşmiştir (Tablo 14). İthalatçı ülkeler arasında net ihracatçı olanlar Belçika ve İtalya'dır. Ton başına en yüksek ücreti ödeyen ülkeler ABD (3272 \$) ve Belçika'dır (2764 \$). En ucuz ithalatı Brezilya (1210 \$) ve Rusya (1406 \$) yapmaktadır. İhracatçı konumdaki ülkeler Akdeniz ülkeleri olduğu için mesafeler Avrupa'daki ithalatçılara kısa mesafededir. Ülke pazarlarında yoğunlaşma incelendiğinde Rusya (HHI=0,78) ve Brezilya'da (HHI=0,58) tek bir ülkenin söz konusu pazara hâkim olduğu. Benzer şekilde İtalya (HHI=0,45) pazarında çok fazla ihracatçının olmadığını görmek mümkündür (Tablo 14) .

Tablo 1'1de ülkeler tarafından yapılan ithalatın parasal değeri verilmiştir.

Tablo 12 ve Şekil 8'de parasal olarak yağılan ithalatın Dünya ithalatı içindeki %'si verilmiştir.

Tablo 13 ve Şekil 9'da yapılan ithalatın miktarı ton olarak verilmiştir.

Tablo 14 ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

- 2013 ithalat (\$): 2013 yılı İthalatın büyüklüğünün parasal karşılığı
- 2013 Net İhracat (\$): 2013 yılı İhracat – İthalat rakamının parasal karşılığı
- 2013 İthalat Miktar(Ton): 2013 yılında yapılan ithalatın ton karşılığı
- 2013 İthalat Birim Fiyat: İthalatın ortalama birim fiyatı
- 2009-2013 Büyüme (\$) %: İthalatın 2009 -2013 ortalama parasal büyüme oranı
- 2009-2013 Büyüme (Ton) %: İthalatın 2009 -2013 ortalama Ton büyüme oranı
- İthalat Yapan Ülkelerin Ortalama Uzaklığı: İthalat yapan ülkelerin ortalama uzaklığının KM ölçüsüdür.
- İthalatçı Yapan Ülkelerin Çokluk İndeksi (İthalat için HHI): İthalatın yapıldığı ülkelerin çeşitliliğidir. 1'e yakın değerler az sayıda ülkeden ithalat yapıldığını gösterirken. 0'a yakın değerler ithalat yapılan ülkelerin çok çeşitli olduğunu belirtmektedir. Örneğin Türkiye'den bir ürün sadece 3 ülkeden ithal ediliyor. Bu 3 ülkeden yapılan ithalat, Türkiye'nin toplam o ürün ile ilgili ithalatının sırasıyla %50, %30 ve %20'sini oluşturuyor. Bu durumda $HHI = 0,5^2 + 0,3^2 + 0,2^2 = 0,38$. Büyük olması ülke pazarının az sayıda ülkeden mal ile karşılandığını belirtmektedir.

Şekil 10'da İthalatçı HHI ile ve fiyat/ton \$ grafikleri verilmiştir.

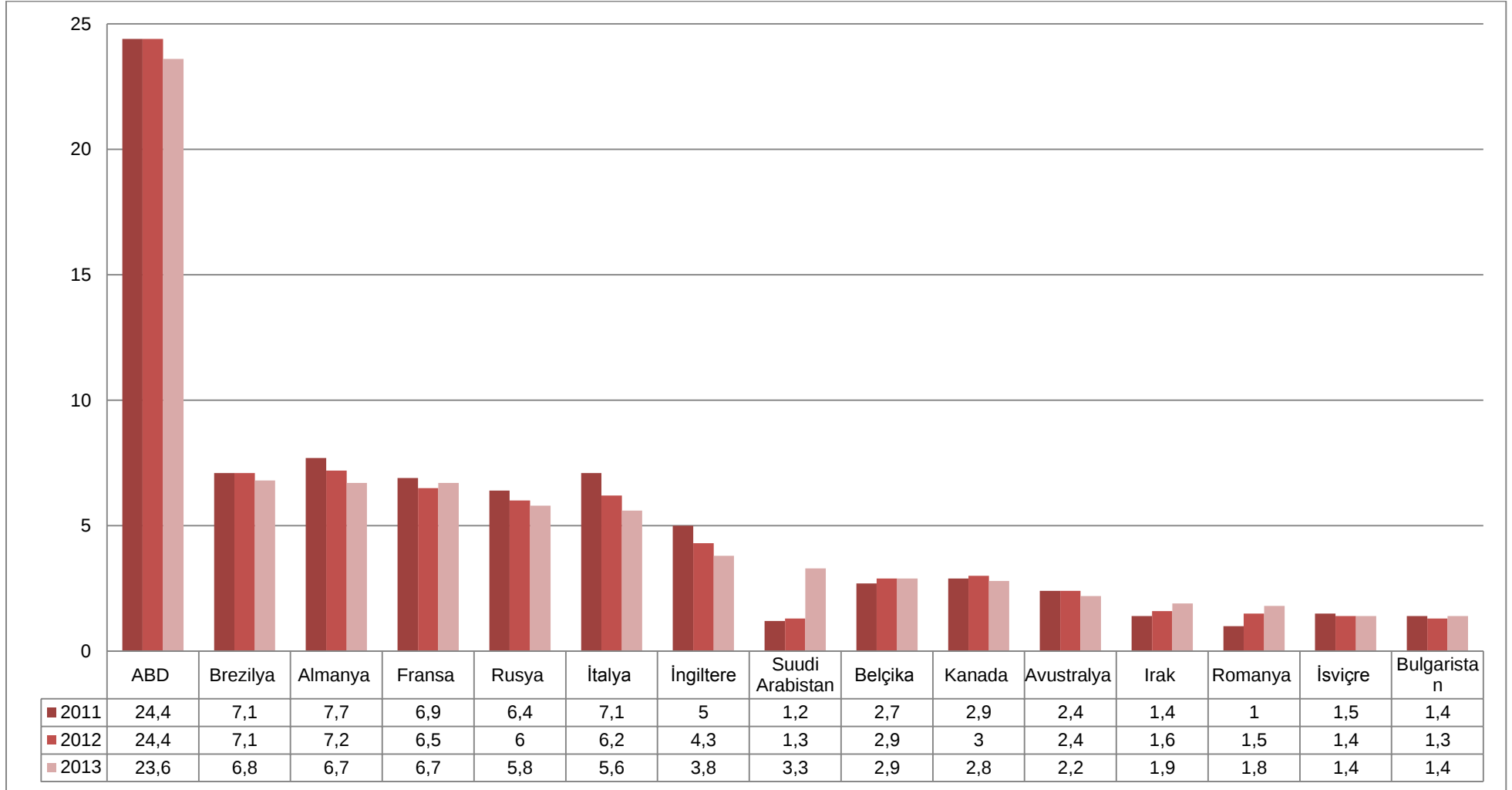
**Tablo 11. Sofralık Zeytin İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın
Parasal Değeri (1000 \$)**

İthalatçı Ülke	2009	2010	2011	2012	2013
<u>Dünya</u>	<u>1.522.011</u>	<u>1.661.036</u>	<u>1.728.733</u>	<u>1.671.975</u>	<u>1.835.161</u>
1. ABD	400.950	430.166	422.653	407.776	432.371
2. Brezilya	95.192	125.723	121.942	119.002	124.322
3. Almanya	112.033	110.500	133.092	119.976	122.729
4. Fransa	128.838	128.203	119.491	108.818	122.612
5. Rusya	88.523	114.365	110.509	100.199	105.559
6. İtalya	119.342	115.006	122.777	102.853	102.477
7. İngiltere	58.857	61.938	87.172	72.259	70.609
8. Suudi Arabistan	6.886	16.851	20.676	21.258	60.249
9. Belçika	42.847	42.494	46.395	48.497	52.742
10. Kanada	40.059	47.049	49.359	50.588	51.957
11. Avustralya	44.428	43.654	41.409	40.212	39.977
12. Irak	13.106	24.431	23.950	27.094	35.733
13. Romanya	21.518	19.558	17.755	24.345	32.635
14. İsviçre	23.343	23.407	25.544	23.561	25.465
15. Bulgaristan	29.216	20.584	23.794	22.139	24.848

Tablo 12. Sofralık Zeytin İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Dünya İthalatındaki Oranı (%)

İthalatçı Ülke	2011 Dünya İthalatındaki Payı (%)	2012 Dünya İthalatındaki Payı (%)	2013 Dünya İthalatındaki Payı (%)
1. ABD	24,4	24,4	23,6
2. Brezilya	7,1	7,1	6,8
3. Almanya	7,7	7,2	6,7
4. Fransa	6,9	6,5	6,7
5. Rusya	6,4	6	5,8
6. İtalya	7,1	6,2	5,6
7. İngiltere	5	4,3	3,8
8. Suudi Arabistan	1,2	1,3	3,3
9. Belçika	2,7	2,9	2,9
10. Kanada	2,9	3	2,8
11. Avustralya	2,4	2,4	2,2
12. Irak	1,4	1,6	1,9
13. Romanya	1	1,5	1,8
14. İsviçre	1,5	1,4	1,4
15. Bulgaristan	1,4	1,3	1,4

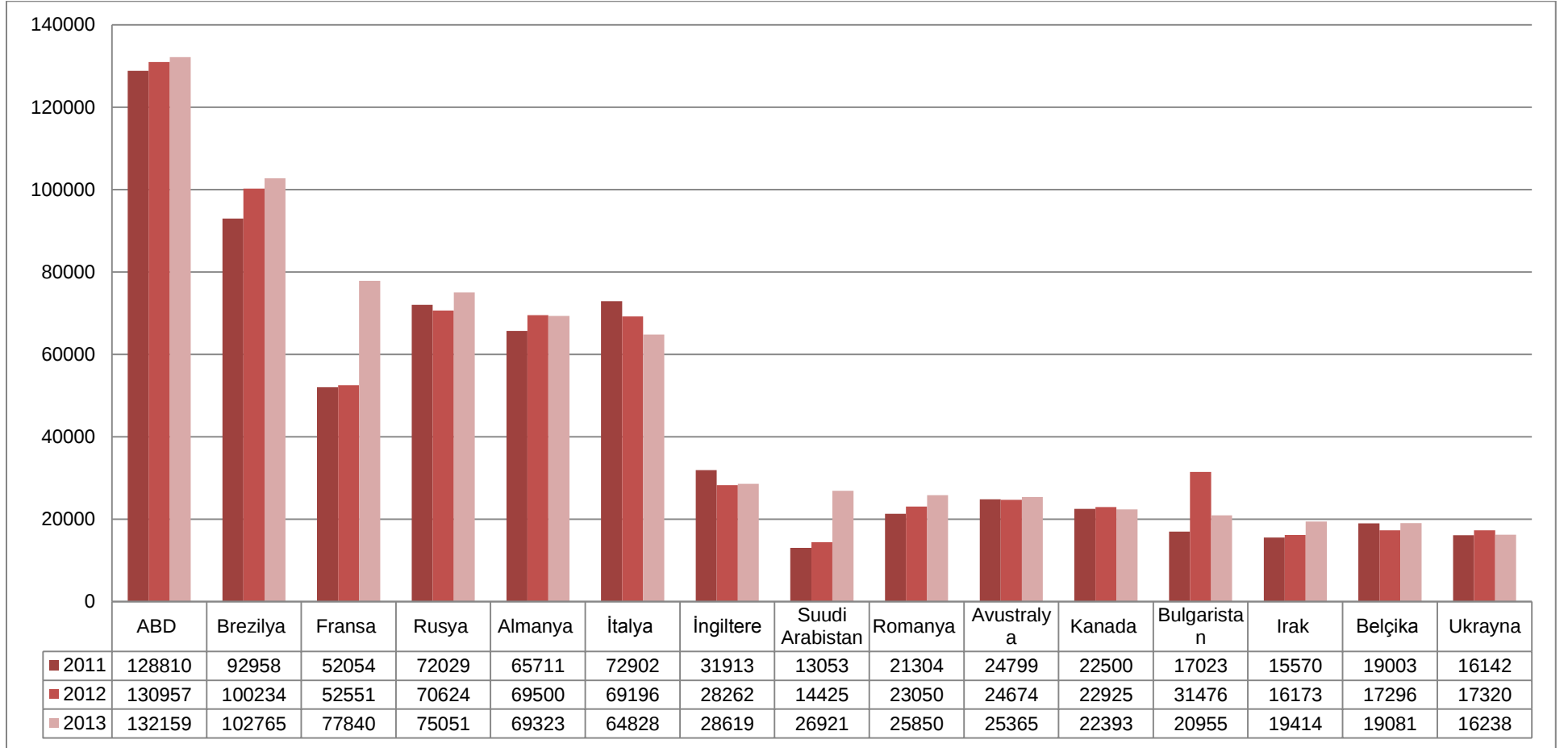
Şekil 8. Sofralık Zeytin İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Dünya İthalatındaki Oranı (%)

Tablo 13. Sofralık Zeytin İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Miktarı (Ton)

İthalatçı Ülke	2011	2012	2013
<u>Dünya</u>	<u>845.163</u>	<u>893.769</u>	<u>943.814</u>
1. ABD	128.810	130.957	132.159
2. Brezilya	92.958	100.234	102.765
3. Fransa	52.054	52.551	77.840
4. Rusya	72.029	70.624	75.051
5. Almanya	65.711	69.500	69.323
6. İtalya	72.902	69.196	64.828
7. İngiltere	31.913	28.262	28.619
8. Suudi Arabistan	13.053	14.425	26.921
9. Romanya	21.304	23.050	25.850
10. Avustralya	24.799	24.674	25.365
11. Kanada	22.500	22.925	22.393
12. Bulgaristan	17.023	31.476	20.955
13. Irak	15.570	16.173	19.414
14. Belçika	19.003	17.296	19.081
15. Ukrayna	16.142	17.320	16.238

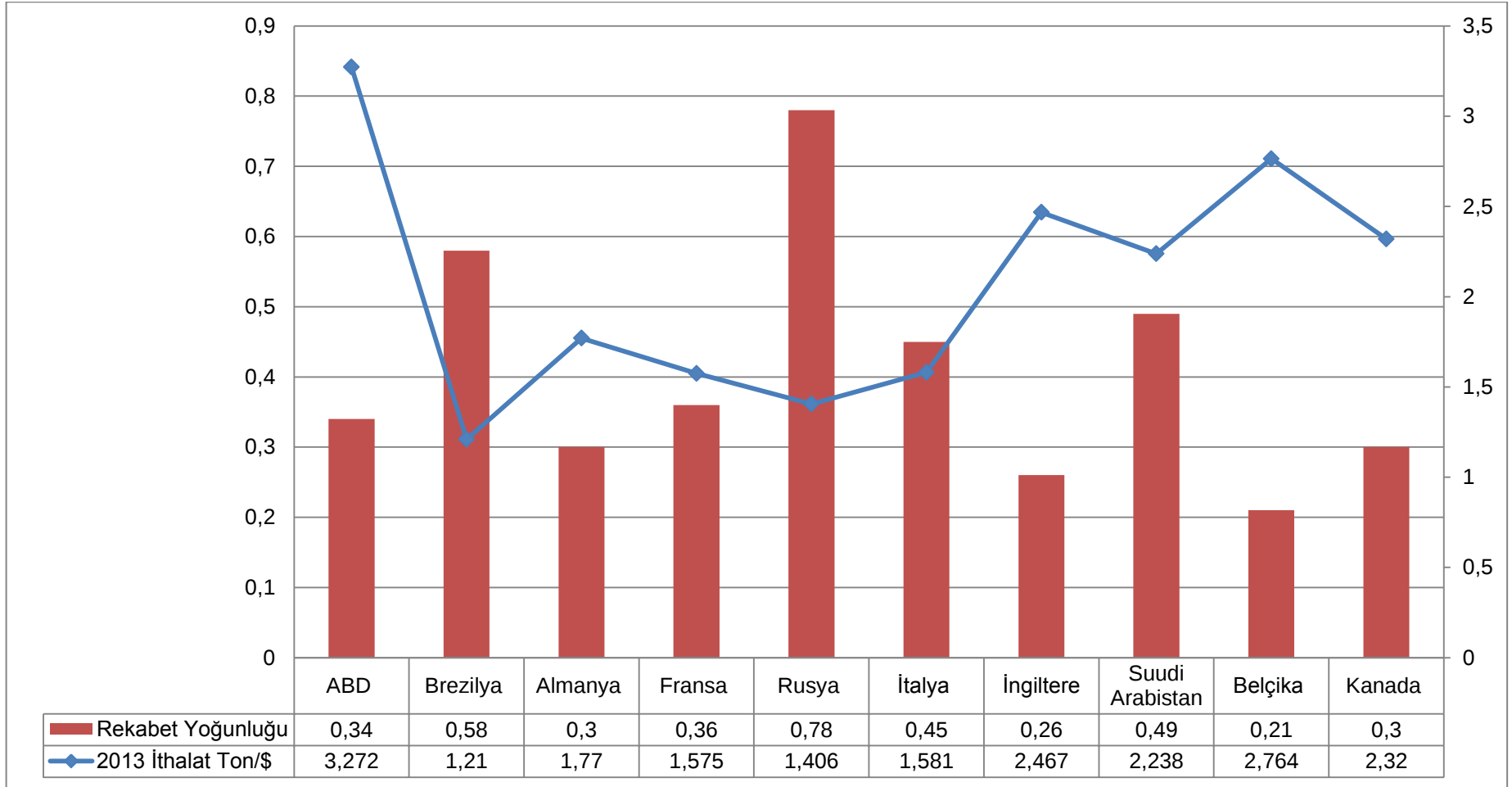
Şekil 9. Sofralık Zeytin İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Miktarı (Ton)

Tablo 14. En Büyük Sofralık Zeytin İthalatçısı Ülkelerin İthalat Trendleri ve Durumları

İthalatçı Ülke	2013 İthalat	2013 Net İhracat	2013 İthalat Ton	2013 İthalat Ton/\$	İthalatın \$ Büyüme % 2009 -2013	İthalatın Ton Büyüme % 2009 -2013	İhracatçı Ülkeler Ortalama Uzaklık	Rekabet Yoğunluğu
1. ABD	432.371	-418.434	132.159	3.272	1	0	7.843	0,34
2. Brezilya	124.322	-123.648	102.765	1.210	5	9	3.015	0,58
3. Almanya	122.729	-102.081	69.323	1.770	3	7	1.745	0,3
4. Fransa	122.612	-110.773	77.840	1.575	-3	10	1.248	0,36
5. Rusya	105.559	-104.997	75.051	1.406	2	6	3.725	0,78
6. İtalya	102.477	-44.749	64.828	1.581	-4	6	1.264	0,45
7. İngiltere	70.609	-67.435	28.619	2.467	5	13	1.840	0,26
8. Suudi Arabistan	60.248	-60.209	26.921	2.238	10	10	3.987	0,49
9. Belçika	52.742	-1.503	19.081	2.764	6	1	1.851	0,21
10. Kanada	51.957	-50.125	22.393	2.320	6	6	6.783	0,3

Şekil 10. En Büyük Sofralık Zeytin İthalatçısı Ülkelerin Birim Fiyatı ve Rekabet Yoğunluğu

2. Natürel Zeytinyağı

2.1 Natürel Zeytinyağının Uluslararası İhracatı

Dünyadaki ihracat rakamlarına parasal olarak bakıldığında 2013 yılında natürel zeytinyağı ihracatı dünyada toplam **5.3** milyar \$ olarak gerçekleşmiştir (Tablo15) . Miktersal olarak toplam ihracat ise **1.672.895** ton olarak ortaya çıkmıştır (Tablo 17). Dünya natürel zeytinyağı ihracatı parasal olarak 2009 – 2013 yılları arasında **%8** büyürken (\$) miktersal artış (ton) **%6** düzeyinde olmuştur (Tablo 18).

Dünyada parasal büyüklük olarak en büyük ihracatçı ülke İspanya'dır. İspanya parasal olarak Dünya ihracatının **%37.9**'na sahiptir (Tablo 16). Diğer büyük ihracatçı ülke ise İtalya olup. **1.4** milyar \$ (Tablo 17) ihracat yapmakta ve pazarın **%26,5'ine** (Tablo 16) sahiptir. İhracatın son 3 yıllık trendi en büyük iki ihracatçının (İspanya ve İtalya) Yunanistan, Portekiz, Tunus, Türkiye lehine pazar kaybettiğini göstermektedir (Tablo 16).

Türkiye ise 2013 yılında **141** milyon \$ ihracatı ile dünya sıralamasında 6. olmuştur (Tablo 15). Türkiye'nin toplam satış miktarı ise 2013 yılında **42.273 ton** olarak gerçekleşmiştir (Tablo 17). Türkiye'nin dünyadaki pazar payı 2013 yılında parasal olarak **% 2,6** olmuştur (Tablo 16). Türkiye dünya ihracatında son 3 yıl içinde hem parasal hem miktersal olarak önemli bir gelişme kaydetmiştir. Küresel natürel zeytinyağı ihracatında pazar payı **%0,7'den %2,6'ya** çıkmıştır (Tablo 16). Ancak bu artışın kaynağının İspanya ve İtalya gibi ana ihracatçı ülkelerdeki üretim kıtlığından dolayı bu ülkelere yapılan ihracattır. Benzer artışları yaşayan ülkeler için de artışın kaynağının aynı neden olduğu belirtilmiştir.

İtalya'nın aynı zamanda en büyük ithalatçılardan biri olması nedeni ile net ihracatı negatiftir. Türkiye'nin ise ithalatı önemsenmeyecek kadar az olup ihracatı ve net ihracatı birbirine eşittir. Ton başına birim fiyat konusunda Fransa (**7090\$**) ve İtalya en iyi rakama (**5142 \$**) ulaşmıştır. Türkiye'nin ton başına aldığı fiyat **3331 \$** olup. İlk 10 ülke arasında sadece Suriye'den yüksektir. Büyüme açısından bakıldığında Türkiye'nin Yunanistan. Portekiz ve Şili ile beraber en hızlı ihracat artışına sahip olan ülke olduğu görülmektedir. Türkiye'nin ihracatının ABD'de önemli bir yer tutması nedeni ile ortalama mesafe açısından **5351** km'lik bir pazara hitap etmektedir. Avrupa pazarında Avrupalı üreticilerin gümrüksüz mal satabilmeleri pazara olan ortalama uzaklıklarının düşük kalmasını sağlamıştır. Herfindahl – Hirschman İndeksi (HHI) açısından Türkiye'nin ihracat pazarının oldukça çeşitli olduğunu, belirli pazarlara mahkûm olmadığı görülmektedir (HHI=**0,14**). Örneğin Yunanistan ihracat bakımından İtalya'ya bağımlıdır HHI **0,44**'tür. Benzer bağımlılık Portekiz'de de görülmektedir. Portekiz ihracat konusunda Brezilya ve İspanya'ya bağımlıdır (Tablo 18).

Tablo 15’de son 3 yıl verilerine göre ihracatçı ülkelerin (bin) \$ bazında ihracatlar değerleri verilmiştir.

Tablo 16 ve Şekil 11’de dünya ihracatı içinde en önemli ülkelerin dünya ihracatında paylarının değişimi verilmiştir.

Tablo 17’ ve Şekil 12’de ise ülkelerin ton olarak yaptıkları zeytinyağı ihracatları verilmiştir.

Tablo 18’in ayrıntılı açıklaması aşağıdaki gibidir.

- 2013 İhracat (\$): 2013 yılı ihracat büyüklüğünün parasal karşılığı
- 2013 Net İhracat (\$): 2013 yılı İhracat – İthalat rakamının parasal karşılığı
- 2013 İhracat Miktar(Ton): 2013 yılında yapılan ihracatın ton karşılığı
- 2013 Birim Fiyat: İhracatın ortalama birim fiyatı
- 2009-2013 Büyüme (\$) %: İhracatın 2009 -2013 ortalama parasal büyüme oranı
- 2009-2013 Büyüme (Ton) %: İhracatın 2009 -2013 ortalama Ton büyüme oranı
- 2012- 2013 Büyüme (\$) : 2012-2013 arası parasal büyüme oranı
- Dünya Ticaretindeki Pay (%): Ülkenin ürün ile ilgili global pazardaki Pazar payıdır.
- İthalat Yapan Ülkelerin Ortalama Uzaklığı: İthalat yapan ülkelerin ortalama uzaklığının KM ölçüsüdür.
- İhracat Yapılan Ülkelerin Çokluk İndeksi (İthalat için HHI): İthalat yapan ülkelerin çeşitliliğini göstermektedir. 1’e yakın değerler ihracatın çok az sayıda ülkeye yapıldığını belirtirken. 0’a yakın değerleri ihracatın çok sayıda ülkeye yapıldığını belirtmektedir. Büyük olması ihracatın pazar bağımlılığını belirtir. İhracatçı ülkenin her ülkeye yaptığı ihracatının oransal değerlerinin kareleri toplamı hesaplanır. Örneğin Türkiye’den bir ürün sadece 3 ülkeye ihraç ediliyor. Bu 3 ülkeye yapılan ihracat, Türkiye’nin toplam o ürün ile ilgili ihracatının sırasıyla %50, %30 ve %20’sini oluşturuyor. Bu durumda $HHI = 0,5^2 + 0,3^2 + 0,2^2 = 0,38$. Büyük olması ihracatın birkaç ülkeye bağımlı olduğunu göstermektedir.

Şekil 13’de fiyat/ton ve ithalatçı ülkelerin ortalama uzaklığı grafiksel olarak verilmiştir.

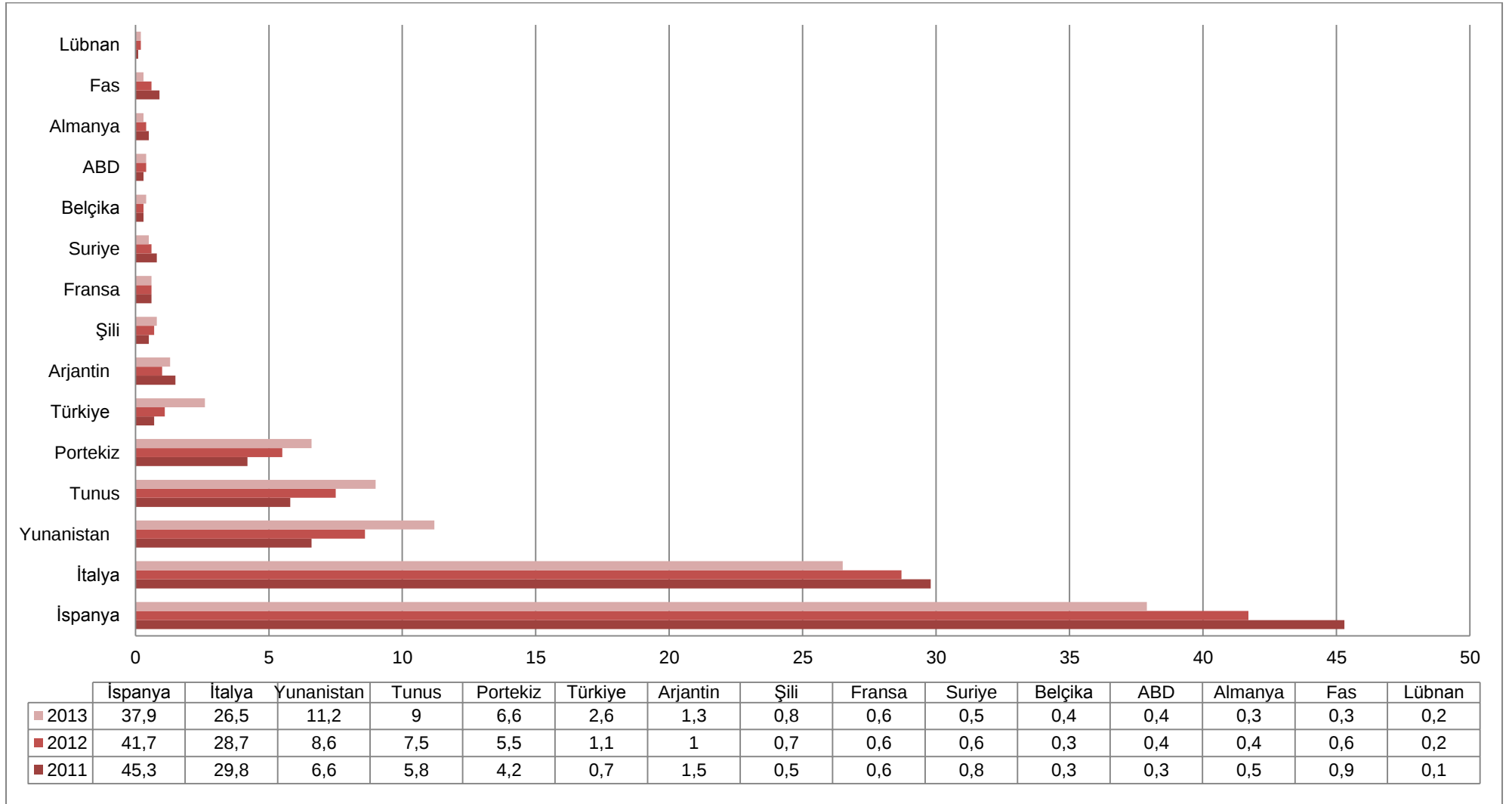
Tablo 15. Natürel Zeytinyağı İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Parasal Değeri (1000 \$)

İhracatçı Ülke	2011	2012	2013
<u>Dünya</u>	<u>4.473.536</u>	<u>4.390.471</u>	<u>5.360.335</u>
1. İspanya	2.024.785	1.832.082	2.029.396
2. İtalya	1.331.920	1.261.407	1.419.011
3. Yunanistan	293.793	379.485	601.828
4. Tunus	260.118	329.118	481.911
5. Portekiz	187.611	241.276	351.826
6. Türkiye	<u>30.093</u>	<u>47.282</u>	<u>141.079</u>
7. Arjantin	68.417	45.060	71.688
8. Şili	24.284	31.764	42.467
9. Fransa	26.635	26.077	30.159
10. Suriye	35.452	25.609	26.179
11. Belçika	15.621	14.223	23.709
12. ABD	14.087	15.661	20.808
13. Almanya	22.964	15.636	16.849
14. Fas	42.395	26.095	16.687
15. Lübnan	4.358	6.786	11.651

Tablo 16. Natürel Zeytinyağı İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Dünya İhracatındaki Oranı (%)

İhracatçı Ülke	2011	2012	2013
1. İspanya	45.3	41.7	37.9
2. İtalya	29.8	28.7	26.5
3. Yunanistan	6.6	8.6	11.2
4. Tunus	5.8	7.5	9
5. Portekiz	4.2	5.5	6.6
6. <u>Türkiye</u>	<u>0.7</u>	<u>1.1</u>	<u>2.6</u>
7. Arjantin	1.5	1	1.3
8. Şili	0.5	0.7	0.8
9. Fransa	0.6	0.6	0.6
10. Suriye	0.8	0.6	0.5
11. Belçika	0.3	0.3	0.4
12. ABD	0.3	0.4	0.4
13. Almanya	0.5	0.4	0.3
14. Fas	0.9	0.6	0.3
15. Lübnan	0.1	0.2	0.2

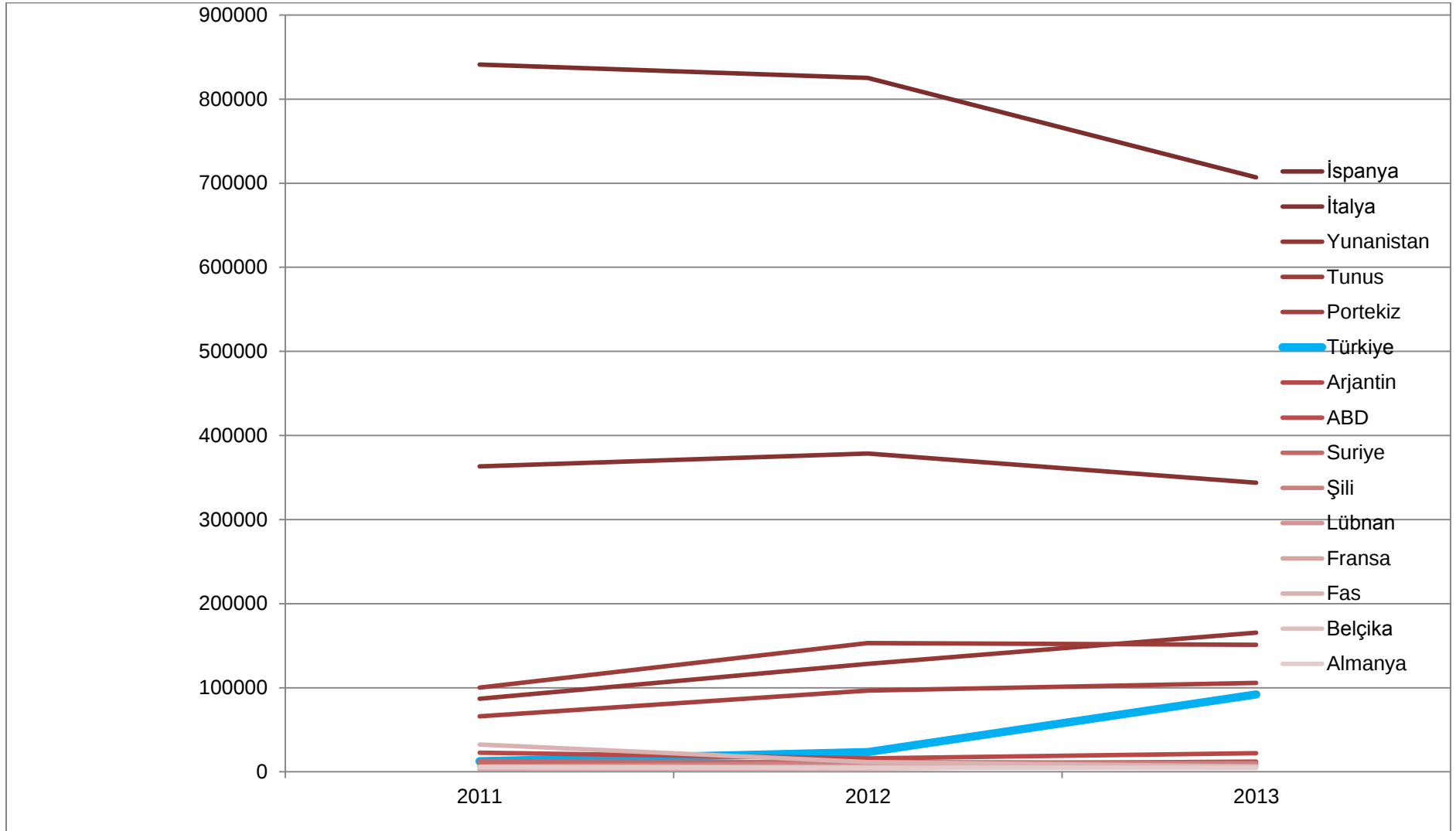
Şekil 11. Natürel Zeytinyağı İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Dünya İhracatındaki Oranı

Tablo 17. Natürel Zeytinyağı İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Miktarı (Ton)

İhracatçı Ülke	2011	2012	2013
<u>Dünya</u>	<u>1.607.443</u>	<u>1.715.169</u>	<u>1.672.895</u>
1. İspanya	841.133	825.232	706.984
2. İtalya	363.333	378.496	343.771
3. Yunanistan	86.814	128.425	165.541
4. Tunus	100.294	153.175	151.035
5. Portekiz	66.052	96.576	105.628
6. <u>Türkiye</u>	<u>12.662</u>	<u>23.654</u>	<u>42.273</u>
7. Arjantin	22.703	15.938	22.209
8. ABD	7.343	9.258	12.330
9. Suriye	12.506	11.649	10.703
10. Şili	6.717	10.231	9.879
11. Lübnan	3.238	4.163	7.085
12. Fransa	6.200	6.414	6.233
13. Fas	32.552	11.639	6.231
14. Belçika	4.651	4.516	5.629
15. Almanya	5.788	4.875	4.606

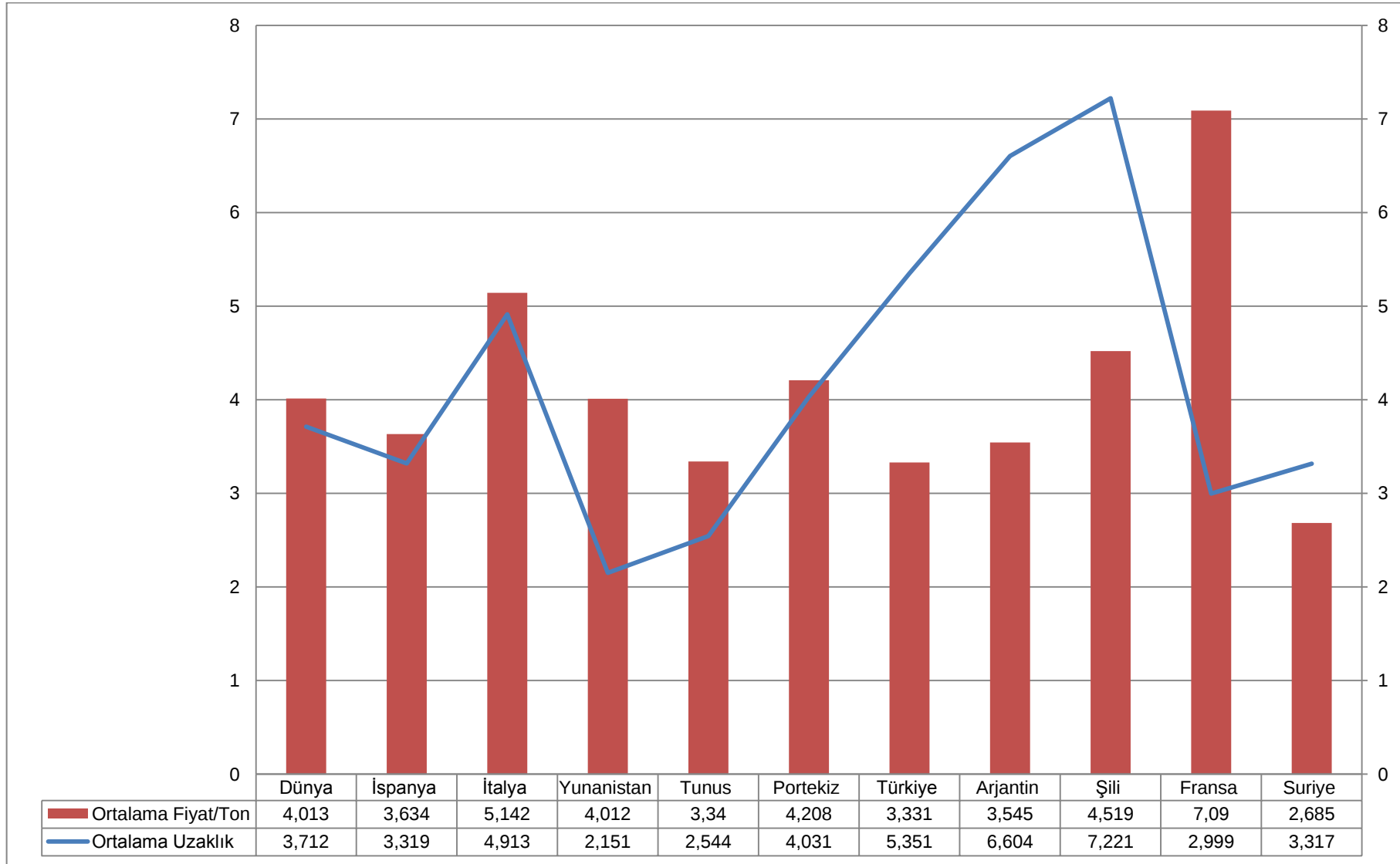
Şekil 12. Natürel Zeytinyağı İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Miktarı (Ton)

Tablo 18. En Büyük Natürel Zeytinyağı İhracatçısı Ülkelerin İhracat Trendleri ve Durumları

İhracatçı Ülke	2013 İhracat (\$)	2013 Net İhracat (\$)	2013 İhracat Miktar (ton)	2013 Birim Fiyat (\$/ton)	2009 – 2013 Büyüme %(\$)	2009 – 2013 Büyüme % (Ton)	2012 - 2013 Büyüme %(\$)	Dünya İhracatındaki Payı (%)	İthalat Yapan Ülkelerin Ortalama Uzaklığı (km)	İhracat Yapılan Ülkelerin Çokluk İndeksi
<u>Dünya</u>	<u>5.360.337</u>	<u>-223.415</u>	<u>1.335.728</u>	<u>4.013</u>	<u>8</u>	<u>6</u>	<u>23</u>	<u>100</u>	<u>3.712</u>	<u>0,1</u>
1. İspanya	2.029.396	1.694.558	558.419	3.634	3	1	11	37,9	3.319	0,15
2. İtalya	1.419.011	-58.012	275.988	5.142	7	6	12	26,5	4.913	0,13
3. Yunanistan	601.828	592.922	150.001	4.012	20	18	59	11,2	2.151	0,44
4. Tunus	481.911	480.443	144.290	3.340	8	6	46	9	2.544	0,25
5. Portekiz	351.826	106.759	83.601	4.208	36	41	46	6,6	4.031	0,35
<u>6. Türkiye</u>	<u>141.079</u>	<u>140.811</u>	<u>42.354</u>	<u>3.331</u>	<u>30</u>	<u>35</u>	<u>198</u>	<u>2,6</u>	<u>5.351</u>	<u>0,14</u>
7. Arjantin	71.688	71.306	20.220	3.545	5	5	59	1,3	6.604	0,32
8. Şili	42.467	39.374	9.398	4.519	40	52	34	0,8	7.221	0,24
9. Fransa	30.159	-411.898	4.254	7.090	4	3	16	0,6	2.999	0,14
10. Suriye	26.179	25.203	9.751	2.685	8	26	106	0,5	3.317	0,22

Şekil 13. Natürel Zeytinyağı İhracatçısı Ülkelerin Birim Fiyatı ve İthalatçı Ülkelere Olan Ortalama Uzaklığı

2.2 Türkiye'nin Natürel Zeytinyağı İhracatı

Türkiye'nin Natürel Zeytinyağı ihracatı Tablo 19'da parasal olarak verilmiştir. İhracatın geçmiş 3 yıllık verisi ihracatta büyük bir artışa işaret etmektedir. 2011 yılında sadece **30,01** Milyon \$ olan ihracat 2013 yılında **141,08** Milyon \$'a çıkmıştır (Tablo 19). Bu artışta mevcut pazarlardaki büyümenin katkısı olduğu kadar, daha önce ihracat yapılmayan İspanya ve İtalya gibi ülkelerin önemli katkısı olmuştur. Bu ülkelerde ürün miktarı düşüklüğü Türkiye'ye olan talebi artırmıştır. Türkiye'nin bir numaralı ihracat yönü Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olup ve Türkiye'nin ihracatının **%26'sı** ABD'ye gitmektedir (Tablo 20). Parasal ve miktarsal olarak Suudi Arabistan ve Japonya pazarlarında da önemli bir ilerleme kaydedilmekle beraber. İtalya ve İspanya'ya yapılan ihracat nedeni ile ihracat içindeki payları düşmüştür (Tablo 19 ve 20). Türkiye en pahalı yağı Uzakdoğu pazarlarında satabilirken, en ucuz fiyatlı ihracat İspanya'ya gerçekleşmiştir (Tablo 22).

Tablo 19'da Türkiye'nin parasal olarak en çok Natürel Zeytinyağı Yağı ihracatı yaptığı ülkeler sırasıyla verilmiştir.

Tablo 20 ve Şekil 14'de Türkiye'nin ihracatının ülke bazında % dağılımı verilmiştir.

Tablo 21 ve Şekil 15'de Türkiye'nin ihracatının ülke bazında miktarsal rakamları verilmiştir.

Tablo 22 ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

- 2013 İhracat (\$): 2013 yılı ihracat büyüklüğünün parasal karşılığı
- 2013 Net İhracat (\$): 2013 yılı İhracat – İthalat rakamının parasal karşılığı
- Türkiye'nin İhracatında Pay %
- 2013 İhracat Miktar(Ton): 2013 yılında yapılan ihracatın ton karşılığı
- 2013 Birim Fiyat: İhracatın ortalama birim fiyatı
- 2009-2013 Büyüme (\$) %: İhracatın 2009 -2013 ortalama parasal büyüme oranı
- 2009-2013 Büyüme (Ton) %: İhracatın 2009 -2013 ortalama Ton büyüme oranı
- 2012- 2013 Büyüme (\$) : 2012-2013 arası parasal büyüme oranı
- İthalatçı ülkenin Dünya'da ithalatındaki sırası
- İthalatçı ülkenin Dünya ithalatındaki payı %
- İthalatçı ülkenin Türkiye'ye uyguladığı gümrük %

Şekil 16'da Türkiye'nin ithalatçı ülkeye olan ihracatındaki büyüme ve fiyat/ton grafiği verilmiştir.

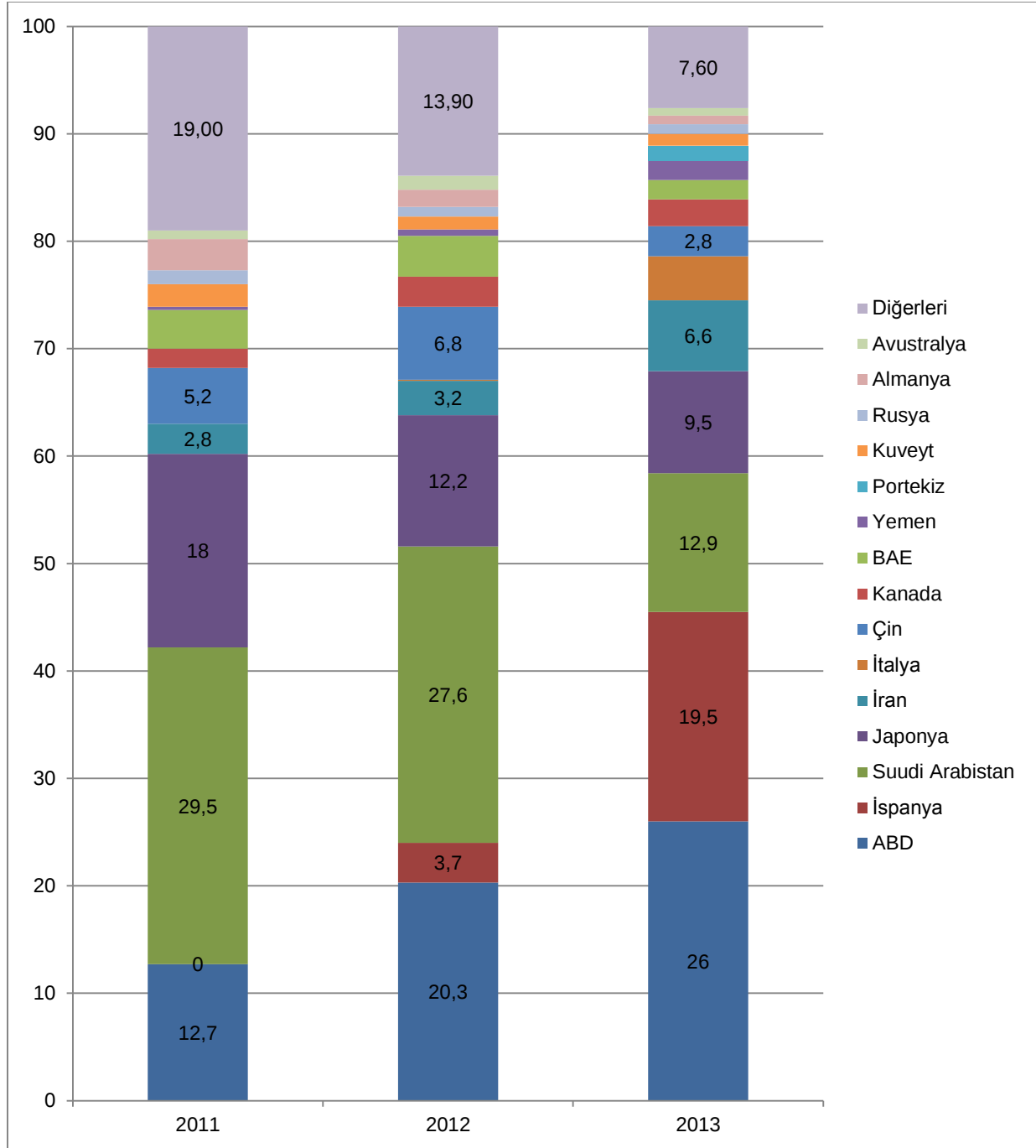
Tablo 19. Türkiye'nin En Fazla Natürel Zeytinyağı İhracat Yaptığı Ülkeler (1000\$)

İthalatçı Ülke	2011	2012	2013
<u>Toplam</u>	<u>30.093</u>	<u>47.282</u>	<u>141.079</u>
1. ABD	3.820	9.607	36.721
2. İspanya	0	1.730	27.567
3. Suudi Arabistan	8.874	13.045	18.233
4. Japonya	5.415	5.764	13.463
5. İran	831	1.519	9.245
6. İtalya	0	45	5.844
7. Çin	1.579	3.212	3.880
8. Kanada	550	1.302	3.485
9. Birleşik Arap Emirlikleri	1.076	1.817	2.573
10. Yemen	90	284	2.484
11. Portekiz	0	0	1.956
12. Kuveyt	621	564	1.573
13. Rusya	405	434	1.332
14. Almanya	860	748	1.144
15. Avustralya	228	610	1.056

Tablo 20. Natürel Zeytinyağı İhracatın Ülkelere Göre Dağılımı (%)

İthalatçı Ülke	2011	2012	2013
1. ABD	12,7	20,3	26
2. İspanya	0	3,7	19,5
3. Suudi Arabistan	29,5	27,6	12,9
4. Japonya	18	12,2	9,5
5. İran	2,8	3,2	6,6
6. İtalya	0	0,1	4,1
7. Çin	5,2	6,8	2,8
8. Kanada	1,8	2,8	2,5
9. Birleşik Arap Emirlikleri	3,6	3,8	1,8
10. Yemen	0,3	0,6	1,8
11. Portekiz	0	0	1,4
12. Kuveyt	2,1	1,2	1,1
13. Rusya	1,3	0,9	0,9
14. Almanya	2,9	1,6	0,8
15. Avustralya	0,8	1,3	0,7

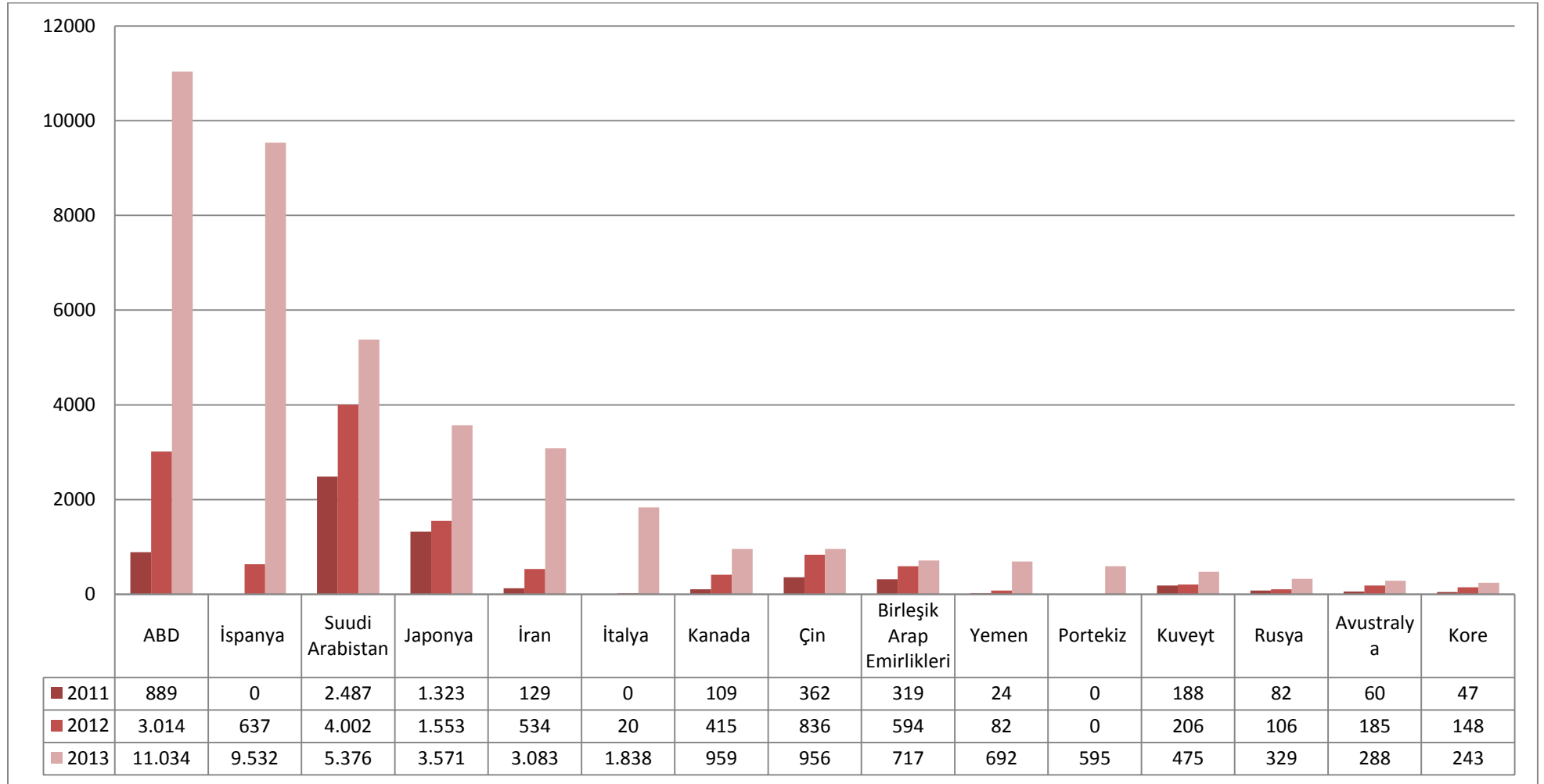
Şekil 14. Türkiye'nin Natürel Zeytinyağı İhracatın Ülkelere Göre Dağılımı (%)

Tablo 21. Türkiye'nin En Fazla Natürel Zeytinyağı İhracatı Yaptığı Ülkeler (Ton)

İthalatçı Ülke	2011	2012	2013
<u>Toplam</u>	<u>7.361</u>	<u>14.039</u>	<u>42.354</u>
1. ABD	889	3.014	11.034
2. İspanya	0	637	9.532
3. Suudi Arabistan	2.487	4.002	5.376
4. Japonya	1.323	1.553	3.571
5. İran	129	534	3.083
6. İtalya	0	20	1.838
7. Kanada	109	415	959
8. Çin	362	836	956
9. Birleşik Arap Emirlikleri	319	594	717
10. Yemen	24	82	692
11. Portekiz	0	0	595
12. Kuveyt	188	206	475
13. Rusya	82	106	329
14. Avustralya	60	185	288
15. Kore	47	148	243

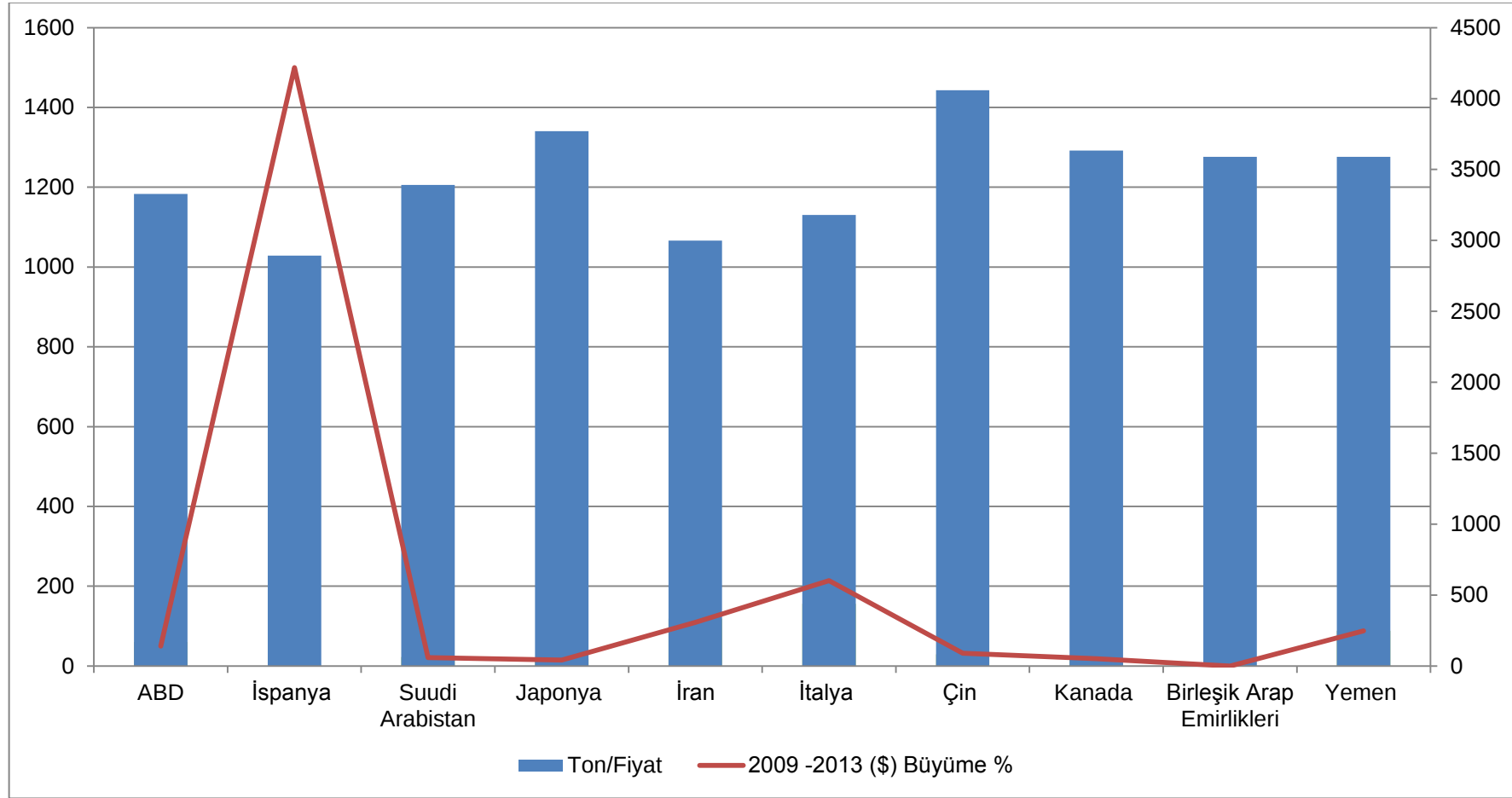
Şekil 15. Türkiye'nin En Fazla Natürel Zeytinyağı İhracatı Yaptığı Ülkeler (Ton)

Tablo 22. Türkiye'nin Ülkelere Göre Natürel Zeytinyağı İhracat Trendi ve Durumu

İthalatçı Ülke	2013 İhracat (\$)	2013 Net İhracat (\$)	Türkiye'nin İhracatındaki Payı (%)	2013 İhracat Miktar (ton)	2013 Birim Fiyat (\$/ton)	2009 – 2013 Büyüme % (\$)	2009 – 2013 Büyüme % (Ton)	2012 - 2013 Büyüme % (\$)	İthalatçı Ülkenin Dünya İthalatındaki Sırası	İthalatçı Ülkenin Dünya İthalatındaki Oranı (%)	Gümrük (%)
Toplam	141.079	140.811	100	42.354	3.331	30	35	198			
1. ABD	36.721	36.566	26	11.034	3.328	50	60	282	2	14,3	0
2. İspanya	27.567	27.567	19,5	9.532	2.892			1498	4	6	39,9
3. Suudi Arabistan	18.233	18.233	12,9	5.376	3.392	21	22	40	22	0,6	5
4. Japonya	13.463	13.463	9,5	3.571	3.770	15	17	134	8	3,8	0
5. İran	9.245	9.245	6,6	3.083	2.999	109	119	509	33	0,2	50
6. İtalya	5.844	5.815	4,1	1.838	3.180	214	156	12887	1	26,5	39,9
7. Çin	3.880	3.880	2,8	956	4.059	32	29	21	9	3,1	10
8. Kanada	3.485	3.485	2,5	959	3.634	18	21	168	11	2,4	0
9. Birleşik Arap Emirlikleri	2.573	2.573	1,8	717	3.589	-1	-1	42	23	0,3	5
10. Yemen	2.484	2.484	1,8	692	3.590	88	88	775	72	0	5

Şekil 16. Türkiye Natürel Zeytinyağı İhracatının 2013 Birim (Ton) Fiyatı ve 2009-2013 Yılları Arasındaki Büyüme Oranı (\$)

2.3 Uluslararası Natürel Zeytinyağı İthalatı

Dünya'nın en büyük Natürel Zeytinyağı ithalatçısı İtalya'dır. İtalya'yı ABD ve Fransa takip etmektedir. İlk 3 ülke toplam ithalatın yarısını yapmaktadır (Tablo 23 ve 24). İthalatçı ülkeler arasında en büyük artış 2013 yılı itibariyle İspanya'da olmuştur (Tablo 26). 3 yıllık süre içinde Brezilya, Japonya, Rusya ve Çin gibi ülkelerde artışın daha sürdürülebilir olduğu görülmektedir (Tablo 26). Diğer ülkelerin ithalatında 3 yıllık sürede çok büyük değişiklikler olmamıştır. İthalatçı ülkeler arasında net ihracatçı olan sadece İspanya ve Portekiz'dir. Ton başına en yüksek ücreti ödeyen ülkeler ise İsviçre (**6243** \$), Japonya (**5676** \$) ve Brezilya (**5448** \$)'dır. En ucuz ithalatı ise Avustralya (**3019** \$) ve İspanya (**3201** \$) yapmaktadır. İhracatçı konumundaki ülkeler Akdeniz ülkeleri olduğu için mesafeler Avrupa'daki ithalatçılara kısa mesafededir. Ülke pazarlarında yoğunlaşma incelendiğinde Dünya pazarında İspanya pazarı hariç yoğunlaşma olduğu, pazarlarda dominant ihracatçı ülkelerin hâkimiyetinin varlığının olduğu görülmektedir.

Tablo 23'de ülkeler tarafından yapılan ithalatın parasal değeri verilmiştir.

Tablo 24 ve Şekil 17'de parasal olarak yapılan ithalatın Dünya ithalatı içindeki %'si verilmiştir.

Tablo 25 ve Şekil 18'de yapılan ithalatın miktarı ton olarak verilmiştir.

Tablo 26 ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

- 2013 ithalat (\$): 2013 yılı İthalatın büyüklüğünün parasal karşılığı
- 2013 Net İhracat (\$): 2013 yılı İhracat – İthalat rakamının parasal karşılığı
- 2013 İthalat Miktar(Ton): 2013 yılında yapılan ithalatın ton karşılığı
- 2013 İthalat Birim Fiyat: İthalatın ortalama birim fiyatı
- 2009-2013 Büyüme (\$) %: İthalatın 2009 -2013 ortalama parasal büyüme oranı
- 2009-2013 Büyüme (Ton) %: İthalatın 2009 -2013 ortalama Ton büyüme oranı
- İthalat Yapan Ülkelerin Ortalama Uzaklığı: İthalat yapan ülkelerin ortalama uzaklığının KM ölçüsüdür.
- Rekabet yoğunluğu (İhracat için HHI): İthalatın yapıldığı ülkelerin çeşitliliğidir. 1'e yakın değerler az sayıda ülkeden ithalat yapıldığını gösterirken. 0'a yakın değerler ithalat yapılan ülkelerin çok çeşitli olduğunu belirtmektedir. HHI endeksi olarak bilinir. Örneğin Türkiye'den bir ürün sadece 3 ülkeden ithal ediliyor. Bu 3 ülkeden yapılan ithalat, Türkiye'nin toplam o ürün ile ilgili ithalatının sırasıyla %50, %30 ve %20'sini oluşturuyor. Bu durumda $HHI = 0,5^2 + 0,3^2 + 0,2^2 = 0,38$. Büyük olması ülke pazarının az sayıda ülkeden mal ile karşılandığını belirtmektedir.

Şekil 19'da ithalatçı ülkelerdeki rekabet yoğunluğu ve Fiyat/Ton \$ olarak verilmiştir.

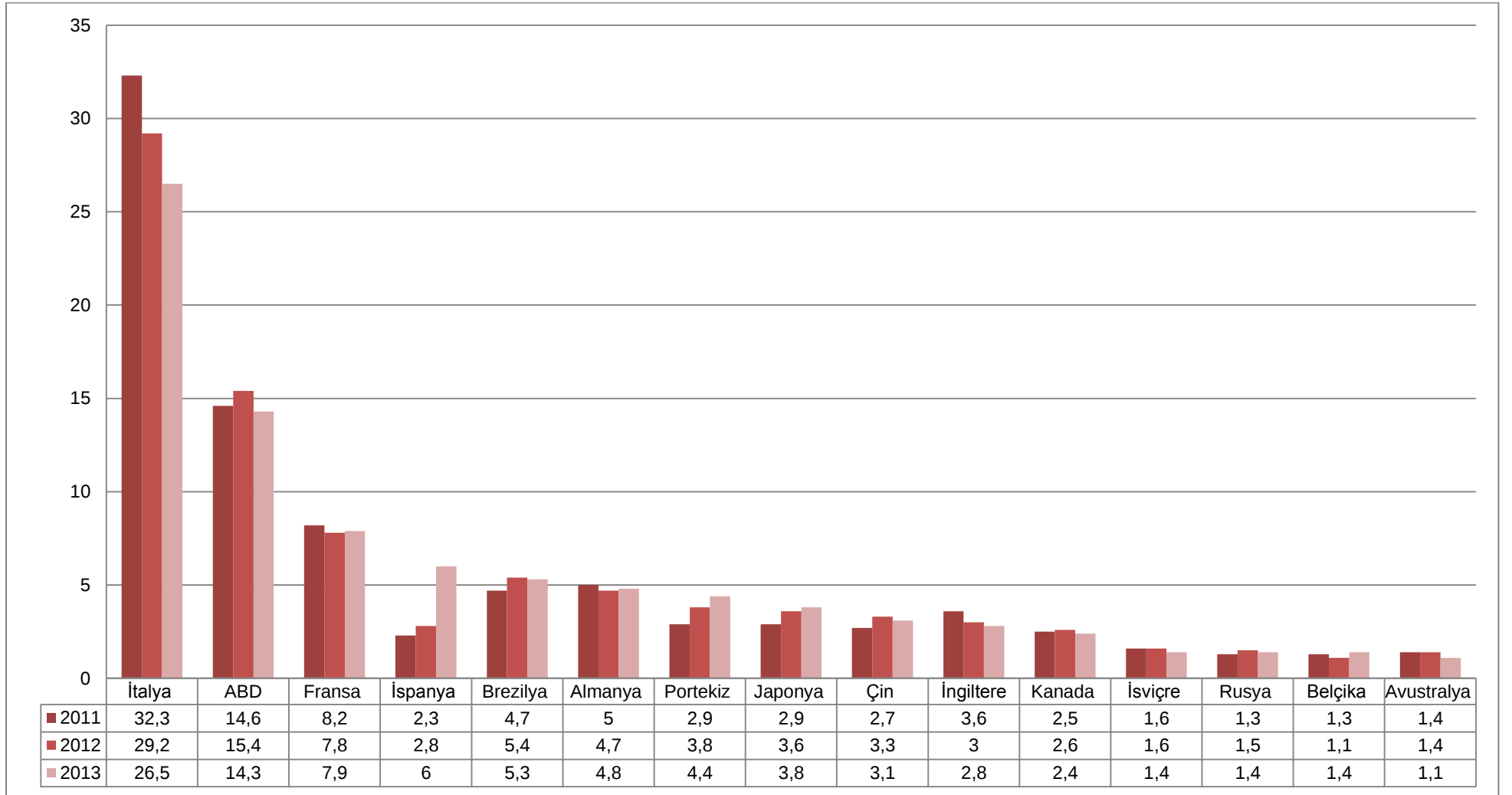
Tablo 23. Natürel Zeytinyağı İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Parasal Değeri (1000 \$)

İthalatçı Ülke	2011	2012	2013
<u>Dünya</u>	<u>4.829.029</u>	<u>4.561.086</u>	<u>5.583.758</u>
1. İtalya	1.559.328	1.331.619	1.477.023
2. ABD	707.023	701.872	799.366
3. Fransa	394.624	354.071	442.057
4. İspanya	108.705	127.026	334.838
5. Brezilya	225.248	245.763	296.707
6. Almanya	241.308	216.550	267.195
7. Portekiz	139.490	171.105	245.067
8. Japonya	142.252	162.141	212.478
9. Çin	131.780	151.948	171.822
10. İngiltere	175.522	136.514	158.029
11. Kanada	118.868	117.494	133.830
12. İsviçre	75.997	71.969	80.126
13. Rusya	63.575	68.368	79.918
14. Belçika	60.975	52.090	79.669
15. Avustralya	66.363	62.665	62.545

Tablo 24. Natürel Zeytinyağı İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Dünya İthalatındaki Oranı (%)

İthalatçı Ülke	2011	2012	2013
1. İtalya	32,3	29,2	26,5
2. ABD	14,6	15,4	14,3
3. Fransa	8,2	7,8	7,9
4. İspanya	2,3	2,8	6
5. Brezilya	4,7	5,4	5,3
6. Almanya	5	4,7	4,8
7. Portekiz	2,9	3,8	4,4
8. Japonya	2,9	3,6	3,8
9. Çin	2,7	3,3	3,1
10. İngiltere	3,6	3	2,8
11. Kanada	2,5	2,6	2,4
12. İsviçre	1,6	1,6	1,4
13. Rusya	1,3	1,5	1,4
14. Belçika	1,3	1,1	1,4
15. Avustralya	1,4	1,4	1,1

Şekil 17. Natürel Zeytinyağı İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Dünya İthalatındaki Oranı (%)

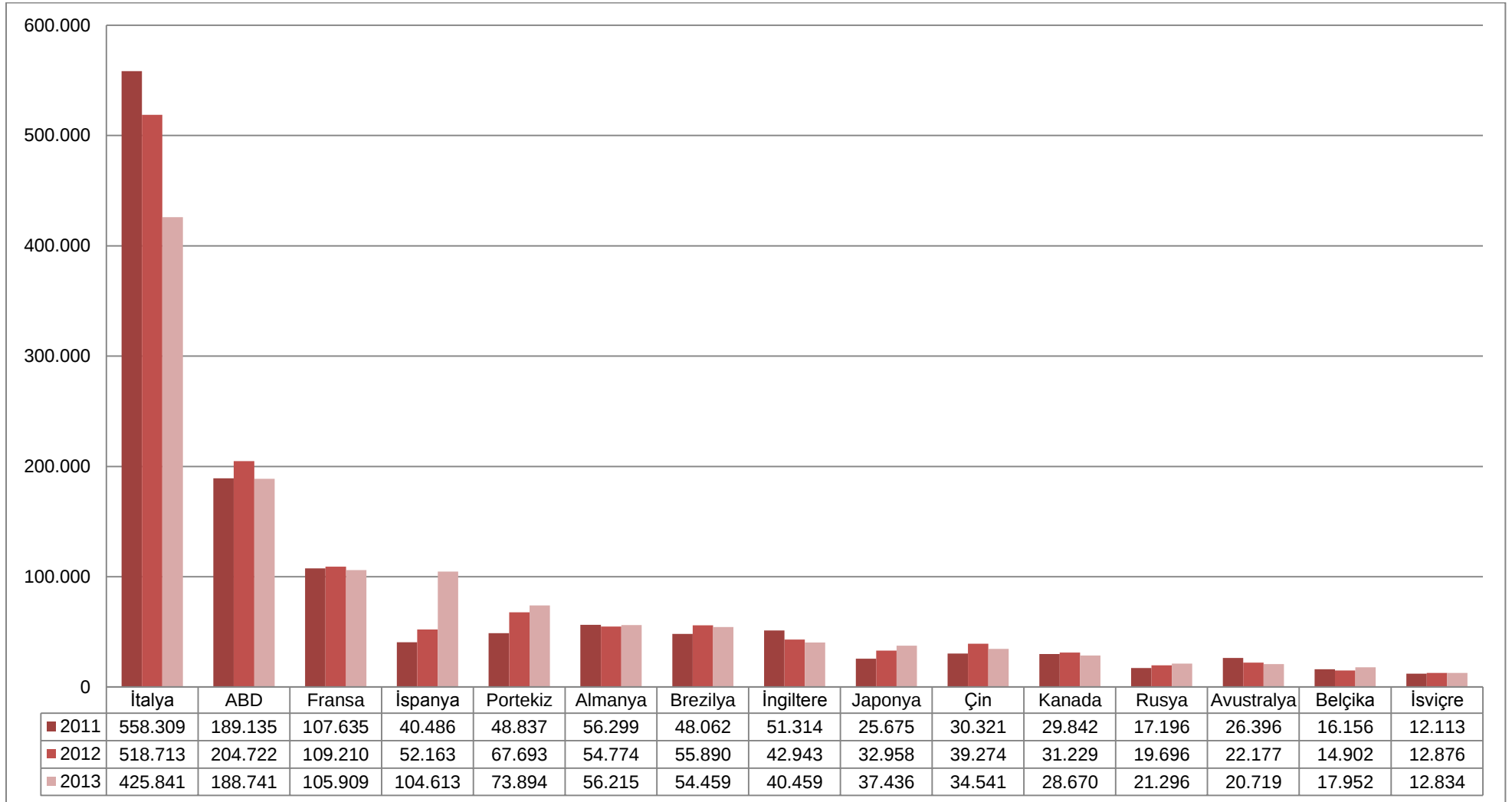

Tablo 25. Natürel Zeytinyağı İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Miktarı (Ton)

İthalatçı Ülke	2011	2012	2013
<u>Dünya</u>	<u>1.424.716</u>	<u>1.446.841</u>	<u>1.223.79⁴</u>
1. İtalya	558.309	518.713	425.841
2. ABD	189.135	204.722	188.741
3. Fransa	107.635	109.210	105.909
4. İspanya	40.486	52.163	104.613
5. Portekiz	48.837	67.693	73.894
6. Almanya	56.299	54.774	56.215
7. Brezilya	48.062	55.890	54.459
8. İngiltere	51.314	42.943	40.459
9. Japonya	25.675	32.958	37.436
10. Çin	30.321	39.274	34.541
11. Kanada	29.842	31.229	28.670
12. Rusya	17.196	19.696	21.296
13. Avustralya	26.396	22.177	20.719
14. Belçika	16.156	14.902	17.952
15. İsviçre	12.113	12.876	12.834

⁴ Bazı ülke verileri olmadığından sadece ilk 15 ülke toplamıdır.

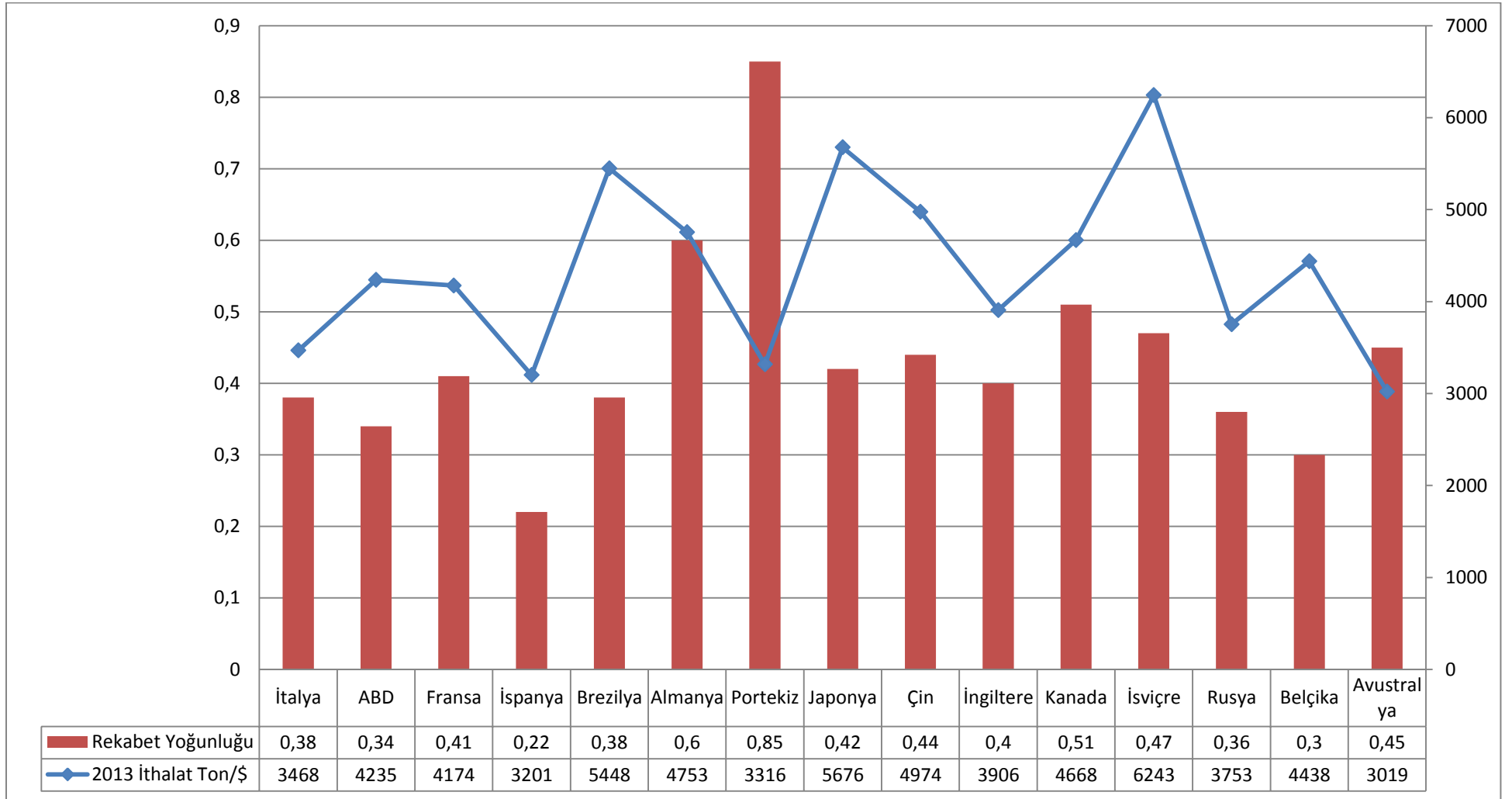
Şekil 18. Natürel Zeytinyağı İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Miktarı (Ton)

Tablo 26. En Büyük Natürel Zeytinyağı İthalatçısı Ülkelerin İthalat Trendleri ve Durumları

İthalatçı Ülke	2013 İthalat	2013 Net İhracat	2013 İthalat Ton	2013 İthalat Ton/\$	İthalatın \$ Büyüme % 2009 -2013	İthalatın Ton Büyüme % 2009 -2013	İhracatçı Ülkeler Ortalama Uzaklık (Km)	Rekabet Yoğunluğu
1. İtalya	1.477.023	-58.012	425.841	3.468	2	-1	1.170	0,38
2. ABD	799.366	-778.558	188.741	4.235	4	2	8.077	0,34
3. Fransa	442.057	-411.898	105.909	4.174	2	0	837	0,41
4. İspanya	334.838	1.694.558	104.613	3.201	25	20	1.679	0,22
5. Brezilya	296.707	-296.628	54.459	5.448	18	15	6.952	0,38
6. Almanya	267.195	-250.346	56.215	4.753	4	4	1062	0,6
7. Portekiz	245.067	106.759	73.894	3.316	18	17	723	0,85
8. Japonya	212.478	-211.646	37.436	5.676	14	14	10.064	0,42
9. Çin	171.822	-170.873	34.541	4.974	41	38	9.196	0,44
10. İngiltere	158.029	-151.921	40.459	3.906	1	1	1.402	0,4
11. Kanada	133.830	-132.774	28.670	4.668	11	10	7.165	0,51
12. İsviçre	80.126	-79.928	12.834	6.243	1	1	702	0,47
13. Rusya	79.918	-79.826	21.296	3.753	16	19	3.395	0,36
14. Belçika	79.669	-55.960	17.952	4.438	7	5	1144	0,3
15. Avustralya	62.545	-55.363	20.719	3.019	0	10	16.320	0,45

Şekil 19. En Büyük Natürel Zeytinyağı İthalatçısı Ülkelerin Birim Fiyatı ve Rekabet Yoğunluğu

3. Diğer Zeytinyağları (Rafine ve Riviera)

3.1. Diğer Zeytinyağların Uluslararası İhracatı

Dünyadaki ihracat rakamlarına parasal olarak bakıldığında 2013 yılında diğer zeytinyağları ihracatı dünyada toplam **1,292** Milyar (bin) \$ olarak gerçekleşmiştir (Tablo 27) . 2013 yılına ait miktarsal olarak toplam ihracat verileri yoktur. 2013 yılına ait toplam ihracat **379.022** tondur (Tablo 29). Dünya diğer zeytinyağları ihracatı parasal olarak 2009 – 2013 yılları arasında **%6** büyürken, miktarsal artış **%5** düzeyinde olmuştur (Tablo 30).

Dünyada parasal büyüklük olarak en büyük ihracatçı ülke İspanya'dır. İspanya parasal olarak **560,7** Milyon \$ olup, Dünya ihracatının **%43,4**'üne sahiptir. Diğer büyük ihracatçı ülke ise İtalya olup, **302,2** milyon \$ ihracat yapmakta ve pazarın **%23,4**'üne sahiptir. İhracatın son 3 yıllık trendine bakıldığında, İtalya ve Tunus'un pazar kaybettiği. Türkiye ve Yunanistan'ın pazar kazandığı görülmektedir (Tablo 27 ve 28).

Türkiye ise 2013 yılında **153,49** milyon \$ ihracatı ile dünya sıralamasında 3. olmuştur. Türkiye'nin toplam satış miktarı ise 2013 yılında **49.745** ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo 29). Türkiye'nin dünyadaki pazar payı 2013 yılında parasal olarak **%11,9** olmuştur. Türkiye dünya ihracatında son 5 yıl içinde hem parasal hem miktarsal olarak önemli bir gelişme kaydetmiştir. Küresel diğer zeytinyağları ihracatının pazar payı **%5,1**'den **%11,9**'a çıkmıştır (Tablo 28). Ancak bu artışın kaynağı İspanya ve İtalya gibi ana ihracatçı ülkelere yapılan dökme zeytinyağı olduğu söylenebilir.

İtalya, hem en büyük ithalatçılar hem de en büyük ihracatçılar arasında yerini almıştır. Türkiye'nin ise ithalatı önemsenmeyecek kadar az olup, ihracatı ve net ihracatı birbirine eşittir. Ton başına birim fiyat konusunda Fransa (**7094** \$) ve İtalya en iyi rakama (**4459** \$) ulaşmıştır. Türkiye'nin ton başına aldığı fiyat **3086** \$ olup, ilk 10 ülke arasında sadece Amerika ve Lübnan'dan yüksektir. Büyüme açısından bakıldığında Türkiye'nin Yunanistan ile beraber en hızlı ihracat artışına sahip olan ülke olduğu görülmektedir. Türkiye'nin ihracatının ABD'de önemli bir yer tutması nedeni ile ortalama mesafe açısından **5195** km'lik bir pazara hitap etmektedir (Tablo 30). Avrupa pazarında Avrupalı üreticilerin gümrüksüz mal satabilmeleri pazara olan ortalama uzaklıklarının düşük kalmasını sağlamıştır. HHI indeksi açısından Türkiye'nin ihracat pazarının oldukça çeşitli olduğunu. belirli pazarlara mahkûm olmadığı görülmektedir (HHI=0,21). Örneğin Yunanistan ihracat bakımından İtalya'ya bağımlıdır (%73,5) ve HHI indeksi 0,55'tir. Benzer bağımlılık Portekiz'de de görülmektedir. Portekiz ihracat konusunda Brezilya'ya bağımlıdır (0,66).

Tablo 27’de son 5 yıl verilerine göre ihracatçı ülkelerin (bin) \$ bazında ihracatlar değerleri verilmiştir.

Tablo 28 ve Şekil 20’de dünya ihracatı içinde en önemli ülkelerin dünya ihracatında paylarının değişimi verilmiştir.

Tablo 29 ve Şekil 21’de ise ülkelerin ton olarak yaptıkları zeytinyağı ihracatları verilmiştir.

Tablo 30’un ayrıntılı açıklaması aşağıdaki gibidir.

- 2013 İhracat (\$): 2013 yılı ihracat büyüklüğünün parasal karşılığı
- 2013 Net İhracat (\$): 2013 yılı İhracat – İthalat rakamının parasal karşılığı
- 2013 İhracat Miktar(Ton): 2013 yılında yapılan ihracatın ton karşılığı
- 2013 Birim Fiyat: İhracatın ortalama birim fiyatı
- 2009-2013 Büyüme (\$) %: İhracatın 2009 -2013 ortalama parasal büyüme oranı
- 2009-2013 Büyüme (Ton) %: İhracatın 2009 -2013 ortalama Ton büyüme oranı
- 2012- 2013 Büyüme (\$) : 2012-2013 arası parasal büyüme oranı
- Dünya Ticaretindeki Pay (%): Ülkenin ürün ile ilgili küresel pazardaki Pazar payıdır.
- İthalat Yapan Ülkelerin Ortalama Uzaklığı: İthalat yapan ülkelerin ortalama uzaklığının KM ölçüsüdür.
- İthalat Yapan Ülkelerin Çokluk İndeksi: İthalat yapan ülkelerin çeşitliliğini göstermektedir. 1’e yakın değerler ihracatın çok az sayıda ülkeye yapıldığını belirtirken. 0’a yakın değerleri ihracatın çok sayıda ülkeye yapıldığını belirtmektedir. Büyük olması ihracatın pazar bağımlılığını belirtir. HHI endeksi olarak da bilinir. Büyük olması ihracatın pazar bağımlılığını belirtir. İhracatçı ülkenin her ülkeye yaptığı ihracatının oransal değerlerinin kareleri toplamı hesaplanır. Örneğin Türkiye’den bir ürün sadece 3 ülkeye ihraç ediliyor. Bu 3 ülkeye yapılan ihracat, Türkiye’nin toplam o ürün ile ilgili ihracatının sırasıyla %50, %30 ve %20’sini oluşturuyor. Bu durumda $HHI = 0,5^2 + 0,3^2 + 0,2^2 = 0,38$. Büyük olması ihracatın birkaç ülkeye bağımlı olduğunu göstermektedir.

Şekil 22’de fiyat/ton ve ithalatçı ülkelere ortalama uzaklık grafiği verilmiştir.

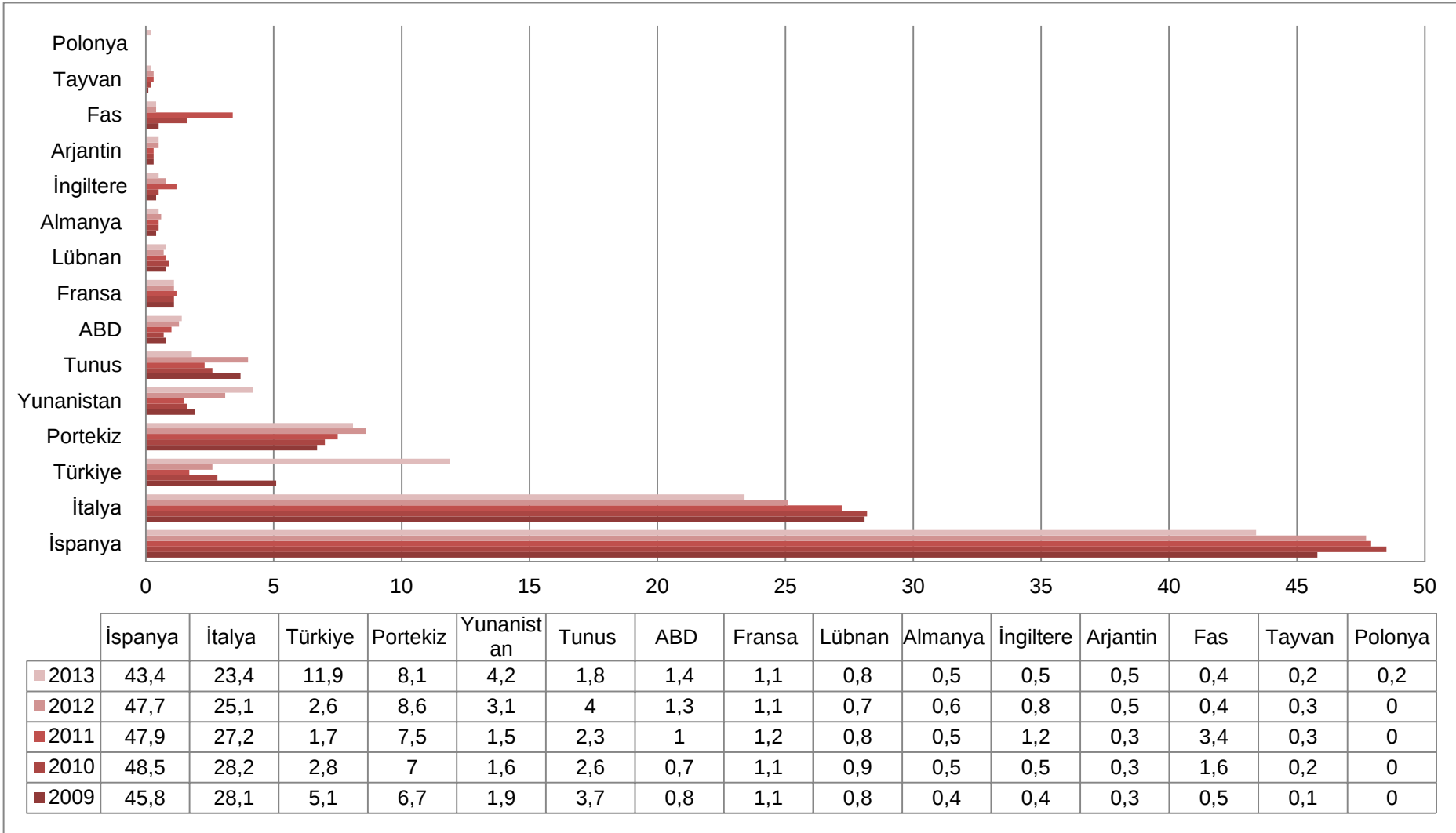
Tablo 27. Diğer Zeytin Yağların İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Parasal Değeri (1000 \$)

İhracatçı Ülke	2009	2010	2011	2012	2013
<u>Dünya</u>	<u>1.021.916</u>	<u>1.044.960</u>	<u>1.109.471</u>	<u>1.142.652</u>	<u>1.292.276</u>
1. İspanya	468.532	506.314	531.887	544.729	560.740
2. İtalya	286.765	295.108	301.969	286.646	302.239
3. <u>Türkiye</u>	<u>52.550</u>	<u>29.600</u>	<u>19.315</u>	<u>29.491</u>	<u>153.495</u>
4. Portekiz	68.372	73.556	83.269	97.876	104.290
5. Yunanistan	19.245	16.922	16.950	35.260	54.817
6. Tunus	37.408	26.696	25.951	46.101	22.681
7. ABD	8.334	7.511	10.832	14.415	18.020
8. Fransa	11.117	11.224	13.653	12.957	14.040
9. Lübnan	7.950	9.759	9.122	8.462	10.802
10. Almanya	4.049	5.150	5.671	6.721	6.950
11. İngiltere	4.078	4.788	13.270	9.367	6.864
12. Arjantin	3.380	3.038	2.822	5.638	6.351
13. Fas	5.444	17.010	37.582	4.589	5.419
14. Tayvan	1.445	2.222	3.072	3.909	2.461
15. Polonya	191	292	265	163	1.978

Tablo 28. Diğer Zeytin Yağlarının İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Dünya İhracatındaki Oranı (%)

İhracatçı Ülke	2009	2010	2011	2012	2013
1. İspanya	45,8	48,5	47,9	47,7	43,4
2. İtalya	28,1	28,2	27,2	25,1	23,4
3. <u>Türkiye</u>	<u>5,1</u>	<u>2,8</u>	<u>1,7</u>	<u>2,6</u>	<u>11,9</u>
4. Portekiz	6,7	7	7,5	8,6	8,1
5. Yunanistan	1,9	1,6	1,5	3,1	4,2
6. Tunus	3,7	2,6	2,3	4	1,8
7. ABD	0,8	0,7	1	1,3	1,4
8. Fransa	1,1	1,1	1,2	1,1	1,1
9. Lübnan	0,8	0,9	0,8	0,7	0,8
10. Almanya	0,4	0,5	0,5	0,6	0,5
11. İngiltere	0,4	0,5	1,2	0,8	0,5
12. Arjantin	0,3	0,3	0,3	0,5	0,5
13. Fas	0,5	1,6	3,4	0,4	0,4
14. Tayvan	0,1	0,2	0,3	0,3	0,2
15. Polonya	0	0	0	0	0,2

Şekil 20. Diğer Zeytin Yağlarının İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Dünya İhracatındaki Oranı (%)

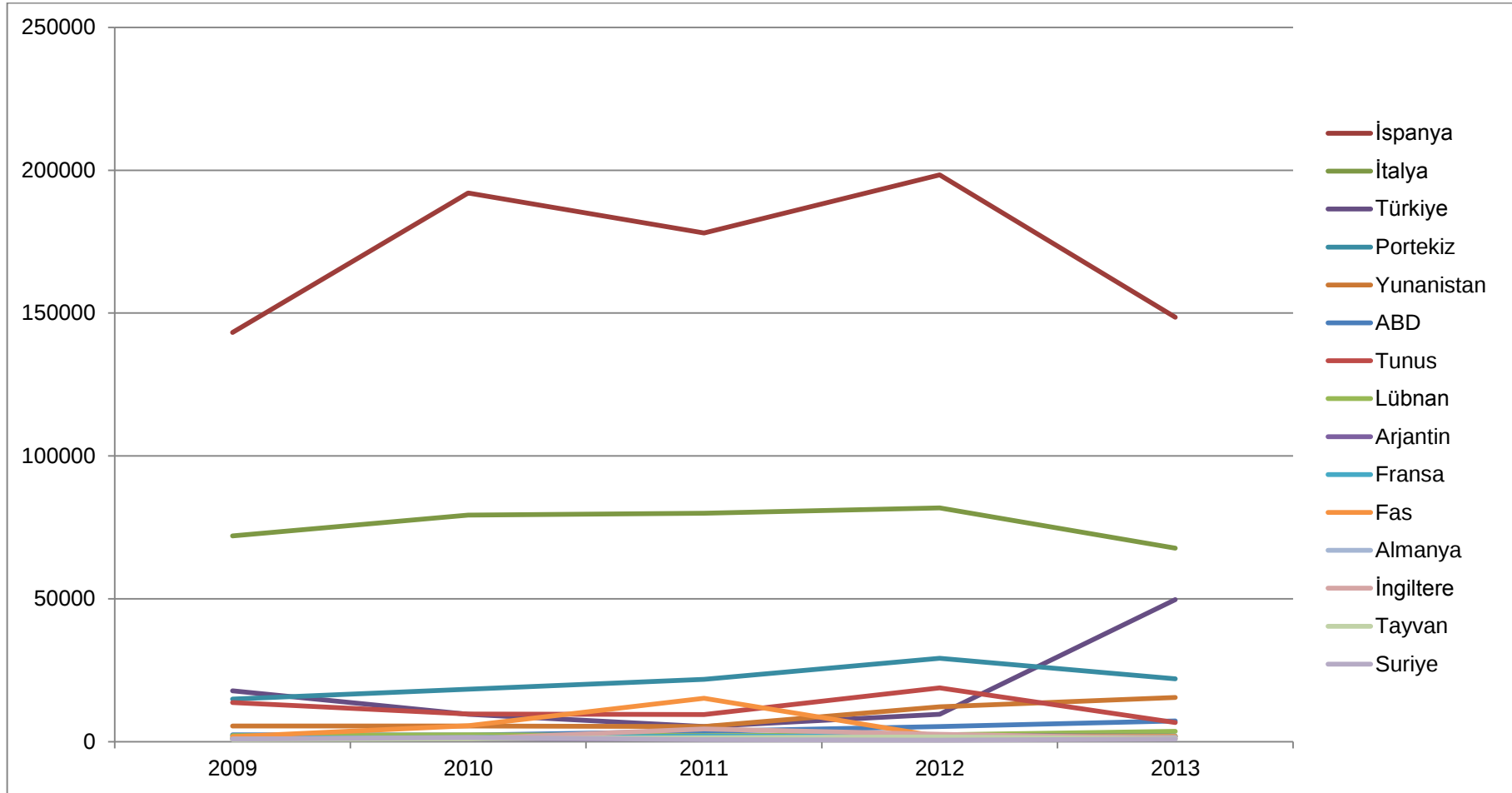

Tablo 29. Diğer Zeytin Yağları İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Miktarı (Ton)

İhracatçı Ülke	2009	2010	2011	2012	2013
<u>Dünya</u>	<u>289.122</u>	<u>340.710</u>	<u>340.682</u>	<u>379.022</u>	<u>332.004⁵</u>
1. İspanya	143.206	192.019	178.059	198.381	148.565
2. İtalya	72.074	79.339	79.944	81.850	67.783
3. Türkiye	17.790	9.620	5.301	9.615	49.745
4. Portekiz	14.949	18.432	21.812	29.180	22.027
5. Yunanistan	5.549	5.478	5.370	12.264	15.540
6. ABD	2.436	2.316	3.670	5.324	7.321
7. Tunus	13.698	9.726	9.497	18.878	6.744
8. Lübnan	2.199	2.470	2.185	2.406	3.694
9. Arjantin	1.041	956	1.033	2.140	1.989
10. Fransa	1.284	1.422	1.957	1.919	1.979
11. Fas	1.793	5.623	15.229	1.781	1.906
12. Almanya	919	1.430	1.343	1.740	1.551
13. İngiltere	915	1.040	4.528	2.615	1.162
14. Tayvan	795	1.049	1.403	1.737	1.044
15. Suriye	981	1.499	723	593	954

⁵ Veri sağlanamadığı için sadece ilk 15 ülkenin rakamını içermektedir.

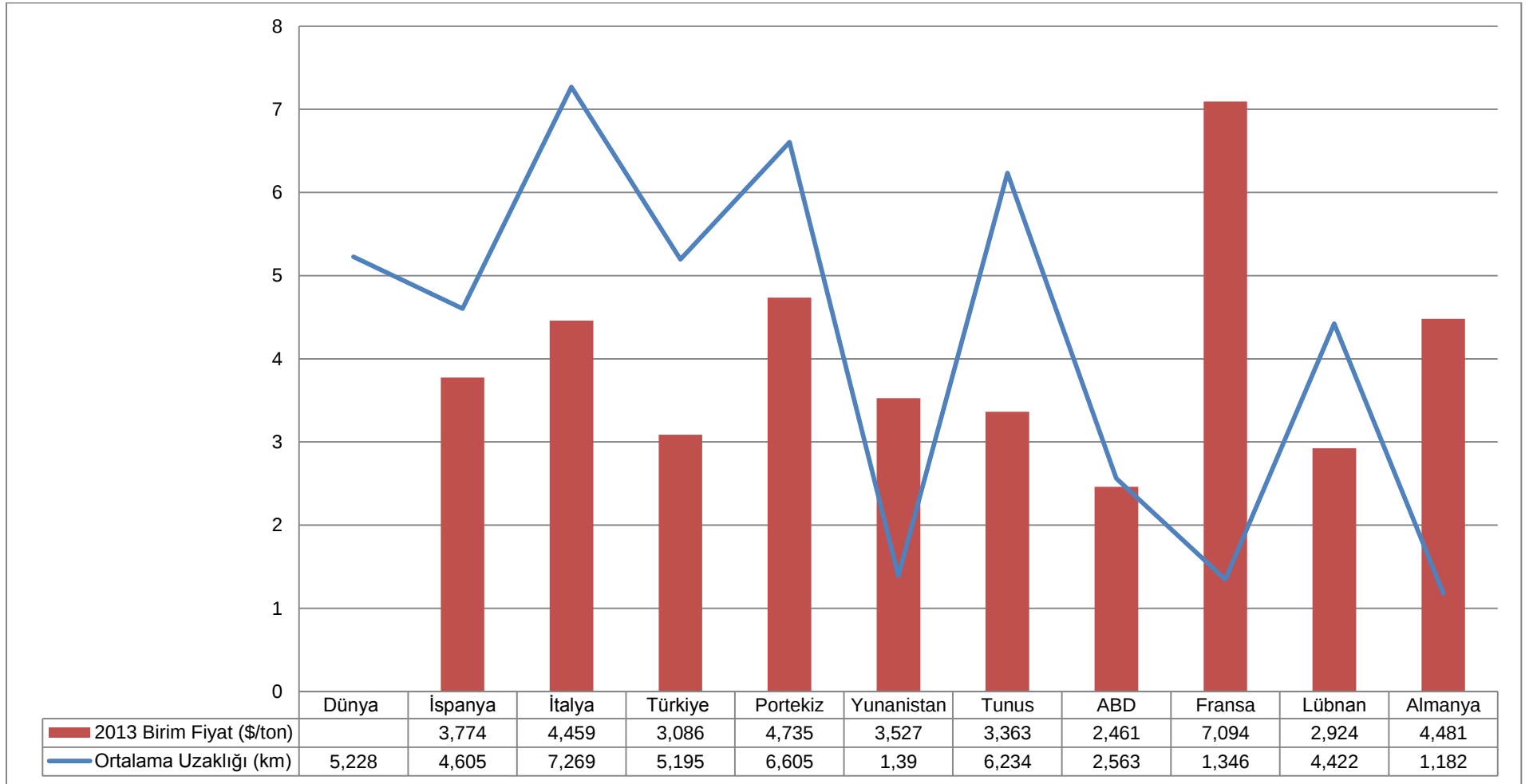
Şekil 21. Diğer Yağlar İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Miktarı (Ton)

Tablo 30. En Büyük Diğer Zeytinyağları İhracatçısı Ülkelerin İhracat Trendleri ve Durumları

İhracatçı Ülke	2013 İhracat (\$)	2013 Net İhracat (\$)	2013 İhracat Miktar (ton)	2013 Birim Fiyat (\$/ton)	2009 – 2013 Büyüme %(\$)	2009 – 2013 Büyüme % (Ton)	2012 - 2013 Büyüme %(\$)	Dünya İhracatındaki Payı (%)	İthalat Yapan Ülkelerin Ortalama Uzaklığı (km)	İthalat Yapan Ülkelerin Çokluk İndeksi
<u>Dünya</u>	<u>1.292.279</u>	<u>-81.549</u>	<u>0</u>	<u>3821</u>	<u>6</u>	<u>5</u>	<u>14</u>	<u>100</u>	<u>5.228</u>	<u>0,08</u>
1. İspanya	560.740	532.838	148.565	3.774	4	1	3	43,4	4.605	0,09
2. İtalya	302.239	200.057	67.783	4.459	1	-1	5	23,4	7.269	0,18
3. <u>Türkiye</u>	<u>153.495</u>	<u>153.350</u>	<u>49.745</u>	<u>3.086</u>	<u>24</u>	<u>23</u>	<u>420</u>	<u>11,9</u>	<u>5.195</u>	<u>0,21</u>
4. Portekiz	104.290	-24.357	22.027	4.735	12	13	7	8,1	6.605	0,47
5. Yunanistan	54.817	51.733	15.540	3.527	33	33	55	4,2	1.390	0,55
6. Tunus	22.681	22.592	6.744	3.363	-4	-7	-51	1,8	6.234	0,23
7. ABD	18.020	-311.236	7.321	2.461	25	35	25	1,4	2.563	0,27
8. Fransa	14.040	-15.670	1.979	7.094	6	12	8	1,1	1.346	0,39
9. Lübnan	10.802	10.173	3.694	2.924	5	11	28	0,8	4.422	0,16
10. Almanya	6.950	-36.652	1.551	4.481	14	13	3	0,5	1.182	0,1

Şekil 22. Diğer Zeytin Yağların İhracatçısı Ülkelerin Birim Fiyatı ve İthalatçı Ükelere Olan Ortalama Uzaklığı

3.2 Diğer Zeytinyağları Türkiye'nin İhracatı

Türkiye'nin diğer zeytinyağları ihracatı Tablo 31'da parasal olarak verilmiştir. İhracatın geçmiş 5 yıllık verisi ihracatta büyük bir artışa işaret etmektedir (Tablo 33). 2009 yılında ABD'ye sadece **16,6** milyon \$ olan ihracat 2013 yılında **50,8** milyon \$'a çıkmıştır. Bu artışta mevcut pazarlardaki büyümenin katkısı olduğu kadar daha önce ihracat yapılmayan İtalya ve İspanya gibi ülkelerin önemli katkısı olmuştur. Türkiye'nin bir numaralı ihracat yönü Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olup ve Türkiye'nin ihracatının **%33,1'i** ABD'ye gitmektedir (Tablo 32). Türkiye en pahalı yağı Uzakdoğu pazarlarında satabilirken, en ucuz fiyatlı ihracat İspanya'ya gerçekleşmiştir.

Tablo 31'de Türkiye'nin parasal olarak en çok diğer zeytinyağları ihracatı yaptığı ülkeler sırasıyla verilmiştir.

Tablo 32 ve Şekil 23'de Türkiye'nin ihracatının ülke bazında % dağılımı verilmiştir.

Tablo 33 ve Şekil 24'de Türkiye'nin ihracatının ülke bazında miktarsal rakamları verilmiştir.

Tablo 34 ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

- 2013 İhracat (\$): 2013 yılı ihracat büyüklüğünün parasal karşılığı
- 2013 Net İhracat (\$): 2013 yılı İhracat – İthalat rakamının parasal karşılığı
- Türkiye'nin İhracatında Pay %
- 2013 İhracat Miktar(Ton): 2013 yılında yapılan ihracatın ton karşılığı
- 2013 Birim Fiyat: İhracatın ortalama birim fiyatı
- 2009-2013 Büyüme (\$) %: İhracatın 2009 -2013 ortalama parasal büyüme oranı
- 2009-2013 Büyüme (Ton) %: İhracatın 2009 -2013 ortalama Ton büyüme oranı
- 2012- 2013 Büyüme (\$) : 2012-2013 arası parasal büyüme oranı
- İthalatçı ülkenin Dünya'da ithalatındaki sırası
- İthalatçı ülkenin Dünya ithalatındaki payı %
- İthalatçı ülkenin Türkiye'ye uyguladığı gümrük %

Şekil 25'te fiyat/ton (\$) ve 2009-2013 arası büyüme (%) grafiği verilmiştir.

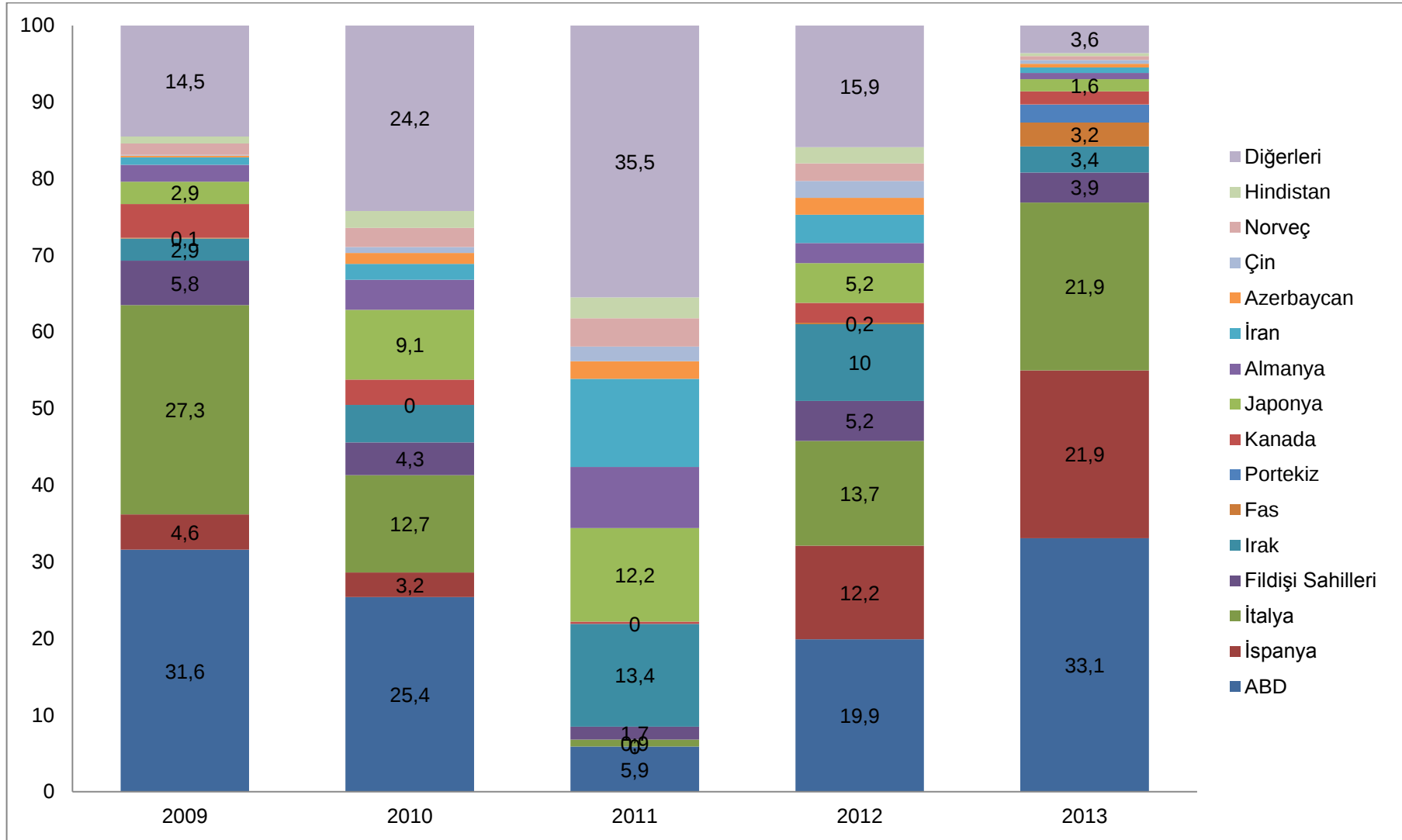
Tablo 31. Türkiye'nin En Fazla İhracat Yaptığı (Diğer Yağlar) Ülkeler (\$)

İthalatçı Ülke	2009	2010	2011	2012	2013
1. ABD	16.624	7.522	1.135	5.867	50.749
2. İspanya	2.395	940	0	3.588	33.563
3. İtalya	14.335	3.767	178	4.043	33.559
4. Fildişi Sahili	3.039	1.259	323	1.534	5.916
5. Irak	1.505	1.445	2.582	2.954	5.237
6. Fas	48	0	0	61	4.984
7. Portekiz	0	0	0	0	3.494
8. Kanada	2.302	966	66	780	2.590
9. Japonya	1.531	2.695	2.352	1.541	2.414
10. Almanya	1.137	1.145	1.547	755	1.219
11. İran	503	628	2.224	1.081	1.006
12. Azerbaycan	121	415	448	650	815
13. Çin	58	249	376	651	812
14. Norveç	797	750	711	684	763
15. Hindistan	487	659	524	611	665

Tablo 32. İhracatın (Diğer Yağlar) Ülkelere Göre Dağılımı (%)

İthalatçı Ülke	2009	2010	2011	2012	2013
<u>Dünya</u>	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>
1. ABD	31.6	25.4	5.9	19.9	33.1
2. İspanya	4.6	3.2	0	12.2	21.9
3. İtalya	27.3	12.7	0.9	13.7	21.9
4. Fildişi Sahilleri	5.8	4.3	1.7	5.2	3.9
5. Irak	2.9	4.9	13.4	10	3.4
6. Fas	0.1	0	0	0.2	3.2
7. Portekiz	0	0	0	0	2.3
8. Kanada	4.4	3.3	0.3	2.6	1.7
9. Japonya	2.9	9.1	12.2	5.2	1.6
10. Almanya	2.2	3.9	8	2.6	0.8
11. İran	1	2.1	11.5	3.7	0.7
12. Azerbaycan	0.2	1.4	2.3	2.2	0.5
13. Çin	0.1	0.8	1.9	2.2	0.5
14. Norveç	1.5	2.5	3.7	2.3	0.5
15. Hindistan	0.9	2.2	2.7	2.1	0.4

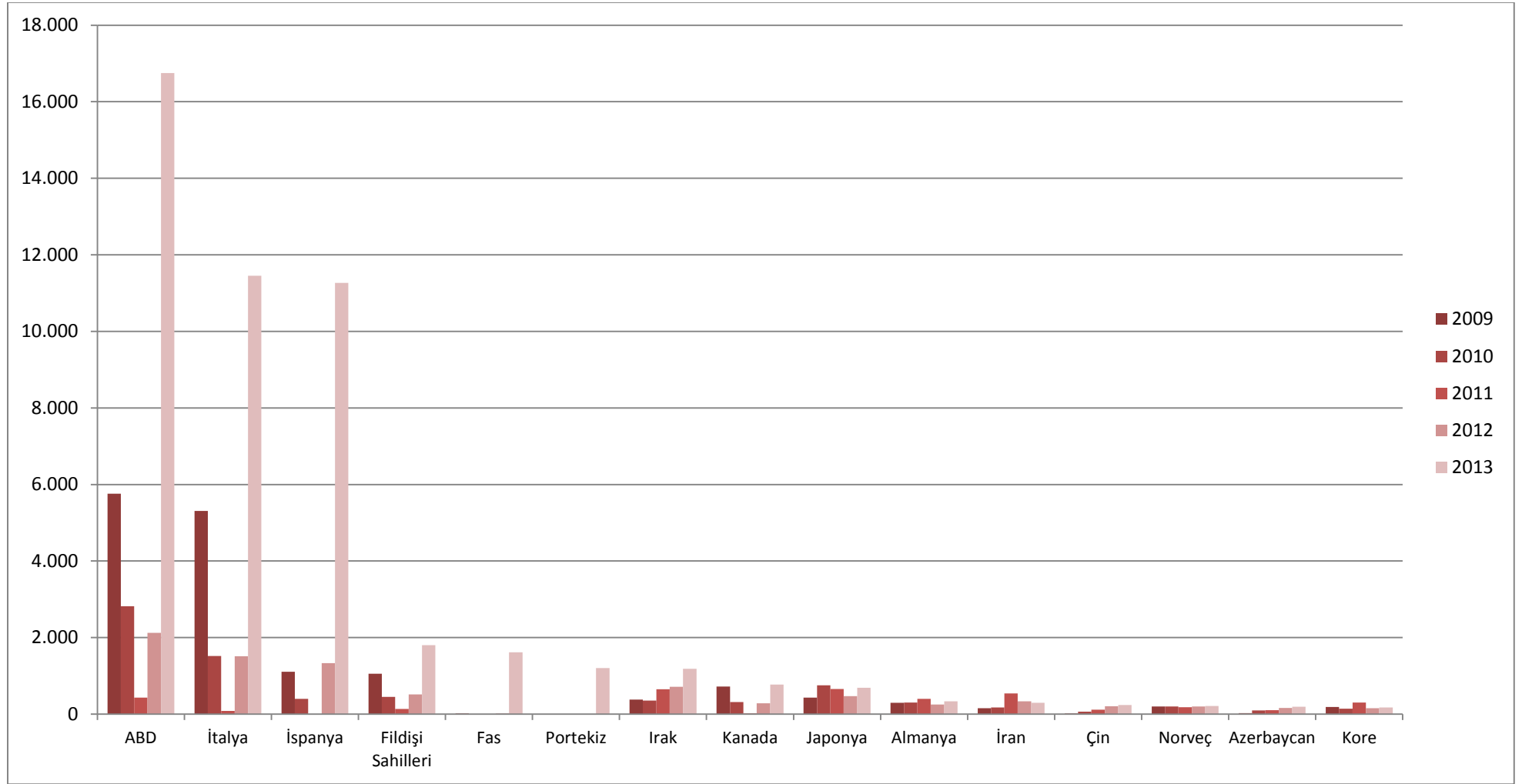
Şekil 23. İhracatın (Diğer Yağlar) Ülkelere Göre Dağılımı (%)

Tablo 33. Türkiye'nin En Fazla Diğer Zeytinyağları İhracatı Yaptığı Ülkeler (Ton)

İthalatçı Ülke	2009	2010	2011	2012	2013
1. ABD	5.761	2.822	433	2.121	16.746
2. İtalya	5.308	1.521	84	1.513	11.456
3. İspanya	1.106	400	0	1.335	11.270
4. Fildişi Sahilleri	1.054	450	137	513	1.802
5. Fas	20	0	0	21	1.613
6. Portekiz	0	0	0	0	1.207
7. Irak	378	353	649	713	1.187
8. Kanada	722	315	22	286	772
9. Japonya	429	756	655	473	691
10. Almanya	298	301	398	254	334
11. İran	155	174	544	338	299
12. Çin	17	67	116	210	239
13. Norveç	201	200	178	199	211
14. Azerbaycan	29	98	107	161	195
15. Kore Cumhuriyeti	186	143	305	153	173

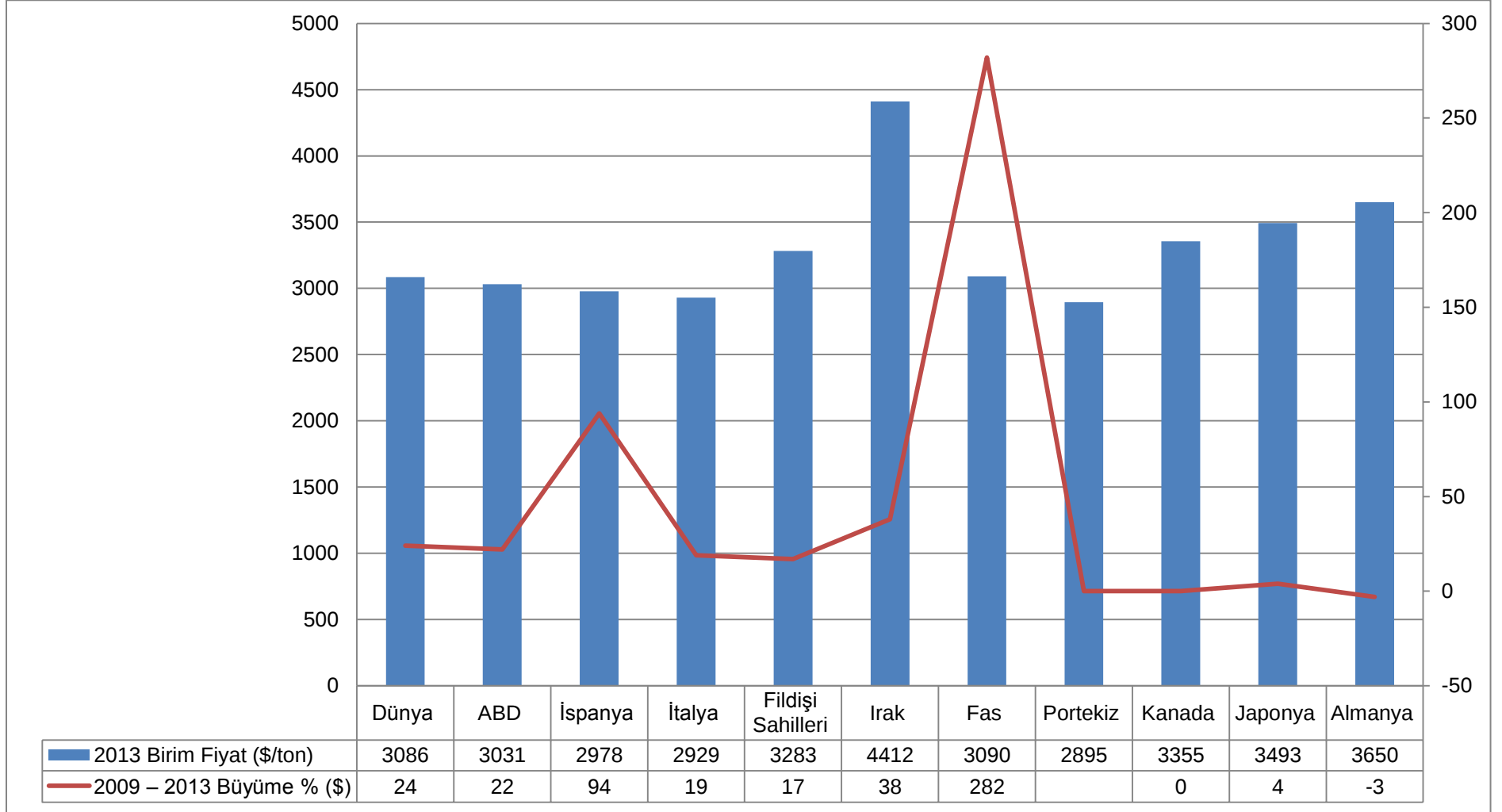
Şekil 24. Türkiye'nin En Fazla İhracat Diğer Zeytinyağları Yaptığı Ülkeler (Ton)

Tablo 34. Türkiye'nin Ülkelere Göre İhracat (Diğer Yağlar) Trendi ve Durumu

İthalatçı Ülke	2013 İhracat (\$)	2013 Net İhracat (\$)	Türkiye'nin İhracatındaki Payı (%)	2013 İhracat Miktar (ton)	2013 Birim Fiyat (\$/ton)	2009 – 2013 Büyüme % (\$)	2009 – 2013 Büyüme % (Ton)	2012 - 2013 Büyüme % (\$)	İthalatçı Ülkenin Dünya İthalatındaki Sırası	İthalatçı Ülkenin Dünya İthalatındaki Oranı (%)	Gümrük (%)
Dünya	153.495	153.350	100	49.745	3.086	24	23	420		100	
1. ABD	50.749	50.749	33,1	16.746	3.031	22	20	765	1	24	0
2. İspanya	33.563	33.557	21,9	11.270	2.978	94	79	835	12	2	46,9
3. İtalya	33.559	33.533	21,9	11.456	2.929	19	17	730	3	7,4	46,9
4. Fildişi Sahilleri	5.916	5.916	3,9	1.802	3.283	17	13	286	26	0,6	20
5. Irak	5.237	5.237	3,4	1.187	4.412	38	35	77	30	0,4	
6. Fas	4.984	4.984	3,2	1.613	3.090	282	200	8070	19	1,1	49
7. Portekiz	3.494	3.494	2,3	1.207	2.895				2	9,4	46,9
8. Kanada	2.590	2.590	1,7	772	3.355	0	0	232	10	2,2	0
9. Japonya	2.414	2.414	1,6	691	3.493	4	5	57	6	4,5	0
10. Almanya	1.219	1.218	0,8	334	3.650	-3	1	61	8	3,2	46,9

Şekil 25. Türkiye'nin Diğer Zeytinyağları İhracatı Yaptığı Ülkelere Göre 2013 Birim (Ton) Fiyatı ve 2009-2013 Yılları Arasındaki Büyüme Oranı (\$)

3.1. Diğer Zeytinyağlarının Uluslararası İthalatı

Dünya'nın en büyük diğer zeytinyağları ithalatçısı Amerika'dır. Amerika'yı Portekiz ve İtalya takip etmektedir (Tablo 35). İthalatçı ülkeler arasında en büyük artış 2013 yılı itibariyle Hindistan ve İspanya'da olmuştur (Tablo 36) . 5 yıllık süre içinde Brezilya, Japonya, Rusya ve Çin gibi ülkelerde artışın daha sürdürülebilir olduğu görülmektedir (Tablo 35 ve 37). Diğer ülkelerdeki artış oranı dünyadaki artış oranına paralel şekilde büyümüştür. İthalatçı ülkeler arasında net ihracatçı olan sadece İtalya ve İspanya'dır. Ton başına en yüksek ücreti ödeyen ülkeler ise Brezilya (**4775 \$**), Japonya (**4523 \$**) ve Tayvan (**4462 \$**)'dır (Tablo 38). En ucuz ithalatı ise İspanya (**2222 \$**) yapmaktadır. İhracatçı konumdaki ülkeler Akdeniz ülkeleri olduğu için mesafeler Avrupa'daki ithalatçılara kısa mesafededir. Ülke pazarlarında yoğunlaşma incelendiğinde, Dünya pazarında Amerika ve Kanada pazarları hariç yoğunlaşma olduğu, pazarlarda dominant ihracatçı ülkelerin hâkimiyetinin varlığının olduğu görülmektedir. Portekiz pazarında İspanya (% **84,8**). İtalya pazarında İspanya (\$ **68,6**) ve Türkiye (% **25,3**). Brezilya pazarında Portekiz (% **84,8**) baskın ihracatçı ülkeler olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 35'de ülkeler tarafından yapılan ithalatın parasal değeri verilmiştir.

Tablo 36 ve Şekil 26'da parasal olarak yapılan ithalatın Dünya ithalatı içindeki %'si verilmiştir.

Tablo 37 ve Şekil 27'de yapılan ithalatın miktarı ton olarak verilmiştir.

Tablo 38 ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

- 2013 İthalat (\$): 2013 yılı İthalatın büyüklüğünün parasal karşılığı
- 2013 Net İhracat (\$): 2013 yılı İhracat – İthalat rakamının parasal karşılığı
- 2013 İthalat Miktar(Ton): 2013 yılında yapılan ithalatın ton karşılığı
- 2013 İthalat Birim Fiyat: İthalatın ortalama birim fiyatı
- 2009-2013 Büyüme (\$) %: İthalatın 2009 -2013 ortalama parasal büyüme oranı
- 2009-2013 Büyüme (Ton) %: İthalatın 2009 -2013 ortalama Ton büyüme oranı
- İthalat Yapan Ülkelerin Ortalama Uzaklığı: İthalat yapan ülkelerin ortalama uzaklığının KM ölçüsüdür.
- Rekabet yoğunluğu (İthalat için HHI): İthalatın yapıldığı ülkelerin çeşitliliğidir. 1'e yakın değerler az sayıda ülkeden ithalat yapıldığını gösterirken. 0'a yakın değerler ithalat yapılan ülkelerin çok çeşitli olduğunu belirtmektedir. Büyük olması ithalatın pazar bağımlılığını belirtir, ithalatçı ülkenin her ülkeden yaptığı ithalatın oransal değerlerinin kareleri toplamı hesaplanır, Örneğin, Türkiye'den bir ürün sadece 3 ülkeden ithal ediyor. Bu 3 ülkeden yapılan ithalat, Türkiye'nin toplam o ürün ile ilgili ithalatının

sırasıyla %50, %30 ve %20'sini oluşturuyor. Bu durumda $HHI = 0,5^2 + 0,3^2 + 0,2^2 = 0,38$. Büyük olması ithalatın birkaç ülkeye bağımlı olduğunu göstermektedir,

Şekil 28'de ise ithalatçı ülkelerin birim fiyatı ve rekabet yoğunluğu indeksleri grafikleri verilmiştir.

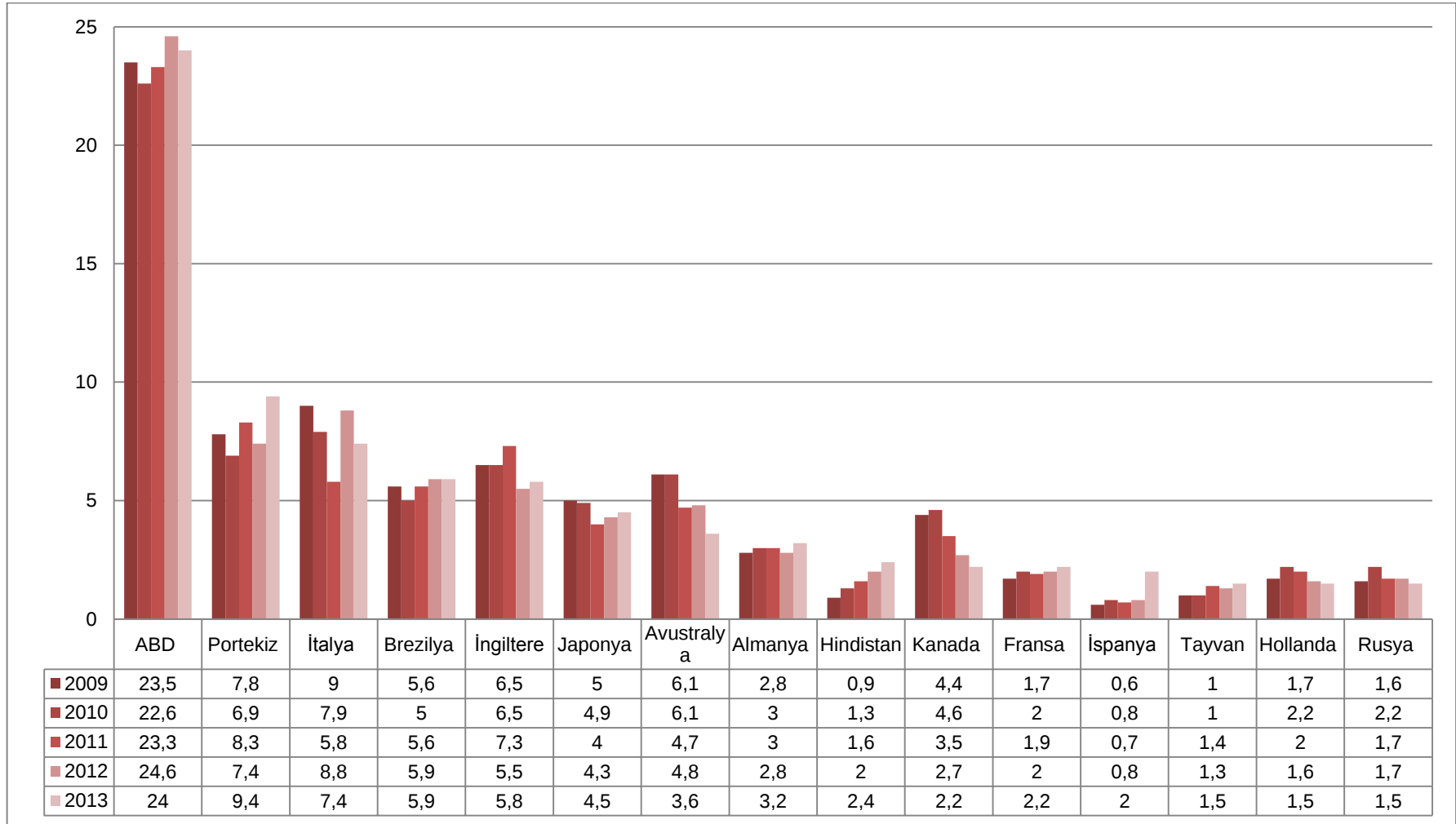
Tablo 35. İthalatçı Ülkelerin Diğer Zeytin Yağları İthalatının Parasal Değeri (1000 \$)

İthalatçı Ülke	2009	2010	2011	2012	2013
<u>Dünya</u>	<u>1.047.367</u>	<u>1.052.602</u>	<u>1.085.533</u>	<u>1.114.630</u>	<u>1.373.834</u>
1. ABD	246.601	238.078	253.054	274.071	329.256
2. Portekiz	82.161	72.342	90.186	82.978	128.647
3. İtalya	94.558	83.622	63.362	98.551	102.182
4. Brezilya	59.039	52.459	61.075	65.954	80.523
5. İngiltere	68.096	68.393	79.371	61.164	80.245
6. Japonya	52.431	51.685	43.442	48.027	62.021
7. Avustralya	63.863	64.587	51.524	54.045	48.928
8. Almanya	28.869	31.628	32.403	30.673	43.602
9. Hindistan	8.957	13.958	16.883	22.092	32.409
10. Kanada	45.687	48.386	37.481	30.488	30.081
11. Fransa	18.077	21.082	21.068	22.051	29.710
12. İspanya	6.203	8.485	7.306	8.611	27.902
13. Tayvan	10.968	10.866	15.144	14.336	20.712
14. Hollanda	18.308	22.733	21.425	17.908	20.646
15. Rusya	16.509	23.325	18.405	18.495	20.243

Tablo 36. İthalatçı Ülkelerin Diğer Zeytin Yağları İthalatının Dünya İthalatındaki Oranı (%)

İthalatçı Ülke	2009	2010	2011	2012	2013
1. ABD	23,5	22,6	23,3	24,6	24
2. Portekiz	7,8	6,9	8,3	7,4	9,4
3. İtalya	9	7,9	5,8	8,8	7,4
4. Brezilya	5,6	5	5,6	5,9	5,9
5. İngiltere	6,5	6,5	7,3	5,5	5,8
6. Japonya	5	4,9	4	4,3	4,5
7. Avustralya	6,1	6,1	4,7	4,8	3,6
8. Almanya	2,8	3	3	2,8	3,2
9. Hindistan	0,9	1,3	1,6	2	2,4
10. Kanada	4,4	4,6	3,5	2,7	2,2
11. Fransa	1,7	2	1,9	2	2,2
12. İspanya	0,6	0,8	0,7	0,8	2
13. Tayvan	1	1	1,4	1,3	1,5
14. Hollanda	1,7	2,2	2	1,6	1,5
15. Rusya	1,6	2,2	1,7	1,7	1,5

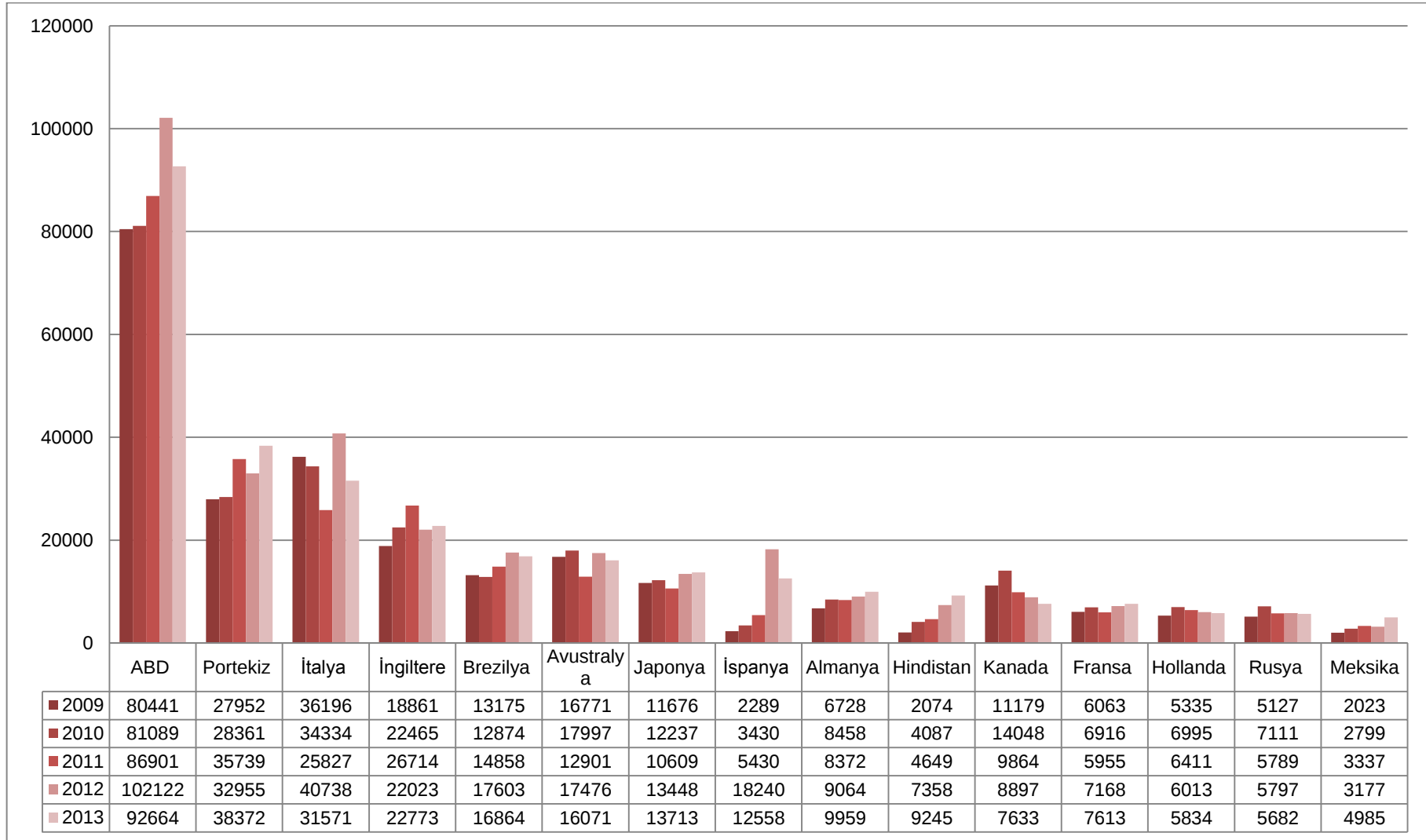
Şekil 26. İthalatçı Ülkelerin Diğer Zeytin Yağları İthalatının Dünya İthalatındaki Oranı (%)

Tablo 37. Diğer Zeytin Yağları İthalatçısı Ülkelerin İthalatın Miktarı (Ton)

İthalatçı Ülke	2009	2010	2011	2012	2013
1. ABD	80.441	81.089	86.901	102.122	92.664
2. Portekiz	27.952	28.361	35.739	32.955	38.372
3. İtalya	36.196	34.334	25.827	40.738	31.571
4. İngiltere	18.861	22.465	26.714	22.023	22.773
5. Brezilya	13.175	12.874	14.858	17.603	16.864
6. Avustralya	16.771	17.997	12.901	17.476	16.071
7. Japonya	11.676	12.237	10.609	13.448	13.713
8. İspanya	2.289	3.430	5.430	18.240	12.558
9. Almanya	6.728	8.458	8.372	9.064	9.959
10. Hindistan	2.074	4.087	4.649	7.358	9.245
11. Kanada	11.179	14.048	9.864	8.897	7.633
12. Fransa	6.063	6.916	5.955	7.168	7.613
13. Hollanda	5.335	6.995	6.411	6.013	5.834
14. Rusya	5.127	7.111	5.789	5.797	5.682
15. Meksika	2.023	2.799	3.337	3.177	4.985

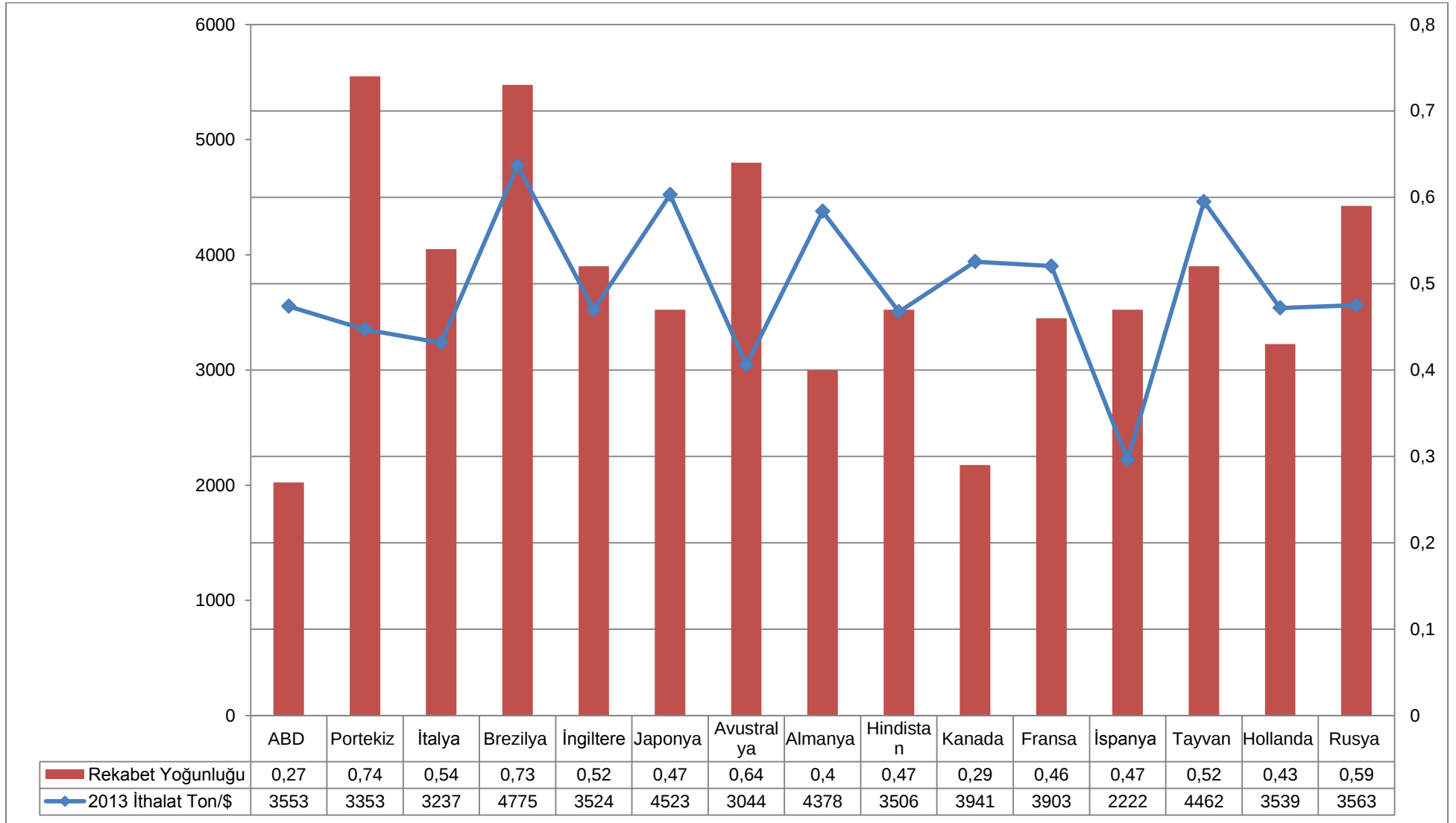
Şekil 27. Diğer Zeytin Yağları İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Miktarı (Ton)

Tablo 38. En Büyük Diğer Zeytin Yağları İthalatçısı Ülkelerin İthalat Trendleri ve Durumları

İthalatçı Ülke	2013 İthalat	2013 Net İhracat	2013 İthalat Ton	2013 İthalat Ton/\$	İthalatın \$ Büyüme % 2009 -2013	İthalatın Ton Büyüme % 2009 -2013	İhracatçı Ülkeler Ortalama Uzaklık	Rekabet Yoğunluğu
1. ABD	329.256	-311.236	92.664	3.553	7	5	8.190	0,27
2. Portekiz	128.647	-24.357	38.372	3.353	11	8	960	0,74
3. İtalya	102.182	200.057	31.571	3.237	3	-1	1.309	0,54
4. Brezilya	80.523	-80.413	16.864	4.775	9	8	6.967	0,73
5. İngiltere	80.245	-73.381	22.773	3.524	2	4	1.358	0,52
6. Japonya	62.021	-61.642	13.713	4.523	3	4	10.056	0,47
7. Avustralya	48.928	-47.526	16.071	3.044	-7	-1	16.706	0,64
8. Almanya	43.602	-36.652	9.959	4.378	8	9	1.131	0,4
9. Hindistan	32.409	-32.307	9.245	3.506	35	43	7.048	0,47
10. Kanada	30.081	-29.92	7.633	3.941	-12	-11	6.663	0,29
11. Fransa	29.71	-15.67	7.613	3.903	11	5	803	0,46
12. İspanya	27.902	532.838	12.558	2.222	35	66	2.584	0,47
13. Tayvan	20.712	-18.251	4.642	4.462	17	16	10.02	0,52
14. Hollanda	20.646	-19.213	5.834	3.539	0	0	1.224	0,43
15. Rusya	20.243	-20.144	5.682	3.563	2	0	3.636	0,59

Şekil 28. En Büyük Diğer Zeytin Yağları İthalatçısı Ülkelerin Birim Fiyatı ve Rekabet Yoğunluğu

4. Pirina Yağı

4.1. Uluslararası Pirina Yağı İhracatı

Dünyadaki ihracat rakamlarına parasal olarak bakıldığında 2013 yılında pirina yağı ihracatı dünyada toplam **424,17** milyon \$ olarak gerçekleşmiştir (Tablo 39) . Miktersal olarak toplam ihracat ise **169,2** bin ton olarak ortaya çıkmıştır (Tablo 41). Dünya pirina yağı ihracatı parasal olarak 2009 – 2013 yılları arasında **%11** büyürken, miktersal artış **%5** düzeyinde olmuştur (Tablo 42).

Dünyada parasal büyüklük olarak en büyük ihracatçı ülke İspanya'dır. İspanya parasal olarak dünya ihracatının **%42'sine** sahiptir (Tablo 40). Diğer büyük ihracatçı ülkelerden biri ise İtalya olup, **105** milyon \$ ihracat yapmakta ve pazarın **%24,8'ine** sahiptir. Yunanistan pazarın **%12,5** 'ne sahiptir ve 53 milyon \$ ihracatla 3. Sıradadır (Tablo 39 ve 41). Pirina ihracatçısı ülkelerin dünya ihracatı oranlarına bakıldığında Tunus'un pazar kaybettiği, Yunanistan'ın pazar kazandığı görülmektedir.

Türkiye ise 2013 yılında **10,8** milyon \$ ihracatı ile dünya sıralamasında 7. olmuş. Pazar payı da **%2,5'tur**. Türkiye'nin toplam satış miktarı ise 2013 yılında **92** bin ton olarak gerçekleşmiştir. Türkiye dünya ihracatında son 5 yıl içinde hem parasal (**%23**) hem miktersal (**%23**) olarak önemli bir gelişme kaydetmiştir. Küresel pirina yağı ihracatının pazar payı **%1,5'ten** **%2,5'a** çıkmıştır (Tablo 40). Türkiye'nin en fazla ihracat yaptığı ülke Amerika'dır (**%45,8**).

İtalya ve İspanya hem en büyük ithalatçı hem de en büyük ihracatçı ülkelerdir. Türkiye'nin ise ithalatı önemsenmeyecek kadar az olup, ihracatı ve net ihracatı birbirine eşittir. Ton başına birim fiyat konusunda Avustralya en yüksek rakama (**4147** \$) ulaşmıştır. Türkiye'nin ton başına aldığı fiyat 2389 \$ olup, ilk 10 ülke arasında Zambiya, Fas, Portekiz, Malezya,. Tunus ve Yunanistan'dan yüksektir. Büyüme açısından bakıldığında Türkiye'nin Zambiya. Avustralya ve Fas ile beraber en hızlı ihracat artışına sahip olan ülke olduğu görülmektedir. Türkiye'nin ihracatının ABD'de önemli bir yer tutması nedeni ile ortalama mesafe açısından **5955** km'lik bir pazara hitap etmektedir. Avrupa pazarında Avrupalı üreticilerin gümrüksüz mal satabilmeleri pazara olan ortalama uzaklıklarının düşük kalmasını sağlamıştır. HHI indeksi açısından Türkiye'nin ihracat pazarının oldukça çeşitli olduğunu, belirli pazarlara mahkûm olmadığı görülmektedir (0,15). Örneğin. Tunus ihracat bakımından Amerika'ya bağımlıdır (**%52,4**) ve HHI indeksi 0.69'dur (Tablo 41).

Tablo 39'da son 5 yıl verilerine göre ihracatçı ülkelerin (bin) \$ bazında ihracatlar değerleri verilmiştir:

Tablo 40'ta ve Şekil 29'da dünya ihracatı içinde en önemli ülkelerin dünya ihracatında paylarının değişimi verilmiştir.

Tablo 41'de ve Şekil 30'da ise ülkelerin ton olarak yaptıkları pirina yağı ihracatları verilmiştir.

Tablo 42'nin ayrıntılı açıklaması aşağıdaki gibidir.

- 2013 İhracat (\$): 2013 yılı ihracat büyüklüğünün parasal karşılığı
- 2013 Net İhracat (\$): 2013 yılı İhracat – İthalat rakamının parasal karşılığı
- 2013 İhracat Miktar(Ton): 2013 yılında yapılan ihracatın ton karşılığı
- 2013 Birim Fiyat: İhracatın ortalama birim fiyatı
- 2009-2013 Büyüme (\$) %: İhracatın 2009 -2013 ortalama parasal büyüme oranı
- 2009-2013 Büyüme (Ton) %: İhracatın 2009 -2013 ortalama Ton büyüme oranı
- 2012- 2013 Büyüme (\$): 2012-2013 arası parasal büyüme oranı
- Dünya Ticaretindeki Pay (%): Ülkenin ürün ile ilgili global pazardaki Pazar payıdır.
- İthalat Yapan Ülkelerin Ortalama Uzaklığı: İthalat yapan ülkelerin ortalama uzaklığının km ölçüsüdür.
- İthalat Yapan Ülkelerin Çokluk İndeksi (İthalat için HHI): İthalat yapan ülkelerin çeşitliliğini göstermektedir. 1'e yakın değerler ihracatın çok az sayıda ülkeye yapıldığını belirtirken. 0'a yakın değerleri ihracatın çok sayıda ülkeye yapıldığını belirtmektedir. Büyük olması ihracatın pazar bağımlılığını belirtir. HHI endeksi olarak da bilinir. Büyük olması ihracatın pazar bağımlılığını belirtir. İhracatçı ülkenin her ülkeye yaptığı ihracatının oransal değerlerinin kareleri toplamı hesaplanır. Örneğin, Türkiye'den bir ürün sadece 3 ülkeye ihraç ediliyor. Bu 3 ülkeye yapılan ihracat, Türkiye'nin toplam o ürün ile ilgili ihracatının sırasıyla %50, %30 ve %20'sini oluşturuyor. Bu durumda $HHI = 0,5^2 + 0,3^2 + 0,2^2 = 0,38$, Büyük olması ihracatın birkaç ülkeye bağımlı olduğunu göstermektedir,

Şekil 31'de fiyat/ton \$ ve ithalatçı ülkelere olan uzaklık değerleri verilmiştir.

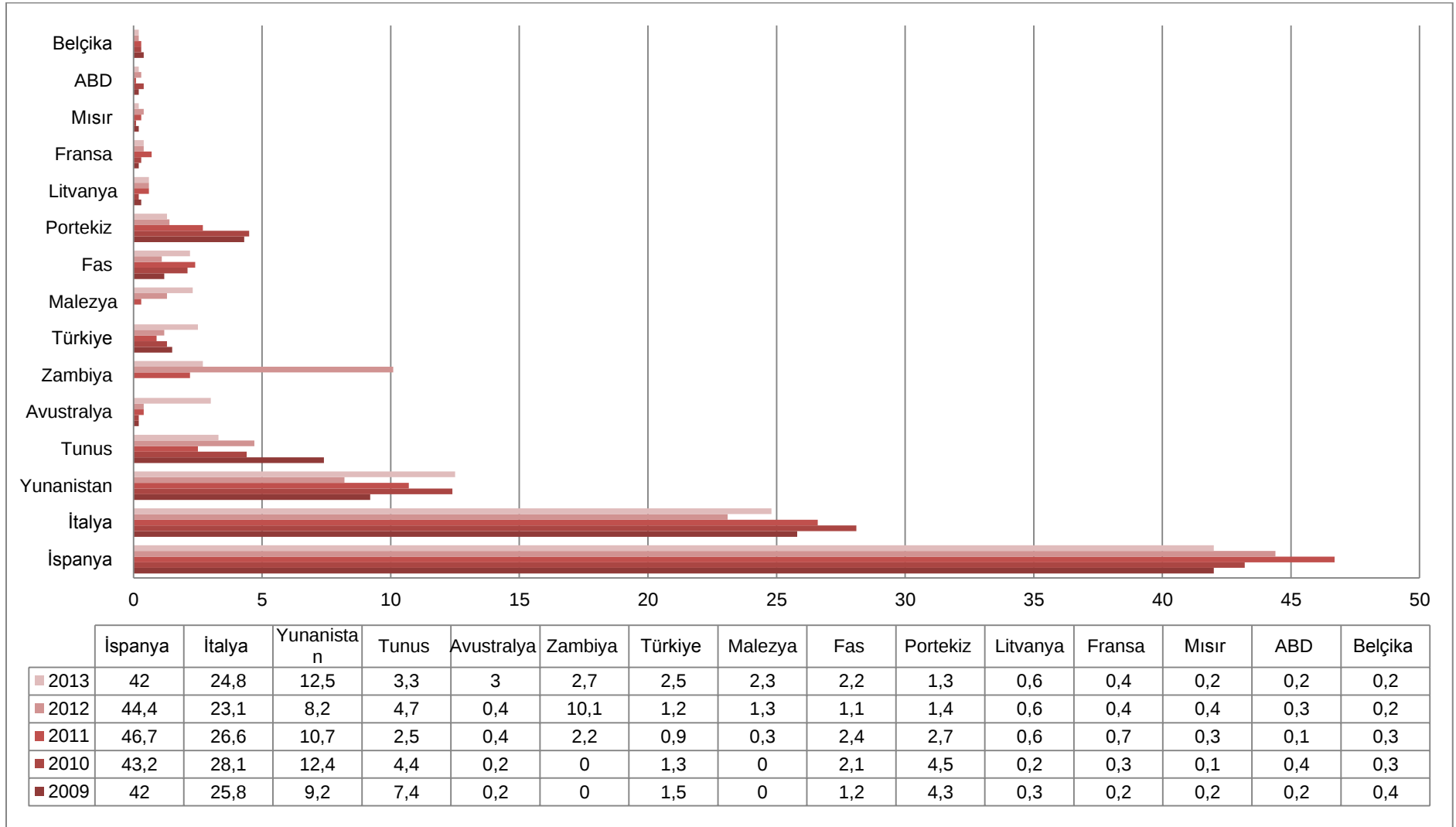
Tablo 39. Pirina İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Parasal Değeri (1000 \$)

İhracatçı Ülke	2009	2010	2011	2012	2013
<u>Dünya</u>	<u>285.617</u>	<u>284.822</u>	<u>331.413</u>	<u>374.282</u>	<u>424.717</u>
1. İspanya	119.821	122.902	154.718	166.166	178.322
2. İtalya	73.598	79.921	88.306	86.525	105.461
3. Yunanistan	26.183	35.275	35.546	30.614	53.048
4. Tunus	21.092	12.409	8.428	17.650	13.807
5. Avustralya	632	510	1.236	1.364	12.824
6. Zambiya	38	9	7.417	37.847	11.547
7. <u>Türkiye</u>	<u>4.174</u>	<u>3.822</u>	<u>2.858</u>	<u>4.552</u>	<u>10.809</u>
8. Malezya	0	33	891	5.037	9.669
9. Fas	3.453	5.971	8.005	3.956	9.338
10. Portekiz	12.317	12.695	8.802	5.306	5.535
11. Litvanya	873	651	1.896	2.279	2.519
12. Fransa	604	847	2.422	1.615	1.507
13. Mısır	607	323	954	1.582	845
14. ABD	705	1.087	444	1.166	834
15. Belçika	1.271	811	877	769	804

Tablo 40. Pirina İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Dünya İhracatındaki Oranı (%)

İhracatçı Ülke	2009	2010	2011	2012	2013
1. İspanya	42	43,2	46,7	44,4	42
2. İtalya	25,8	28,1	26,6	23,1	24,8
3. Yunanistan	9,2	12,4	10,7	8,2	12,5
4. Tunus	7,4	4,4	2,5	4,7	3,3
5. Avustralya	0,2	0,2	0,4	0,4	3
6. Zambiya	0	0	2,2	10,1	2,7
7. <u>Türkiye</u>	<u>1,5</u>	<u>1,3</u>	<u>0,9</u>	<u>1,2</u>	<u>2,5</u>
8. Malezya	0	0	0,3	1,3	2,3
9. Fas	1,2	2,1	2,4	1,1	2,2
10. Portekiz	4,3	4,5	2,7	1,4	1,3
11. Litvanya	0,3	0,2	0,6	0,6	0,6
12. Fransa	0,2	0,3	0,7	0,4	0,4
13. Mısır	0,2	0,1	0,3	0,4	0,2
14. ABD	0,2	0,4	0,1	0,3	0,2
15. Belçika	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2

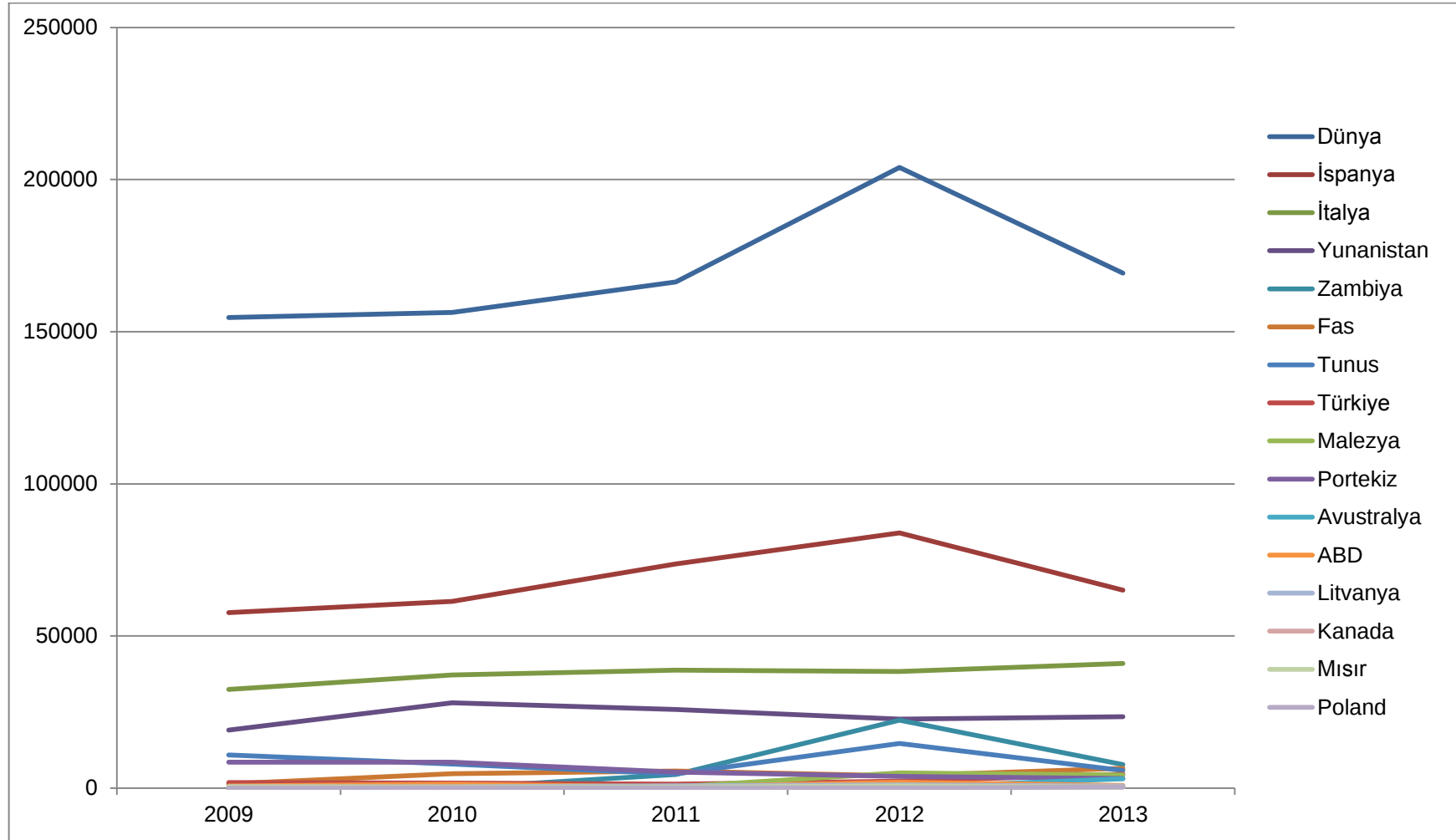
Şekil 29. Pirina İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Dünya İhracatındaki Oranı (%)

Tablo 41. Pirina İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Miktarı (Ton)

İhracatçı Ülke	2009	2010	2011	2012	2013
<u>Dünya</u>	<u>154.698</u>	<u>156.311</u>	<u>166.362</u>	<u>203.992</u>	<u>169.221</u>
1. İspanya	57.646	61.322	73.693	83.866	65.050
2. İtalya	32.425	37.212	38.731	38.291	40.969
3. Yunanistan	19.112	28.081	25.844	22.684	23.427
4. Zambiya	17	1	4.468	22.325	7.761
5. Fas	1.420	4.768	5.620	4.002	6.507
6. Tunus	10.897	7.941	4.694	14.642	5.794
7. Türkiye	1.842	1.691	1.301	2.258	4.525
8. Malezya	Veri yok	74	401	5.047	4.270
9. Portekiz	8.495	8.543	5.256	3.836	3.178
10. Avustralya	192	42	71	180	3.092
11. ABD	672	1.354	459	1.889	835
12. Litvanya	468	389	826	1.059	734
13. Kanada	251	113	304	446	403
14. Mısır	453	331	342	680	329
15. Polonya	17	105	80	78	315

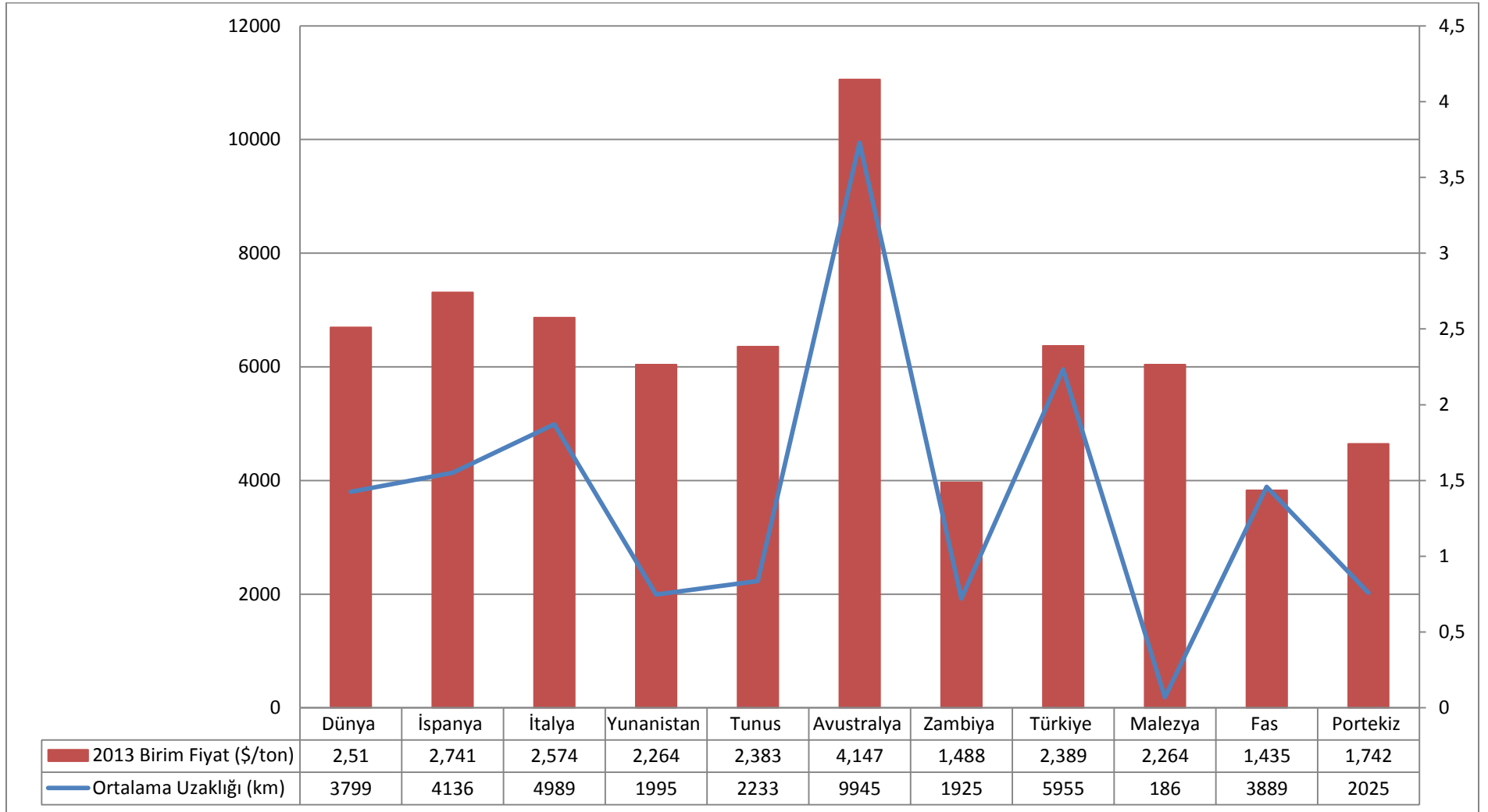
Şekil 30. Pirina İhracatçısı Ülkelerin Yaptığı İhracatın Miktarı (Ton)

Tablo 42. En Büyük Pirina İhracatçısı Ülkelerin İhracat Trendleri ve Durumları

İhracatçı Ülke	2013 İhracat (\$)	2013 Net İhracat (\$)	2013 İhracat Miktar (ton)	2013 Birim Fiyat (\$/ton)	2009 – 2013 Büyüme %(\$)	2009 – 2013 Büyüme % (Ton)	2012 - 2013 Büyüme %(\$)	Dünya İhracatındaki Payı (%)	İthalat Yapan Ülkelerin Ortalama Uzaklığı (km)	İthalat Yapan Ülkelerin Çokluk İndeksi
<u>Dünya</u>	<u>424.712</u>	<u>89.533</u>	<u>169.22</u>	<u>2.510</u>	<u>11</u>	<u>5</u>	<u>14</u>	<u>100</u>	<u>3.799</u>	<u>0,06</u>
1. İspanya	178.322	104.119	65.05	2.741	12	6	7	42	4.136	0,09
2. İtalya	105.461	56.997	40.969	2.574	8	5	22	24,8	4.989	0,06
3. Yunanistan	53.048	48.26	23.427	2.264	14	2	73	12,5	1.995	0,3
4. Tunus	13.807	13.807	5.794	2.383	-5	-6	-22	3,3	2.233	0,69
5. Avustralya	12.824	12.366	3.092	4.147	101	102	840	3	9.945	0,31
6. Zambiya	11.547	11.54	7.761	1.488	623	826	-69	2,7	1.925	1
<u>7. Türkiye</u>	<u>10.809</u>	<u>10.809</u>	<u>4.525</u>	<u>2.389</u>	<u>23</u>	<u>23</u>	<u>137</u>	<u>2,5</u>	<u>5.955</u>	<u>0,15</u>
8. Malezya	9.669	-2.053	4.27	2.264		335	92	2,3	186	1
9. Fas	9.338	9.338	6.507	1.435	17	33	136	2,2	3.889	0,36
10. Portekiz	5.535	-11.852	3.178	1.742	-22	-24	4	1,3	2.025	0,52

Şekil 31. Pirina İhracatçısı Ülkelerin Birim Fiyatı ve İthalatçı Ülkelere Olan Ortalama Uzaklığı

4.2. Türkiye'nin Pirina Yağı İhracatı

Türkiye'nin pirina yağı ihracatı Tablo 43'de parasal olarak verilmiştir. İhracatın geçmiş 5 yıllık verisi ihracatta büyük bir artışa işaret etmektedir. Artışın çoğu Amerika kaynaklı olmakla birlikte, Norveç ve Suudi Arabistan ülkelerinde de önemli artış görülmüştür (Tablo 43). 2009 yılında Amerika ihracatı **1,178** milyon \$ iken, 2013 yılında **4,951** \$'a çıkmıştır (Tablo 43). Artışta mevcut pazarlardaki büyümenin katkısı olduğu kadar daha önce ihracat yapılmayan Sudan ve Norveç gibi ülkelerin önemli katkısı olmuştur. Türkiye'nin bir numaralı ihracat yönü Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olup, Türkiye'nin ihracatının **%45,8'i** ABD'ye gitmektedir (Tablo 44).

Tablo 43'de Türkiye'nin parasal olarak en çok pirina yağı ihracatı yaptığı ülkeler sırasıyla verilmiştir.

Tablo 44 ve Şekil 32'de Türkiye'nin ihracatının ülke bazında % dağılımı verilmiştir.

Tablo 45 ve Şekil 33'de Türkiye'nin ihracatının ülke bazında miktarsal rakamları verilmiştir.

Tablo 46 ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

- 2013 İhracat (\$): 2013 yılı ihracat büyüklüğünün parasal karşılığı
- 2013 Net İhracat (\$): 2013 yılı İhracat – İthalat rakamının parasal karşılığı
- Türkiye'nin İhracatında Pay %
- 2013 İhracat Miktar(Ton): 2013 yılında yapılan ihracatın ton karşılığı
- 2013 Birim Fiyat: İhracatın ortalama birim fiyatı
- 2009-2013 Büyüme (\$) %: İhracatın 2009 -2013 ortalama parasal büyüme oranı
- 2009-2013 Büyüme (Ton) %: İhracatın 2009 -2013 ortalama Ton büyüme oranı
- 2012- 2013 Büyüme (\$): 2012-2013 arası parasal büyüme oranı
- İthalatçı ülkenin Dünya'da ithalatındaki sırası
- İthalatçı ülkenin Dünya ithalatındaki payı %
- İthalatçı ülkenin Türkiye'ye uyguladığı gümrük %

Türkiye en pahalı yağı Uzakdoğu pazarlarında satabilirken, en ucuz fiyatlı ihracat İspanya'ya gerçekleştirmiştir (Tablo 46).

Şekil 34'te fiyat/ton \$ ile 2009 – 2013 büyüme (%) verilmiştir.

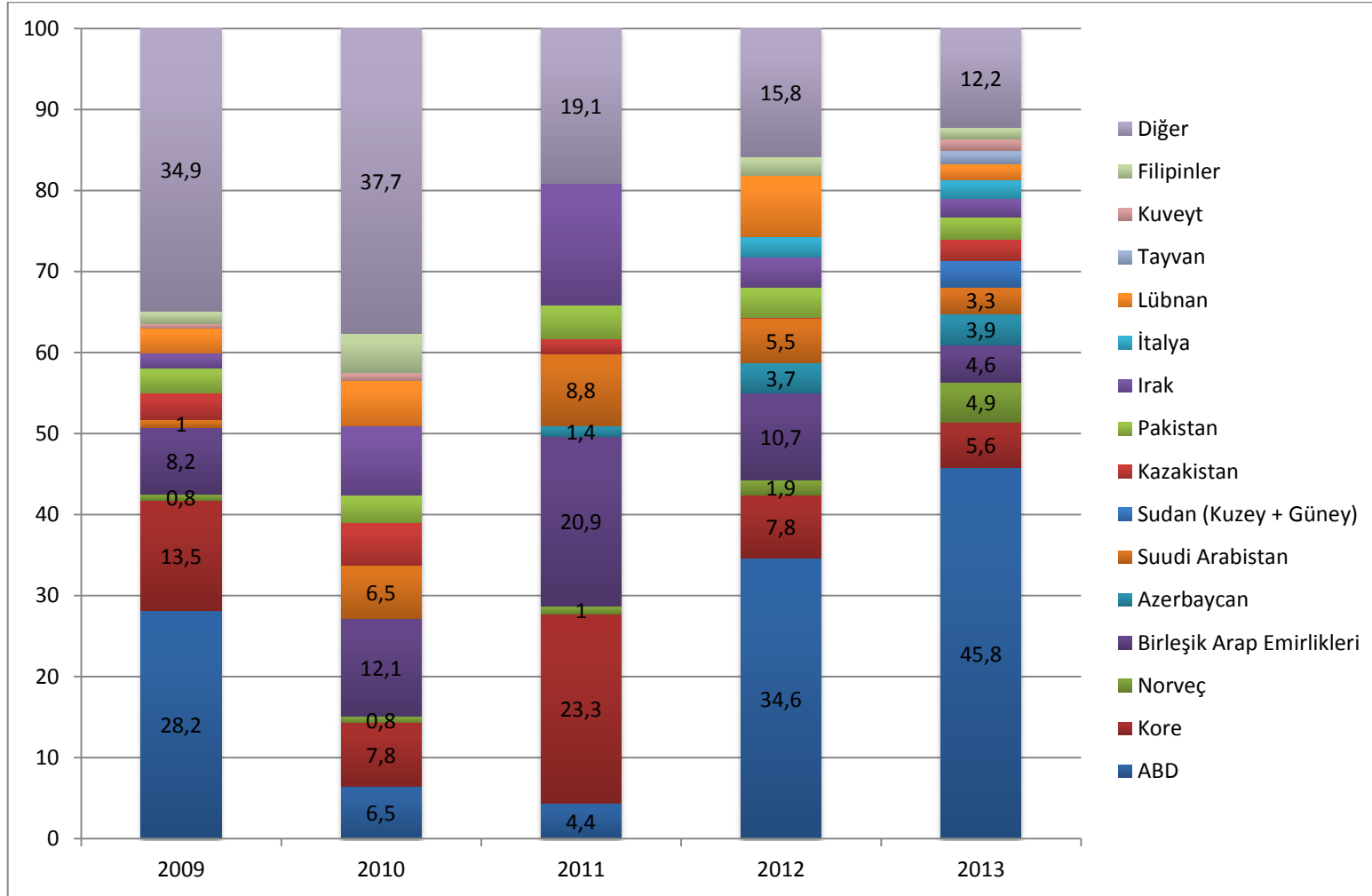
Tablo 43. Türkiye'nin En Fazla İhracat Yaptığı Ülkeler (\$)

İthalatçı Ülke	2009	2010	2011	2012	2013
<u>Dünya</u>	<u>4.174</u>	<u>3.822</u>	<u>2.858</u>	<u>4.552</u>	<u>10.809</u>
1. ABD	1.178	248	126	1.573	4.951
2. Kore	564	299	667	355	603
3. Norveç	32	29	28	88	534
4. Birleşik Arap Emirlikleri	344	461	596	489	500
5. Azerbaycan	0	0	40	168	421
6. Suudi Arabistan	41	247	251	250	354
7. Sudan (Kuzey + Güney)	0	0	0	0	342
8. Kazakistan	137	204	55	3	297
9. Pakistan	128	131	120	170	291
10. Irak	76	327	430	172	246
11. İtalya	0	0	0	113	245
12. Lübnan	130	212	0	346	215
13. Tayvan	0	0	0	0	168
14. Kuveyt	27	38	0	0	166
15. Filipinler	63	182	0	105	155

Tablo 44. Türkiye'nin Pirina Yağı İhracatın Ülkelere Göre Dağılımı (%)

İthalatçı Ülke	2009	2010	2011	2012	2013
<u>Dünya</u>	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>
1. ABD	28,2	6,5	4,4	34,6	45,8
2. Kore	13,5	7,8	23,3	7,8	5,6
3. Norveç	0,8	0,8	1	1,9	4,9
4. Birleşik Arap Emirlikleri	8,2	12,1	20,9	10,7	4,6
5. Azerbaycan	0	0	1,4	3,7	3,9
6. Suudi Arabistan	1	6,5	8,8	5,5	3,3
7. Sudan (Kuzey + Güney)	0	0	0	0	3,2
8. Kazakistan	3,3	5,3	1,9	0,1	2,7
9. Pakistan	3,1	3,4	4,2	3,7	2,7
10. Irak	1,8	8,6	15	3,8	2,3
11. İtalya	0	0	0	2,5	2,3
12. Lübnan	3,1	5,5	0	7,6	2
13. Tayvan	0	0	0	0	1,6
14. Kuveyt	0,6	1	0	0	1,5
15. Filipinler	1,5	4,8	0	2,3	1,4

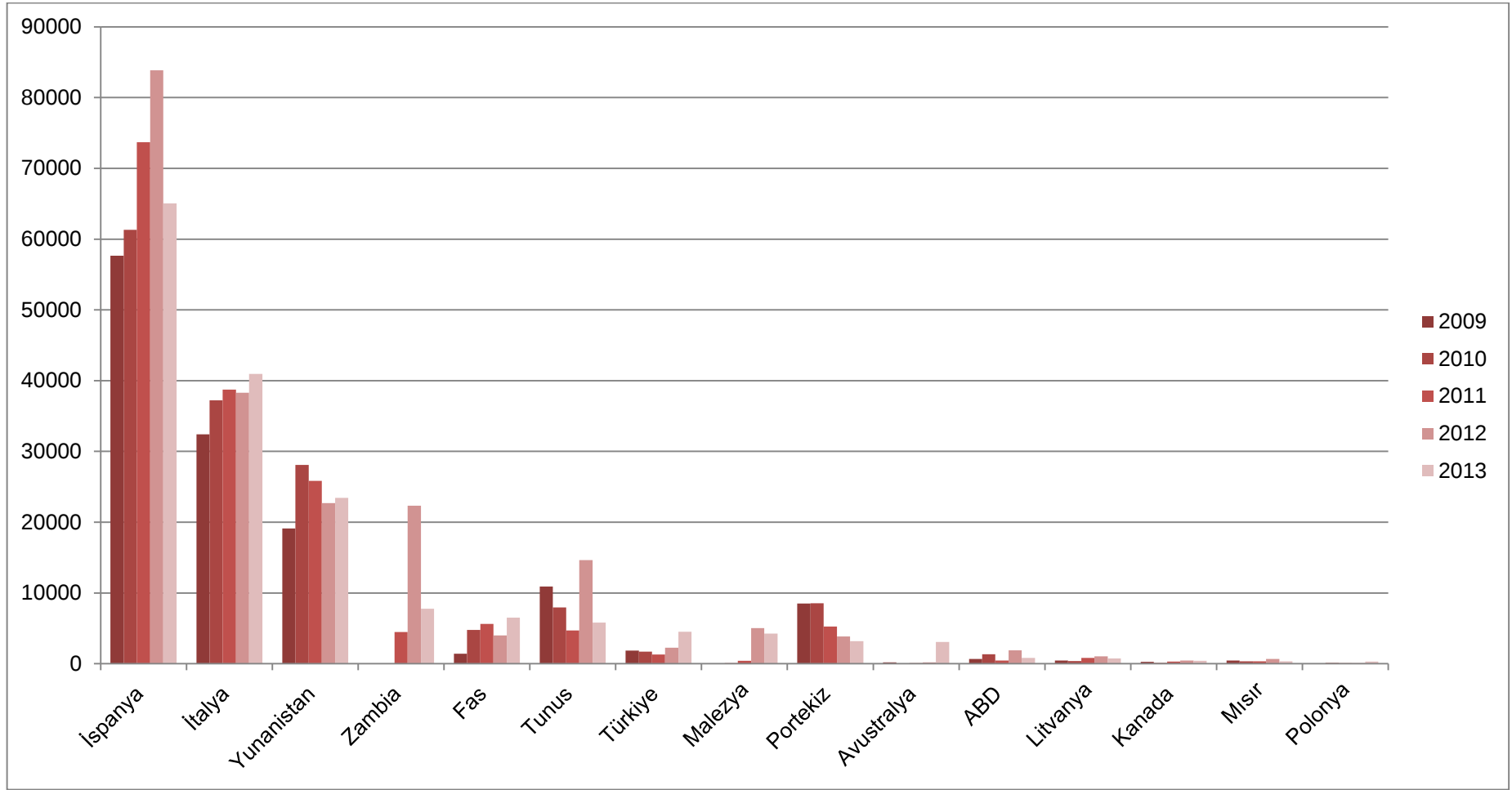
Şekil 32. Türkiye'nin Pirina Yağı İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı

Tablo 45. Türkiye'nin En Fazla Pirina İhracatı Yaptığı Ülkeler (Ton)

	2009	2010	2011	2012	2013
<u>Dünya</u>	<u>154.698</u>	<u>156.311</u>	<u>166.362</u>	<u>203.992</u>	<u>169.221</u>
1. İspanya	57.646	61.322	73.693	83.866	65.050
2. İtalya	32.425	37.212	38.731	38.291	40.969
3. Yunanistan	19.112	28.081	25.844	22.684	23.427
4. Zambiya	17	1	4.468	22.325	7.761
5. Fas	1.420	4.768	5.620	4.002	6.507
6. Tunus	10.897	7.941	4.694	14.642	5.794
7. <u>Türkiye</u>	<u>1.842</u>	<u>1.691</u>	<u>1.301</u>	<u>2.258</u>	<u>4.525</u>
8. Malezya	Veri Yok	74	401	5.047	4.270
9. Portekiz	8.495	8.543	5.256	3.836	3.178
10. Avustralya	192	42	71	180	3.092
11. ABD	672	1.354	459	1.889	835
12. Litvanya	468	389	826	1.059	734
13. Kanada	251	113	304	446	403
14. Mısır	453	331	342	680	329
15. Polonya	17	105	80	78	315

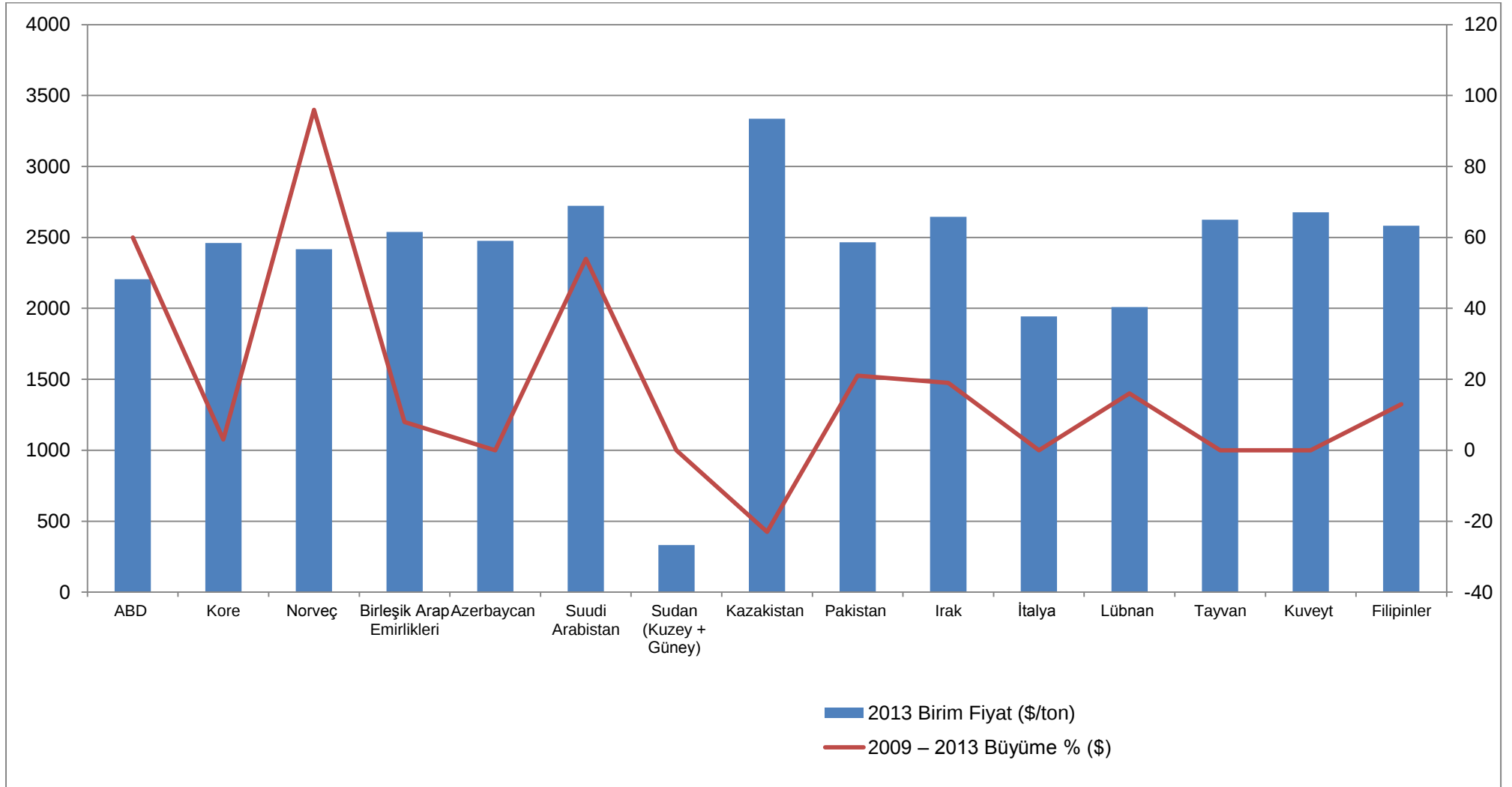
Şekil 33. Türkiye'nin En Fazla Pirina İhracatı Yaptığı Ülkeler (Ton)

Tablo 46. Türkiye'nin Ükelere Göre Pirina İhracatı Trendi ve Durumu

İthalatçı Ülke	2013 İhracat (\$)	2013 Net İhracat (\$)	Türkiye'nin İhracatındaki Payı (%)	2013 İhracat Miktar (ton)	2013 Birim Fiyat (\$/ton)	2009 – 2013 Büyüme % (\$)	2009 – 2013 Büyüme % (Ton)	2012 - 2013 Büyüme % (\$)	İthalatçı Ülkenin Dünya İthalatındaki Sırası	İthalatçı Ülkenin Dünya İthalatındaki Oranı (%)	Gümrük (%)
Dünya	10.809	10.809	100	4.525	2.389	23	23	137		100	
1. ABD	4.951	4.951	45,8	2.244	2.206	60	61	215	3	7,3	0
2. Kore	603	603	5,6	245	2.461	3	1	70	11	1,7	8
3. Norveç	534	534	4,9	221	2.416	96	91	507	81	0	14,8
4. Birleşik Arap Emirlikleri	500	500	4,6	197	2.538	8	5	2	5	4,4	5
5. Azerbaycan	421	421	3,9	170	2.476			151	25	0,7	7,8
6. Suudi Arabistan	354	354	3,3	130	2.723	54	47	42	14	1,6	5
7. Sudan (Kuzey + Güney)	342	342	3,2	103	3.32				43	0,3	40
8. Kazakistan	297	297	2,7	89	3.337	-23	-20	9800	57	0,1	11,2
9. Pakistan	291	291	2,7	118	2.466	21	24	71	109	0	8,9
10. Irak	246	246	2,3	93	2.645	19	23	43	34	0,4	
11. İtalya	245	245	2,3	126	1.944			117	2	14,5	69
12. Lübnan	215	215	2	107	2.009	16	9	-38	150	0	15
13. Tayvan	168	168	1,6	64	2.625				33	0,4	5
14. Kuveyt	166	166	1,5	62	2.677	0	62		15	1,5	5
15. Filipinler	155	155	1,4	60	2.583	13	27	48			3

Şekil 34. Türkiye'nin Ükelere Göre Pirina İhracatı Trendi ve Durumu

4.3. Uluslararası Pirina Yağı İthalatı

Dünya'nın en büyük pirina yağı ithalatçısı İspanya'dır (Tablo 47). İspanya'yı İtalya ve ABD takip etmektedir. İlk 3 ülke toplam ithalatın %44'ünü yapmaktadır (Tablo 48). İthalatçı ülkeler arasında en büyük artış 2013 yılı itibariyle İspanya ve İtalya'da olmuştur (Tablo 47 ve 50). Amerika ve İtalya'nın 2013 yılı ithalat oranlarında ciddi düşüş yaşanmıştır. İthalatçı ülkeler arasında net ihracatçı olan sadece İspanya ve İtalya'dır. Ton başına en yüksek ücreti ödeyen ülkeler ise Almanya (4137 \$). Birleşik Arap Emirlikleri (3996 \$)'dır. En ucuz ithalatı ise İspanya (1568\$) ve İtalya (2022\$) yapmaktadır. İhracatçı konumdaki ülkeler Akdeniz ülkeleri olduğu için mesafeler Avrupa'daki ithalatçılara kısa mesafededir (Tablo 51).

Tablo 47'de ülkeler tarafından yapılan ithalatın parasal değeri verilmiştir.

Tablo 48'de ve Şekil 35'te parasal olarak yapılan ithalatın Dünya ithalatı içindeki %'si verilmiştir.

Tablo 49'de ve Şekil 36'da yapılan ithalatın miktarı ton olarak verilmiştir.

Tablo 50 ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

- 2013 ithalat (\$): 2013 yılı İthalatın büyüklüğünün parasal karşılığı
- 2013 Net İhracat (\$): 2013 yılı İhracat – İthalat rakamının parasal karşılığı
- 2013 İthalat Miktar(Ton): 2013 yılında yapılan ithalatın ton karşılığı
- 2013 İthalat Birim Fiyat: İthalatın ortalama birim fiyatı
- 2009-2013 Büyüme (\$) %: İthalatın 2009 -2013 ortalama parasal büyüme oranı
- 2009-2013 Büyüme (Ton) %: İthalatın 2009 -2013 ortalama Ton büyüme oranı
- İthalat Yapan Ülkelerin Ortalama Uzaklığı: İthalat yapan ülkelerin ortalama uzaklığının KM ölçüsüdür.
- Rekabet yoğunluğu: İthalatın yapıldığı ülkelerin çeşitliliğidir. 1'e yakın değerler az sayıda ülkeden ithalat yapıldığını gösterirken. 0'a yakın değerler ithalat yapılan ülkelerin çok çeşitli olduğunu belirtmektedir. Büyük olması ithalatın pazar bağımlılığını belirtir, ithalatçı ülkenin her ülkeden yaptığı ithalatın oransal değerlerinin kareleri toplamı hesaplanır, Örneğin, Türkiye'den bir ürün sadece 3 ülkeden ithal ediliyor. Bu 3 ülkeden yapılan ithalat, Türkiye'nin toplam o ürün ile ilgili ithalatının sırasıyla %50, %30 ve %20'sini oluşturuyor. Bu durumda $HHI = 0,5^2 + 0,3^2 + 0,2^2 = 0,38$. Büyük olması ithalatın birkaç ülkeye bağımlı olduğunu göstermektedir,

Şekil 29'da ise ithalatçı ülkelerin birim fiyatı ve rekabet yoğunluğu indeksleri grafikleri verilmiştir.

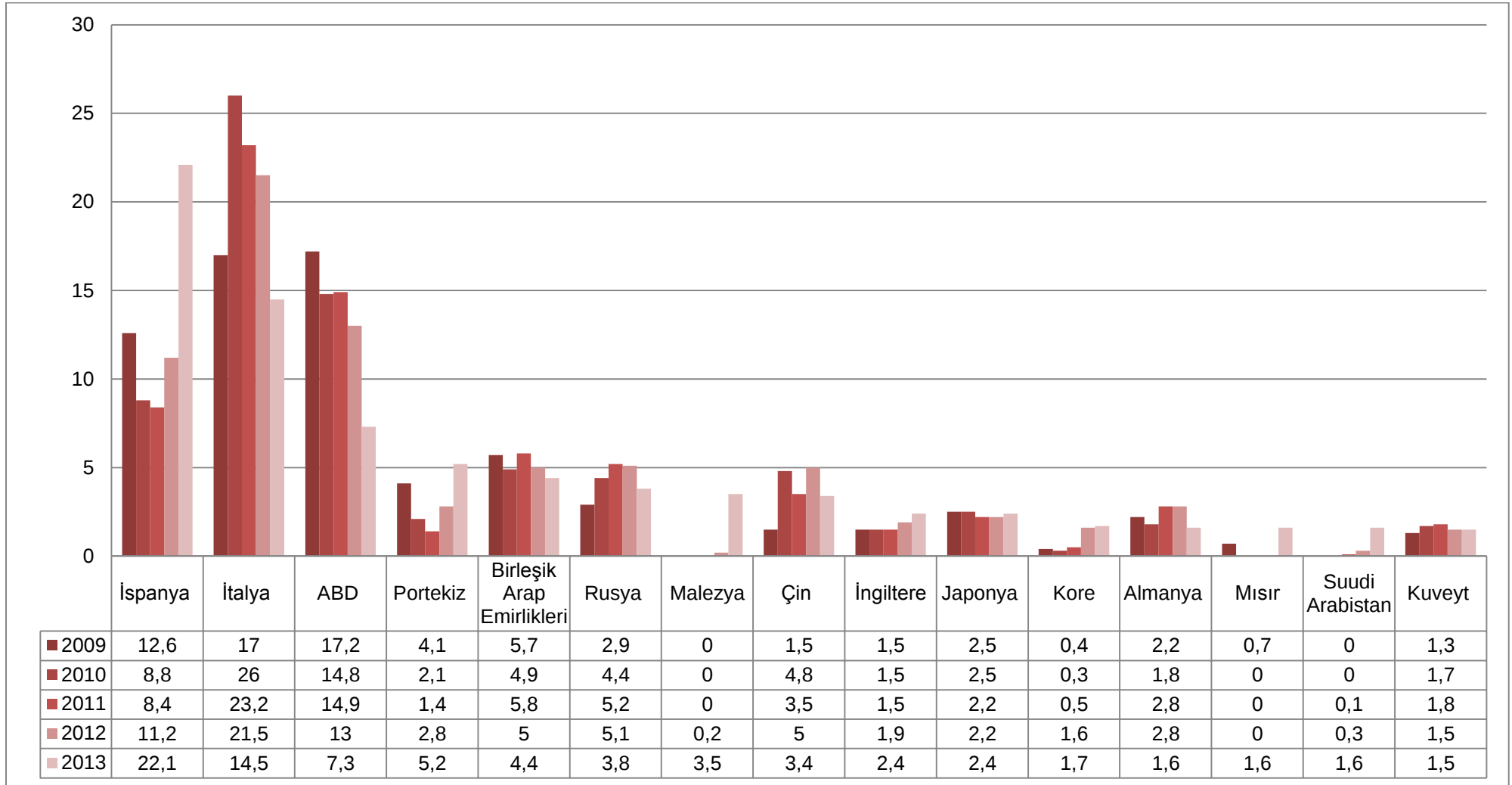
Tablo 47. Pirina İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Parasal Değeri (1000 \$)

İthalatçı Ülke	2009	2010	2011	2012	2013
Dünya	<u>208.582</u>	<u>205.642</u>	<u>245.634</u>	<u>256.413</u>	<u>335.178</u>
1. İspanya	26.232	18.109	20.676	28.801	74.203
2. İtalya	35.436	53.510	57.013	55.248	48.464
3. ABD	35.916	30.498	36.622	33.206	24.483
4. Portekiz	8.552	4.321	3.490	7.054	17.387
5. Birleşik Arap Emirlikleri	11.977	10.100	14.135	12.875	14.743
6. Rusya	6.117	8.949	12.756	13.099	12.849
7. Malezya	26	52	55	418	11.722
8. Çin	3.124	9.971	8.664	12.737	11.363
9. İngiltere	3.042	3.142	3.664	4.946	7.929
10. Japonya	5.154	5.241	5.303	5.597	7.892
11. Kore	753	583	1.168	4.030	5.779
12. Almanya	4.559	3.655	6.876	7.098	5.477
13. Mısır	1.410	11	48	75	5.354
14. Suudi Arabistan	0	0	287	685	5.224
15. Kuveyt	2.775	3.535	4.471	3.908	4.894

Tablo 48. Pirina İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Dünya İthalatındaki Oranı (%)

İthalatçı Ülke	2009	2010	2011	2012	2013
1. İspanya	12,6	8,8	8,4	11,2	22,1
2. İtalya	17	26	23,2	21,5	14,5
3. ABD	17,2	14,8	14,9	13	7,3
4. Portekiz	4,1	2,1	1,4	2,8	5,2
5. Birleşik Arap Emirlikleri	5,7	4,9	5,8	5	4,4
6. Rusya	2,9	4,4	5,2	5,1	3,8
7. Malezya	0	0	0	0,2	3,5
8. Çin	1,5	4,8	3,5	5	3,4
9. İngiltere	1,5	1,5	1,5	1,9	2,4
10. Japonya	2,5	2,5	2,2	2,2	2,4
11. Kore	0,4	0,3	0,5	1,6	1,7
12. Almanya	2,2	1,8	2,8	2,8	1,6
13. Mısır	0,7	0	0	0	1,6
14. Suudi Arabistan	0	0	0,1	0,3	1,6
15. Kuveyt	1,3	1,7	1,8	1,5	1,5

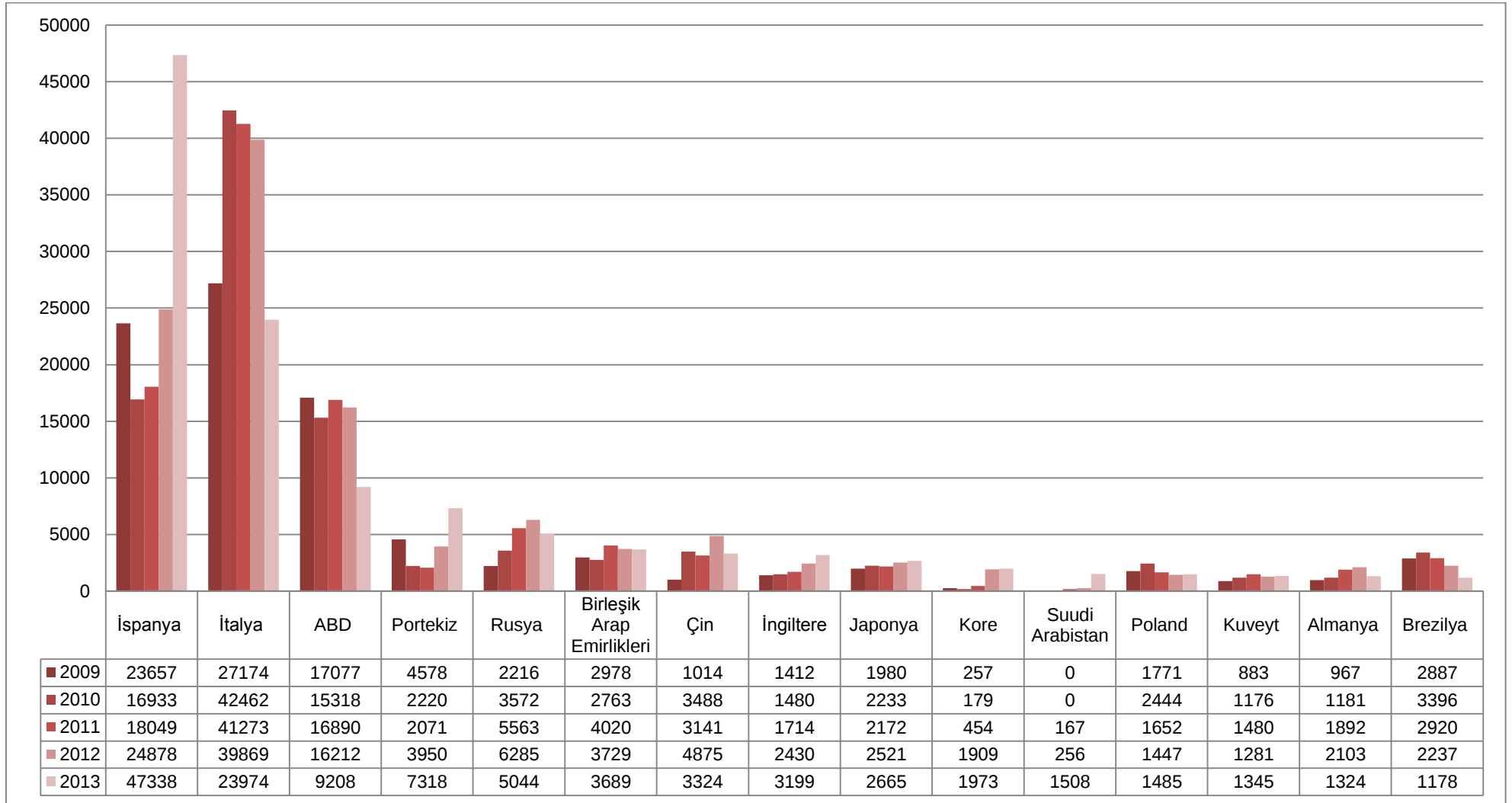
Şekil 35. Pirina İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Dünya İthalatındaki Oranı (%)

Tablo 49. Pirina İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Miktarı (Ton)

İthalatçı Ülke	2009	2010	2011	2012	2013
Dünya	113.631	117.400	129.918	138.614	Veri yok
1. İspanya	23.657	16.933	18.049	24.878	47.338
2. İtalya	27.174	42.462	41.273	39.869	23.974
3. ABD	17.077	15.318	16.890	16.212	9.208
4. Portekiz	4.578	2.220	2.071	3.950	7.318
5. Rusya	2.216	3.572	5.563	6.285	5.044
6. Birleşik Arap Emirlikleri	2.978	2.763	4.020	3.729	3.689
7. Çin	1.014	3.488	3.141	4.875	3.324
8. İngiltere	1.412	1.480	1.714	2.430	3.199
9. Japonya	1.980	2.233	2.172	2.521	2.665
10. Kore	257	179	454	1.909	1.973
11. Suudi Arabistan	0	0	167	256	1.508
12. Poland	1.771	2.444	1.652	1.447	1.485
13. Kuveyt	883	1.176	1.480	1.281	1.345
14. Almanya	967	1.181	1.892	2.103	1.324
15. Brezilya	2.887	3.396	2.920	2.237	1.178

Şekil 36. Pirina İthalatçısı Ülkelerin Yaptığı İthalatın Miktarı (Ton)

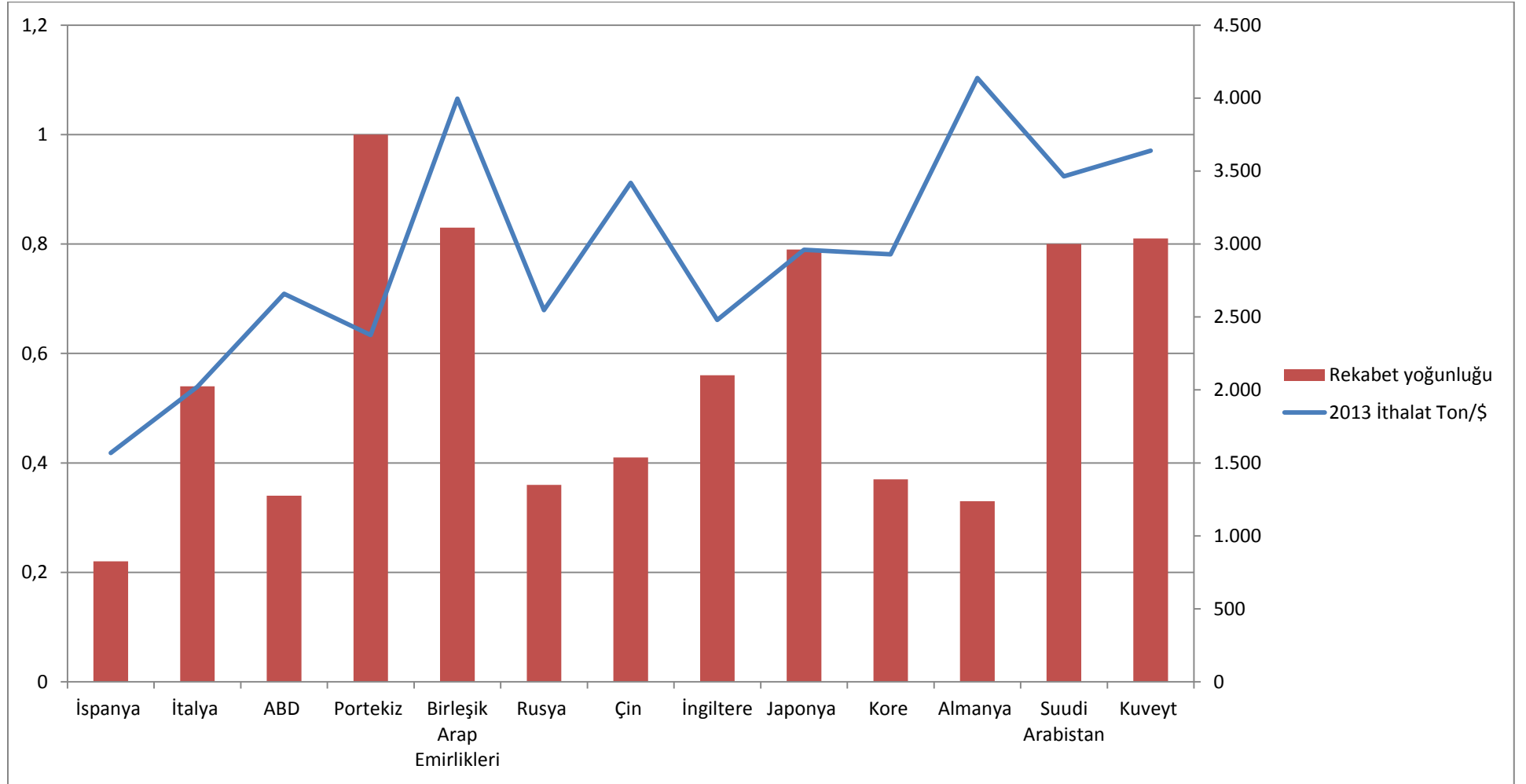

Tablo 50. En Büyük İthalatçı Ülkelerin İthalat Trendleri ve Durumları

İthalatçı Ülke	2013 İthalat	2013 Net İhracat (\$)	2013 İthalat (Ton)	2013 İthalat Ton/\$	İthalatın \$ Büyüme % 2009 -2013	İthalatın Ton Büyüme % 2009 -2013	İthalatın \$ Büyüme % 2012-2013	İhracatçı Ülkelere Ortalama Uzaklık (km)	Rekabet yoğunluğu
Dünya	335.179	89.533	0	- ⁶	11	7	27	3.727	0,31
1. İspanya	74.203	104.119	47.338	1.568	29	19	158	1.168	0,22
2. İtalya	48.464	56.997	23.974	2.022	7	-3	-12	1.156	0,54
3. ABD	24.483	-23.649	9.208	2.659	-7	-11	-26	7.404	0,34
4. Portekiz	17.387	-11.852	7.318	2.376	21	16	146	565	1
5. Birleşik Arap Emirlikleri	14.743	-14.591	3.689	3.996	8	8	15	5.406	0,83
6. Rusya	12.849	-12.84	5.044	2.547	21	25	-2	3.444	0,36
7. Malezya	11.722	-2.053			318		2704	2.112	0,56
8. Çin	11.363	-11.35	3.324	3.418	33	31	-11	8.716	0,41
9. İngiltere	7.929	-7.659	3.199	2.479	27	24	60	1.491	0,56
10. Japonya	7.892	-7.824	2.665	2.961	10	7	41	9.811	0,79
11. Kore	5.779	-5.772	1.973	2.929	82	90	43	9.268	0,37
12. Almanya	5.477	-4.776	1.324	4.137	11	13	-23	1.171	0,33
13. Suudi Arabistan	5.224	-5.224	1.508	3.464	8	8	-14	4.449	0,8
14. Kuveyt	4.894	-4.894	1.345	3.639	22	19	25	4.591	0,81

⁶ Veri bulunamamıştır.

Şekil 37. En Büyük İthalatçı Ülkelerin İthalat Trendleri ve Durumları

5. Hedef Pazar Analizi

Kriterler teknik komite toplantısında belirlenmiş olup Analitik Hiyerarşi Prosesi (AHP) metodu kullanılarak ağırlıklar belirlenmiştir. AHP, ilk olarak 1968 yılında Myers ve Alpert ikilisi tarafından ortaya atılmış ve 1977 de ise Saaty tarafından bir model olarak geliştirilerek karar verme problemlerinin çözümünde kullanılabilir hale getirilmiştir. AHP, karar hiyerarşisinin tanımlanabilmesi durumunda kullanılan, kararı etkileyen faktörler açısından karar noktalarının yüzde dağılımlarını veren bir karar verme ve tahminleme yöntemi olarak açıklanabilir. AHP bir karar hiyerarşisi üzerinde, önceden tanımlanmış bir karşılaştırma ölçeği kullanılarak, gerek kararı etkileyen faktörler ve gerekse bu faktörler açısından karar noktalarının önem değerleri açısından, birebir karşılaştırmalara dayanmaktadır. Sonuçta önem farklılıkları, karar noktaları üzerinde yüzde dağılıma dönüşmektedir⁷. Karşılaştırmalar için kullanılan ölçek Tablo 51’de verilmiştir. Hedef Pazar analizinden kullanılan seçim faktörleri ve ağırlıkları Tablo 52’de verilmiştir. İkili karşılaştırma matrisi teknik komiteden 10 üyenin katılımı doldurulup hesaplamalar yapılmıştır. 15 faktörün ağırlıkları 2’li karşılaştırmalara sonuçlarına dayanılarak hesaplanmıştır.

Tablo 51. Faktörleri Karşılaştırmada Kullanılan Ölçekleme Sistemi

Önem Değerleri	Değer Tanımları
1	Her iki faktörün eşit öneme sahip olması durumu
3	1. Faktörün 2. faktörden daha önemli olması durumu
5	1. Faktörün 2. faktörden çok önemli olması durumu
7	1. Faktörün 2. faktöre nazaran çok güçlü bir öneme sahip olması durumu
9	1. Faktörün 2. faktöre nazaran mutlak üstün bir öneme sahip olması durumu
2,4,6,8	Ara değerler

Her ülkenin faktör değerleri normalizasyon kurallarına göre normalize edilmiş ve faktör ağırlığı ile çarpılmıştır. Bütün çarpın sonuçları toplanmış ve bütün ülkeler için 0-1 arası değişebilecek bir standart puan elde edilmiştir. Standart puanlar sonrasında 100 ile çarpılmıştır.

⁷www.deu.edu.tr%2Fuserweb%2Fk.yaralioglu%2Fdosyalar%2FAnalitik_Hiyerarshi_Proses.doc

Tablo 52. Hedef Ülke Seçim Faktörleri ve Ağırlıkları

Kriter Grubu	Kriterler	Kriter Ağırlığı (%)
İthalatçı Ülkeye Ait Ürün Bazındaki Değerler	MİKTAR(TON)	2,93
	MİKTAR(\$)	4,76
	NET İHRACAT	4,18
	TON FİYAT	10,04
	UZAKLIK/UZAKLIK (TR)	3,02
	REKABET	7,06
	BÜYÜME(%)	8,30
Türkiye ile İthalatçı Ülke Arasında Ürün Bazındaki Değerler	MİKTAR(\$)	9,46
	TON FİYAT	10,57
	GÜMRÜK VERGİSİ	14,64
	MIKTARSAL ARTIŞ(%)	7,44
Türkiye ile İthalatçı Ülke Arasında Genel Değer	TOPLAM İHRACAT	6,07
	EKONOMİ BAKANLIĞI ÖNCELİK LİSTESİ ⁸	3,77
İthalatçı Ülke ekonomisine ait Değerler ⁹	GSMH	3,67
	GSMH ARTIŞ(%)	4,09

⁸ www.eximturkey.net adresinden bulunmuştur.

⁹ www.imf.org sitesinden faydalanılmıştır.

Tablo 53. Sofralık Zeytin Hedef Pazar Ülkeleri

ÜLKE	PUAN
1. Almanya	0,611844
2. ABD	0,514377
3. Irak	0,498025
4. İngiltere	0,486129
5. İsviçre	0,441819
6. Fransa	0,439664
7. Birleşik Arap Emirlikleri	0,432974
8. Türkmenistan	0,430856
9. Norveç	0,424013
10. İrlanda	0,423196
11. Kanada	0,423121
12. Japonya	0,416582
13. Hollanda	0,414794
14. Ürdün	0,410576
15. Katar	0,409778
16. Suudi Arabistan	0,403591
17. Libya	0,40308
18. Romanya	0,402618
19. Avusturya	0,397466
20. Kuveyt	0,39623
21. Danimarka	0,393983
22. İsveç	0,389012
23. Bulgaristan	0,387688
24. Yunanistan	0,382269
25. Malezya	0,381547
26. Rusya	0,380011
27. Yeni Zelanda	0,378351
28. Finlandiya	0,373763
29. Avustralya	0,366664
30. Umman	0,363188

Tablo 54. Natürel Zeytinyağı Hedef Pazar Ülkeleri

ÜLKE	PUAN
1. ABD	0,593964
2. Japonya	0,483437
3. Türkmenistan	0,479405
4. Malezya	0,47231
5. Azerbaycan	0,471063
6. Kanada	0,470691
7. Suudi Arabistan	0,459052
8. Kuveyt	0,449739
9. Endonezya	0,449314
10. Çin	0,448586
11. Myanmar	0,447406
12. Tayland	0,445337
13. Lüksemburg	0,441229
14. Venezuela	0,440792
15. Finlandiya	0,44015
16. Irak	0,439987
17. Singapur	0,439336
18. Bosna - Hersek	0,438352
19. Vietnam	0,43805
20. Birleşik Arap Emirlikleri	0,434131
21. Kırgızistan	0,433664
22. Katar	0,433442
23. Norveç	0,432528
24. Tacikistan	0,430337
25. Polonya	0,428601
26. Bangladeş	0,423525
27. Meksika	0,423388
28. Brezilya	0,420438
29. Kazakistan	0,420431
30. Angola	0,420231

Tablo 55. Diğer Zeytin Yağları (Rafine ve Riviera) Hedef Pazar Ülkeleri

ÜLKE	PUAN
1. ABD	0,628157
2. Azerbaycan	0,576297
3. Hindistan	0,508123
4. Irak	0,489539
5. Birleşik Arap Emirlikleri	0,474342
6. Suudi Arabistan	0,465048
7. Singapur	0,456852
8. Kazakistan	0,4565
9. Kuveyt	0,448186
10. Malezya	0,447359
11. Tayland	0,443701
12. Kanada	0,44326
13. Vietnam	0,442212
14. Japonya	0,436653
15. Çin	0,435121
16. Umman	0,423868
17. Brezilya	0,422762
18. Sırbistan	0,422375
19. Finlandiya	0,419695
20. İsviçre	0,418754
21. Avustralya	0,411522
22. Tayvan	0,409266
23. Yemen	0,40303
24. Myanmar	0,402955
25. Kırgızistan	0,395728
26. Türkmenistan	0,395408
27. Kolombiya	0,394439
28. Filipinler	0,388092
29. Rusya	0,383323
30. Angola	0,382853

Tablo 56. Pirina Yağı Hedef Pazar Ülkeleri

ÜLKE	PUAN
1. ABD	0,588121
2. Tayvan	0,558716
3. Singapur	0,526797
4. Birleşik Arap Emirlikleri	0,520528
5. Irak	0,511182
6. Hindistan	0,507905
7. Katar	0,503657
8. Çin	0,494305
9. Yeni Zelanda	0,485885
10. Kongo	0,477412
11. Bulgaristan	0,470307
12. Kore	0,470132
13. Vietnam	0,466703
14. Kuveyt	0,46091
15. Kazakistan	0,452416
16. Beyaz Rusya	0,44758
17. Sudan	0,446394
18. Sırbistan	0,444099
19. Japonya	0,444039
20. Kolombiya	0,441192
21. Brezilya	0,440045
22. Ukrayna	0,435026
23. Avustralya	0,428388
24. Bosna - Hersek	0,423422
25. Malezya	0,415147
26. Tayland	0,409628
27. Nijerya	0,407649
28. Almanya	0,404633
29. Endonezya	0,404388
30. Rusya	0,402531